PURCHASED FOR THE

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

FROM THE

CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT

FOR

CATALAN LANGUAGE & LITERATURE 68

OBRES COMPLETES

DE

EMILI VILANOVA

VOLUM IV

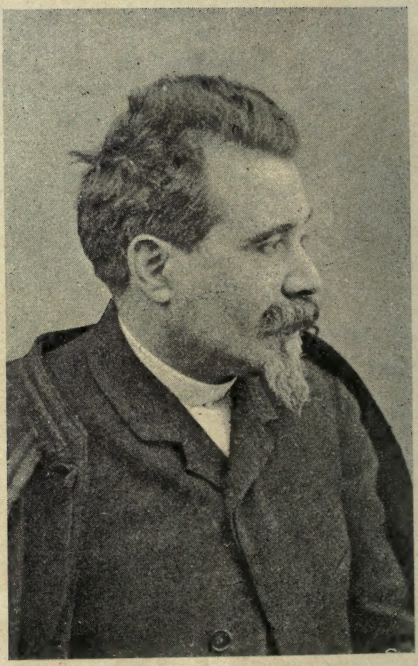

EMILI VILANOVA

ESCENES BARCELONINES

BARCELONA
ILUSTRACIÓ CATALANA
1906

PC
3941
V43E8
1906

RESERVATS TOTS LOS DRETS

Barcelona — Estampa de J. Thomàs.

UN BON PARTIT

ESCENES DE CASA

I

En aquest Barcelona una noya maca sempre té pretendents. A la Pepeta no li mancava'l seu, y no obstant de fer poch temps qu'hi tenía relacions, n'estava tan enamorada que potser la seva passió era més ferma que no pas la del seu currutaco.

Aqueix desequilibri de voluntats que parexería de mal esser entre dos que de debò s'estimin, no era axís ab ells, sinó qu'encara'ls hi servía per tenir tot sovint certes qüestions per probarse l'un al altre la fermesa del seu amor.

En Carlos deya que l'estimava molt y fins s'enfadava y volía fer la

víctima dient a la Pepeta que no's refiava gayre del seu apreci. Aquesta, per única defensa tancava'ls ulls, y commoguda li responía molt baxet: — ¡Seràs tu, ò ningú més!... —

Ella tenía divuyt anys, ell vintidós. ¡Quínes edats més tendres! Qualsevol fasse l'home y's refii de la experiencia que'ls anys donan. ¡Quí pogués ser com ells! S'apreciavan de debò; al menos, tots dos ho deyan axís; era la primera estimació, y les dones asseguran qu'es la més ferma.

La historia de la seva conexensa es curta y senzilla; y sinó que va passar en un carrer de la ciutat, semblaría talment un idili. La Pepeta tornava de la font; en Carlets s'esqueya passar en lo mateix moment qu'ella dexava'ls cantis en lo pedrís de l'escaleta pera reposar una estona. Lo jove, a pesar de ser un senyoret y d'anar ab molta elegancia, axís que va adonarse d'aquella noya tan bufona, li va semblar que li venía set, y ab molt bon modo li demanà si li dexaría beure un trago d'aygua. Mentres anava bevent, se la mirava ab uns ulls de dolentería que la po-

bra noya se'n donà vergonya y's tornà tota roja. En Carlets, ò tenía poca trassa per beure a galet, ò fos qu'estava preocupat, que's mullà tot lo devant de la camisa. Y tots dos rigueren y varen cambiar unes paraules y se'n van dir moltes altres ab los ulls que ben segur totes debían voler dir lo mateix. Y'l minyó, en lloch de dexar lo canti sobre'l pedrís, l'allargà a la Pepeta, haventhi entre'l pendre y dexar cert contacte de dits y certa apretadeta, que la noya tornà a enrejolar y ell a miràrla ab més picardía.

L'endemà a la matexa hora la noya va pendre'ls cantis y's dirigí a la font; en Carlets ja feya estona que's passejava amunt y avall del carrer, y com si fos de pura pensa,'s trobaren desseguida fentse la rialleta; y sense valdres de la excusa del beure, ja en Carlets li comensà a parlar ab molt agrado y afició, y li debía tenir tal lley de conversa, qu'ella no feya més que riure, posantse'l mocador davant la boca per dissimular. Quan al cap d'una estona's despediren donantse les mans, com ara es moda, ja se sabían lo nom un del altre.

II

Passat algun temps, la mare de la Pepeta, cansada de les estades que la noya feya cada día al anar a la font, y sapiguent per certes indirectes d'una vehina'ls amors de la seva filla, resolgué empendre'l *fulano* per dirnhi unes quantes. Ab aquesta idea baxà una tarde en lo precís moment que'ls dos estimats s'estrenyían la mà pera despedirse (potser feya mitx quart que se les tenían agafades) y qui sab quan se les hagueran dexat anar, si no'ls hagués sobtat ab un crit que'ls hi llevà les ganes de dirse rès més.

— Vostè, fàssi'l favor d'escoltar quatre paraules, si es servit; — va dir a n'en Carlets, qui, mitx sofocat mitx fent l'home, s'aturà per escoltar, ò més be, imaginant còm se'n sortía d'aquell compromís.

La senyora Pepa's girà vers la seva filla, extenent ab afectació'l bras, y signant ab lo dit l'escala, li digué:

— Tu, cap a dalt; ja t'arreglaré jo,

més que pochs modos; ¡ahont s'ha vist aquest descaro! Y vostè, — afegí dirigintse a n'en Carlets qu'estava avergonyit y sufrint per lo que sufriría sa estimada, — fàssi'l favor de no dirli rès més a la noya; que vostès, los joves, no més van per broma y passatemps. —

Y en Carlets, revingut de la sorpresa, li contestà ab estudiat agrado:

— Escólti, senyora Pepa.

— ¿Quí li ha dit que'm deya Pepa? — preguntà desseguida ella.

— La seva noya.

— ¡Carat, quína franquesa gastan! està be; dígui, si es servit, ja l'escolto; com hi hà món, m'agrada! ja li torno a dir.

— ¿Be, què hi hà cap mal? ¿qu'es privat lo seu nom, que no's puga sapiguer?

— ¡Ay, ay! ¡y que'n té de lletra menuda! no farèm rès, per que'm sembla que topa ab un'altra tonta!... Cúyti; si'm té de dir alguna cosa, díguila aviat, que la feyna m'espera a dalt.

— Dòna, quín gènit té! assosséguis. Y sobre lo que'm deya, jo no penso fer cap mal enrahonant ab la seva filla.

—Donchs, sàpiga qu'a mi no m'acomoda que ningú me l'entretinga, ni vull que tan jove comensi a donar greix al vehinat; per que, gracies a Deu, la noya'm té ara divuyt anys, y cap home se li ha allargat de paraules, m'enten? que la meva filla no es com més de quatre noyes d'avuy al día, per que no so d'aquelles mares qu'estan encaterinades ab les seves filles; per que encara que la veja tan alta com jo, so capàs, si no'm creu, de girarli la cara d'un revés. Però, que no m'ha donat un què sentir; ab una mirada'n té prou; més por li faig jo sense dirli rès, que son pare ab les seves prèdiques; com es d'aquells homes que tot ho voldría arreglar ab paraules, jo sempre li dich: semblas lo doctor Llémana, ab tot entens; la familia vol rigor y cara de tres deus sempre. Què m'esplicaràn a mi?... Per mor de vostè, a casa nostra hem tingut rahons.

— Sí que'm sab greu, senyora Pepa; crègui que jo'n so ben ignocent.

— Ja veurà, vostè no'm té de venir ab romansos: lo que li dich, que axís com son pare volía que dexés

passar un quant temps per estar a la mira, jo no m'he entès de xiquites y he baxat per esquinsar la grua.

— ¿Vol dir que l'ha esquinsada? a mi'm sembla que's podrà tornar a afegir.

— Veyàm, ella que probi tan sols de mirarli'l blanch dels ulls, que si no baxo y no la sofoco, que'm digui que no'm dich Pepa.

— ¿Que té por que no la ull-prengui?

—Ja li he dit: vostè la sab molt llarga, y jo, gracies a Deu, so molt nèta de clatell. Dígui: que potser es estudiant?

— Sí senyora; per servirla.

— Vègi, m'ho he pensat. ¿Y per què estudía, si's pot sapiguer?

— Per enginyer.

— ¿Per què diu?

— Per enginyer.

— ¿Qu'es cosa de maquinaria?

— De tot: obres, màquines, moltes coses, vamos.

— Ah sí, es d'aquells que van ab les banderetes! Sí, sí, quan deyan qu'obrirían lo carrer que té de passar per aquí mateix, tinch present que n'hi havía un que prenía mides ab una beta.

— Oh, aquell debía ser un capatàs.

— ¿Què'm vindrà a dir a mi? si li deyan *Don Pepe*.

— Què té que veure que li diguessen *Don*? debía ser castellà.

— Ja li asseguro que'n té de palica. Vèt aquí per que la Pepeta tot lo día'm parla de vostè: qu'es un jove tan elegant, que s'expressa tan be... Y escólti, qu'es fill de Barcelona?

— No senyora, so de la part del Camp.

— Ah, ja... veu? a mi pels seus *andamis* m'havía semblat qu'era d'aquí mateix. Y'ls seus pares deuen estar al poble?

— No senyora, qu'es vila.

—Be, pel càs tot es hu: vol dir que s'està fòra d'ells.—

Y mentres conversavan axís, se sentí una veu d'home qu'exía del ull de la escala cridant:—Pepa, Pepa, qu'hem de fer?

—Es lo meu marit,—digué aquesta dirigintse a n'en Carlets; y tombantse desseguida contestà: — Ja pujo; dóna una mirada a allò, que no's cremi. — Y dirigintse a n'en Carlets, altre cop, afegí: — Me'n

tinch d'anar, que'l sopar es a taula y aquell se despacienta. Vamos, donchs, estíga bonet, m'he alegrat de conèxel.

— Gracies; dónga recados a la Pepeta.

— Nó, que la Pepeta no es del seu bras; vostè ja sabrà triarse una senyoreta; què m'esplicarà a mi!

— Y si no n'hi hà de senyoretes tan maques com la seva filla!

— ¿Que no s'ha burlat de ningú avuy? per axò, es dreta igual, gracies a Deu; y també passa entremitx de les maques. Vamos, ja veig que la noya té rahó; ella sempre'm diu: «Ay mare, m'agradaría que'l sentís: li dich que dona gust». Míri, l'anar avuy a la font li ha costat un tip de plorar. Ben clar li he dit: lo qui vulgui alguna cosa, ja sab lo que té de fer. Bò! sí qu'estaríam frescos! A casa meva no passan certes coses.

— Però, no la fassi plorar, dòna! Rènyim a mi.

— ¿Que no pujas, Pepa? — tornà a cridar la matexa veu ab tò més resolut.

— ¡Ja fos la derrera!... — exclamà la senyora Pepa; — sópa y acàbatho

tot. ¡Quín home! — continuà dient, mirant a n'en Carlets; — en sent l'hora d'*aquexa* no s'enten de romansos; vol la vianda a taula. Me'n vaig, qu'ara penso que deu voler amanir l'ensiam y en lo cetrill no hi hà ni una gota d'oli. Pàssiho be, pàssiho be. —

Y al acte d'anar a pujar l'escala's tombà per preguntar a n'en Carlets:

— Còm ha dit que se'n deya d'allò que vostè estudía?

— Enginyer.

— Ingi?... corren una mena de noms més extranys, que costa molt de tombarhi la llengua;...nó, per que si ell m'ho preguntava... Ba, ja'm faré entendre si no'm ve la especie.

— Dóngui recados a la Pepeta, sent? — li digué en Carlets.

Y en lloch de tornarli la contesta, sentí com la senyora Pepa tot pujant l'escala se les havía ab lo seu marit qui, al últim, pareix que's determinà a axecarse de taula y baxar a buscar la seva dòna.

III

Lo senyor Joan era un home de uns cinquant'anys, de bon regent encara, petit, grassó, catxassut y de bon geni.

Sens esser egoista, procurava estalviarse tota classe d'amohinos y li agradava viure tranquil ab la seva dòna y la noya, gosant ditxosament del producte que li donava l'obrador en lo que hi feya anar dos telerets de perxer.

Com lo seu natural no tenía rasgos que's rellevessin massa, essent passiu y ben avingut ab sí mateix per que sabía pendre les coses de aquest món ab conformitat, y no tenint tampoch grans passions ni grans defectes, casi be en dibuxant (y ara que va per casa, qu'es quan la semblansa resultà més fidel) les línees rodanxones de la seva cara, y indicant una creuera a l'esquena formada per los elàstichs, que a la vegada qu'aguantan les calses pareix que sostingan una panxeta de curva suau, encara que bastant destacada,

quedarà retratat ab quatre cops y casi be de *cuerpo entero*.

Ab lo indicat se compendrà que la seva vida anava fent anys sossegadament sense donarse gran enuig, prenent ab paciencia les aspreses de la seva muller, qu'era la que tot ho governava, ab uns crits, uns rebufos, y uns cops de geni tan promptes y tan encegats, que ab un altre home menos sofert qu'ell, més de quatre vegades los trastos hagueran anat al ayre, vivint com gat y gos, axís com ara'l senyor Janet s'ho prenía a la fresca y quan conexía que la maror minvava y que la dòna ja s'havía esbravat prou, li deya, dolentse dels seus arrebats:

— Pepa, tu no'm vols creure; un día ab aquestes enquimerades que prens, te tocarà un ayre y't feriràs de plè a plè. Tu vés cridant y fent lo sargento primer, que ja'm tornaràs la resposta. —

Però, la senyora Pepa, qu'era molt baladrera y molt ordinaria, no se'l escoltava ni'n feya cas, bastant, per lo contrari, que'l seu home l'avisés per ella engrescarse cridant, en termes que li arribava a fer por, per

qu'era dòna de grans fumillos, de gran alsada y ab molts dexos d'haver trafiquejat al mercat de Santa Caterina.

IV

A casa del perxer feya díes que s'hi veyan preparatius qu'indicavan que s'acostava'l Sant del amo. Lo emblanquinador ja estava llest de la cuyna y repassava ab color groch los escrostonats de les vigues del recibidor. La senyora Pepa's despacientava per que volía fer fregar les rejoles del pis y netejar ab terra de escudelles la fusta dels grahons del seu tros d'escala; però l'emblanquinador la tenía ab les mans lligades, per que no enllestía may.

La noya alterava'l curs de la setmana fent dissabte en lo dilluns, y anava, ab un mocador lligat al cap y unes faldilles velles, d'un quarto al altre, ara ab l'estrenyinador passantlo pel sostre, ara ab los espolsadors donant surres a les cadires, treyent tots los mobles de pollaguera y convertint la casa en un verdader encant. La seva mare la feya afanyar

molt, tement lo que diría en Carlets lo día qu'entrés a la casa y la trobés com un *malecon*.

Lo senyor Janet estava un poch amohinat; pel día del seu Sant s'havía convidat a dinar al jove qu'estava en relacions ab la seva filla, y axò li esbullava'ls càlculs que tenía fets respecte del marit que donaría a la Pepeta.

La seva dòna y la noya no'l dexavan ni respirar quan ell volía fer alguna insinuació molt tímida respecte al seu protegit, qu'era un fadrí del obrador, que'l tenía de criatura y li semblava qu'era l'únich prou capàs per fer anar los dos telers, avuy per demà qu'ell acluqués los ulls.

En Magí, que axí's deya'l minyó, també estava tristot y capficat veyent que la Pepeta li feya'l serio; es a dir, pitjor qu'axò, per que ni se'l mirava ni feya cabal d'ell, al revés d'abans, que li contestava ab bona cara y un mitx-riure plè de prometenses a qualsevulla pregunta que li fes.

A pesar de qu'aquest jove no era dels més axerits, tenía l'instint que

dona l'estimació y sospità desseguida que la Pepeta estava enamorada d'un altre. Com era molt previsor, y ja de temps li tenía posada la voluntat, desde'l día que va exir fadrí, sense participar a ningú'ls seus intents, anà estalviant la major part de la setmanada a fi de ferne un reconet per quan arribés a casarse ab la noya del amo. Mes lo desvío que reparava en ella li desbaratà'ls seus pensaments, y considerant perduda sa primera ilusió, no sabía què fer: si variar de modo de pensar no casantse may, si dexar d'arreconar les catorze pessetes cada setmana y de aquella hora endavant fer lo disbauxero per distreures, ò be empendre resoltament un'altra minyona que fes per ell y casarshi tan bon punt tingués les coses arreglades, y donar d'aquest terme un xasco a la desdenyosa qu'havía burlat sos primerenchs amors.

La vigilia de Sant Joan, lo seu amo, com de costum, lo convidà a dinar, y ell al acceptarlo va dirse: no tirèm rès avant sense tenir una assentada ab la Pepeta. Li divulgaré tot; li dirè que l'estimo més qu'un altre,

y un cop m'haurà sentit, tal vegada l'enternexi, y qui sab si se li distreurà aquest encegament que's veu que té.

L'endemà de bon matí, bo y mudat, se'n anà a donar los bons díes al seu amo. Lo senyor Janet trafiquejava per la cuyna preparant lo dinar. La Pepeta no li va fer cap mal paper, sinó que li dirigí una pregunta al vèurel, que a n'ell no li agradà gayre.

— Ola, Magí;—li va dir,—que vas maco, alsa amigo! quan la teva promesa't vegi! —

Y'l pobre minyó, al sentir que li parlava de la promesa, no sapigué com respondre, y ab uns ulls entre esverats y enternits se mirava a la noya, volent donarli a entendre que sols ella era l'enamorada del seu cor. Però la Pepeta's girà d'esquena per arreglar alguna cosa, y aquella mirada que tanta feyna havía de fer, se quedà perduda y esgarriada, topantli al clatell en compte de produhir l'efecte anant de fit a fit als ulls als quals ell la destinava.

Després tragueren xacolata ab melindros, y mare y filla'l convidaren

ab molt agrado. Lo Magí, casi be havía perdut les ganes de refrescar; mes, trobava tan bonich estarse prop de sa estimada! y, com de tots modos volía aprofitar l'ocasió pera enrahonarli, esperant qu'aquesta's presentaría, acceptà l'obsequi, s'assentà, y posantse un mocador a la falda, prengué'l xacolata, compartint l'atenció entre la noya y'ls melindros que sucava en la xicra tenint molt cuydado que no li caygués cap gota en lo devant prisat de la camisa.

— Míra, noy, — li digué'l senyor Janet axís qu'estigueren llestos: — ara, mentres aquestes fan lo seu fet per allí dins, tu m'ajudaràs aquí a la cuyna. Ja veuràs, trèute'l gech, que te l'embrutarías per los fogons. Tu, Pepa, vès si tens un devantal ò qualsevol cosa per aquest xicot.

— ¿Que'l vols disfressar? — digué la senyora Pepa tota admirada.

— Y si's clava una llàntia als pantalons de dril, ¿què diràs després?

— Be, què té de fer?

— Cúyta, pòrta lo que't demano; m'ajudarà a plomar los dos pollastres. Míra si bull l'aygua, Magí, que los escaldarèm.

— Té, aquí'l tens, — va dir la senyora Pepa; — quín modo de convidar!

— Aquest ja es de casa, eh noy?—

En Magí, lligantse al derrera les betes del devantal que li feya fer una fatxa bastant rara, somrigué buscant ab la vista a la Pepeta, com per assegurarse de si confirmava lo dit pel seu pare.

Y'l pobre Magí anava d'una banda a l'altra fent lo que li deya son amo, molt embrassat ab lo devantal que casi be no'l dexava caminar, buscant exir de la cuyna pera dir alguna coseta a la noya; mes, encara no lograva entaular conversa, no podía continuarla, ja per que ella li feya'l desentès, ò per que'l senyor Janet demanava alguna cosa. Y tot lo dematí'l passà encongit, semblant un mamarratxo, sens lograr fer la declaració que tenía pensada.

V

En Carlets era un jove esparpillat; per enamorar les noyes y engrescarles era un elet dels que no'n corrían

gayres. La seva figura ayrosa y simpàtica; son enrahonar desexit y atractívol captivava desseguida; y com ni'ls seus anys ni l'estat de sa carrera li permetían ni de lluny pensar en rès de matrimoni, estimava a les fadrines per pura expansió del seu cor sensible y enamoradís, y feya lo que fan molts joves de la seva edat, que si no's poden casar, se distreuen festejant.

La senyora Pepa estava verament enlluhernada veyent que la seva noya enrahonava ab un senyoret, y somniava, com diuen los castellans, *villas y castillos,* pensant en lo bon partit qu'havía arreplegat. Axís es que, presumint de molt fina y astuta, tot era volguer enjoncar a n'en Carlets per que fes parlar als seus pares. Un día que, com molts altres, se va fer trobadissa a l'escala, per que'ls amors de sa filla per sa tolerancia egoista encara anavan d'amagatotis, es dir, fent ella'l desentès y dexant baxar cada tarde la noya a l'escaleta a festejar; un día, donchs, li va dir a n'en Carlets:

— Míri, bona pessa, li haig de dir una cosa.

— Díguin tantes com vulgui, que tant a vostè com a la Pepeta may me canso de sentirles.

— Es qu'es molt serio lo que li vull dir: m'entenʔ Sí, senyor: ò vostè's compromet y fa venir los seus pares, ò la noya no vull que baxi més. Ja li vaig dir lo primer día: el que la pretengui ja sab lo que té de fer; qu'axò de cansonejar y fer l'estaquirot a la porta no fa per casa meva.—

Y en Carlets, que sabía que'ls seus pares no vindrían may ab aquest obgecte,'s va comprometre treyent per fiador lo carinyo que tenía a la noya, demanant permís per entrar a la casa, y aconsellant que prenguessen paciencia, qu'axís que la cullita del oli hagués terminat, baxaría sa mare, y que tot s'arreglaría a gust dels pares y a gust seu.

Tan satisfeta quedà la senyora Pepa de les seguritats que li donà en Carlets, que ja's veya la noya promesa ab lo fill d'un hisendat y, volguent obsequiarlo,'l convidà a dinar pel día de Sant Joan.

De consegüent, per la Pepeta y per sa mare aquella diada era de

gran satisfacció. Tot lo dematí'l passaren ab gran alegría rebent les visites d'algunes parentes que venían a donar los bons díes al senyor Janet, y a qui la seva senyora, plena d'un orgull que s'esforsava en dissimular, les hi feya sapiguer lo prometatge de sa filla, retrayent les belles qualitats, cabals y guapesa del presuntiu gendre.

Y al bo de la conversa sentían trucar a la porta; mare y filla's miravan ab intencionada expressió y totes dues s'alsavan per anar a rebre al desitjat promès. Però, desgraciadament, sempre s'equivocavan: un cop, eran los seus fillols; després, trucà un que s'havía errat de pis; y derrerament van ser los cegos, que felicitavan al amo tocant americanes.

Ja eran dos quarts de tres de la tarde, y en Carlets encara no comparexía. La taula estava parada desde la una. Lo senyor Janet frisava, y per dos cops ja havía estat a punt de fer tirar los macarrons a l'olla; mes la senyora Pepa s'hi havía oposat, y'l pobre home que no gosava disgustarla, cedía y's passejava de la

cuyna al menjador, esperant ab més ansia qu'elles al ditxós promès.

La noya, desde'l balcó guaytant amunt y avall, y cada quart que sentía tocar li semblava una punxada que li penetrés al cor fentli espurnar llàgrimes dels ulls.

En Magí, ja estava cansat d'anar ab lo cap alt mirant los quadros del menjador y de la saleta, y, com no més havía près xacolata, tenía un cori-mori que li feya fer uns badalls que talment semblava que s'entretingués fent ganyotes a les figures de les estampes.

Y regnava un mal humor y unes poques ganes d'enrahonar, que contrastavan ab l'alegría del dematí. La senyora Pepa no deya rès, però's veya que la professó li anava per dins. Parexía com si esperés que'l seu marit obrís la boca, per desfogarse ab ell y maltractarlo de qualsevol manera. Però'l senyor Janet, qu'ab tants anys de viure plegats ja li conexía'l geni, callava, y tot lo més que feya era tocar l'ase de tant en tant, ficantse desseguida dintre la cuyna, com aquell que's posa a sopluig.

Però, axís que sentí tocar los tres quarts, agafà resoludament la paperina dels macarrons y, apretantlos ab lo bras contra'l pit dues ò tres vegades, els esmicolà, fentlos cruxir sense pietat. Després los abocà tots a l'olla y ab la cullera grossa els remenava sense dexarne surar ni un.

Lo dinar fou trist; ningú deya rès; de tant en tant se sentía'l drinch de les culleres topant ab los plats. Lo senyor Janet, qu'era home que no gastava compliments, torbava aquella solemnitat empassantse'ls macarrons ab uns xuclets molt poch armònichs. Y quan estigué llest de la primera posada, donà un gran sospir, s'axugà'l front, y tirantse una mica enrera, guaytà a tothom y, com si vegés a n'en Magí per primera vegada, li va dir:

— Què tal, noy, eh? axò retornaría a un difunt. Son macarrons de Nadal; si bullen cinch minuts més, los esguerro. —

Y dirigintse a la seva dòna, afegí:

— Y donchs, ¿ahont se deu haver ficat aquell fulano? Sabs què conto jo? que potser s'ha cregut que dina-

vam a la francesa. Prou deu ser això; hi faría una joguesca.

— Sí, a la francesa, — contestà la senyora Pepa ab desagrado; — partides com aquexa que no les fassi may més, per que aviat renyiríam.

— Potser li ha sortit alguna ocupació, — digué la Pepeta, no gosant mirar a sa mare.

— Míra, Pepa, — continuà'l senyor Janet, — sabs què pots fer? los hi posas ab un plat a la voreta del foch, y axís quan vinga'ls trobarà calentons.

— Càlla ximple, deus voler que semblin secalls.

— Donques, jo, aniría menjant lo demés y mentrestant l'esperaría.

— Està clar! com tu no més penses ab *aquexa*... Quín home! ja ho dich, no'n sabs de tractar ab persones de suposició. Vès què dirà ell!

— Corrent, no li guardis rès, a veure com s'ho pendrà; deurà dir: vaya una colla de farts qu'he ensopegat! ni guardarme'l dinar!

— Bueno, bueno, — respongué la senyora Pepa, — no l'esperarèm més. Míra, noya; axís que vinga ja li pots dir que'ns ha donat un xasco

que me'n recordaré tota la vida. —

Y seguiren dinant; les dues dònes, ab una serietat y mal humor que casi be l'encomanaren a n'en Magí, que no gosava alsar los ulls del plat ni menos donarli cap consol per que també a n'ell lo mortificava que's prenguessen tant interés per son rival.

Lo senyor Janet era l'únich que s'animava tot menjant, y li venían ganes de dir coses alegres; mes, axís que veya aquelles cares tan saturnes, se reprimía, callava y no sapiguent com donar exida a la seva satisfacció, no estava may quiet en la cadira, alsava'l cap, guaytant al sostre, ò's quedava una estona ab la vista fixa en qualsevol part, y axís que li acudía'l ditxo, agafava desseguida la forquilla, prenía algun tall, y s'embrassava la boca per dissimular de qualsevol manera la rialleta que li venía als llavis.

Y aquesta escena violenta durà fins a les postres. En lo moment que la senyora Pepa les posava a taula, se sentí ab certa violencia trucar a la porta. Mare y filla cambiaren una mirada animadíssima exclamant a la vegada:

— Es en Carlets! —

Y s'alsaren per anar a obrir.

Lo senyor Janet també va fer una suspensió, dexant de menjar y, dirigintse a n'en Magí, va dirli:

— Què tal? vès què't deya jo; ha errat l'hora; vàlga qu'encara hi hà vianda, ò sinó, quedavam com uns cavallers. —

En Magí, afectant una calma que no tenía, va fer un moviment ab lo cap y's posà a donar copets al got ab lo cantell del gavinet.

— Míri, pare, què'ns envía en Carlets,—digué la noya entrant ab un *ramillete* de pa de pessich ensucrat qu'al cap de munt hi havía un Sant Joan ab lo bè al costat. Diu que no ha pogut venir per que li ha sortit una ocupació.

— Vamos, noya, — contestà son pare, — se coneix qu'aquest minyó no's tracta ab perdularis. Veus? això es una francesilla que pel cas vol venir a dir: enténme. Desseguida's coneix lo tarannar de la gent; ja faría una posta qu'aquest minyó no es un qualsevol. Pepa, 't torno la rahó; no'l conech, però ja't dich que no vas errada; es una persona de prudencia.

— Y està clar que'n té de principis; — respongué ab molta satisfacció la senyora Pepa; — com que no més se tracta ab gent de bras alt...

— ¿Volste jugar qu'aquest *ramillete* al menos li costa... vuyt pessetes?

— Vuyt y un ral, — respongué desseguida la senyora Pepa.—¡Quín home! Ab tot vol entendre. ¿Que't pensas qu'es pasta de carquinyoli?

— Pot ser sí que val més; però jo aviat ho tinch contat; axò ho deuen vendre a pes, y al menos, al menos fa...

— Set argensos, si ho pesan ab canastró! Sembla mentida que tingas tan poca solta.

— Míri, mare, — exclamà la Pepeta ensenyant una targeta que hi havía en lo plat.

— Vès lo que diu; potser es una dècima que m'envía per donarme'ls bons díes.—

La senyora Pepa, dirigint una mirada molt seria al seu marit, lo reprengué ab aquella vivesa que tenía acostumada.

— No obras la boca que no digas un disbarat. ¡Vèt aquí la dècima!...

te deus pensar que tractas ab lo fill d'en Maura.

— No diu rès; no més porta'l seu nom, — interrompé la Pepeta; — Carlos Ardèvol y Vilaseca.

—Be, vamos, ja ho entench,—afegí'l senyor Janet, — axò vol dir que ve de part d'ell... Vèt aquí, deu ser lo que s'estila. Càlla: Vilaseca, Vilaseca... jo'n conexía un qu'havía sigut de la brusa; però deu serli parent; pot ser era son pare. ¿Sabs si havía tingut la romana de baix del Moll?

— ¡Qu'embolicas ab la romana! quín modo de dir disbarats! no sabs qu'es fill d'un hisendat del camp de Tarragona?

— Però, Vilaseca, jo'n conexía un; — tornà a repetir lo senyor Janet quedantse pensatiu.

— Y si ell se diu Ardèvol! — contestà enutjada la Pepeta, al veure que volían fer passar lo seu promès per fill d'un pesa-carbó del moll.

— Jo he sentit que deyas Vilaseca, noya.

— Sí, però es l'últim nom.

—Vaja, ja es lo que jo dich: potser era parent de la seva mare. Si jo, a

aquest Vilaseca, que deu serli oncle,'l conexía. Y tant, en Vilaseca! si tots dos eram de la quarta! oh, prou es mort, per que fa un remat d'anys que no'l veig. Si abans tot sovint lo veya...

— Càlla, poca solta; talment sembla que t'hagis begut l'enteniment. Lo mateix haguera sigut si en Carlets hagués estat aquí; ja li haurías parlat dels de la brusa. Oh, y'l poch senderi que tens.

— ¿Be, qu'es cap deshonra?

— Càlla, càlla, que com te sento dir aquestes ximpleríes, si't podía fondre d'una mirada... Vès, un jove que, si ho anessem a afinar, potser té noblesa; parlarli de gent tan ordinaria.

— Be, be, acabèm les rahons; déxam la ganiveta que l'encetarèm. Té, noya; aquest, per la mestressa; Magí,'l cap viu, prèn, prèn, qu'axò se fon a la boca.

— Gracies, — digué en Magí ab veu baxa; — no acostumo.

—Té, pampana, jo tampoch acostumo; ara qu'acabem lo dinar, vindràs ab cumpliments...

— No puch, que'm faría mal de caxal.

— No tíngas por, es pasta fina. Pòrta'l ví bo, noya; qu'axò si s'hi beu aygua fa mal, per que s'infla com una esponja; es pà de pessich; ni la reyna d'Espanya'n tasta de millor. —

Y, gracies al present d'en Carlets, lo dinar acabà ab molta més alegría que no havía comensat; sols en Magí va estar més reservat de lo qu'acostumava, y's retirà després de casa'l seu amo, ab lo cor plè de tristesa.

VI

Les relacions de la Pepeta estavan empantanegades. En Carlets quasi be hi anava cada vespre, mes havían passat tres mesos y'ls pares d'ell ni venían a demanar la noya, ni may podían saber pel clar quan baxarían, per qu'en Carlets los anava entretenint ab escuses de la cullita de la avellana, del rahim ò del oli; y com unes se succehían a les altres, may acabavan la feyna, ab lo que ja's comensava a inquietar la senyora Pepa.

La noya s'hi anava aficionant y'l

día que no'l veya ja estava trista, de mal humor, y's posava a plorar encara no sentía a dir a sa mare que volía donar los despatxos al seu pretendent.

Sobretot lo que tenía més irritada a la senyora Pepa, era la tafanería de les vehines que sempre li tiravan llamades ò, fent com si s'interessessin molt per la noya, l'encaparravan dientli que no's fiés del estudiant, que no més anava per fer broma, citant exemples d'altres noyes menestrales que també havían tingut relacions ab fills de bones cases y que, al últim, després d'havèrleshi fet perdre temps y tenirles entretingudes, tot s'havía tornat aygua poll.

Y la pobra dòna, volía y dolía; en Carlets era un partit que millor y ni tan bo no se'l podía esperansar ni la Pepeta ni cap noya del seu bras, y dexarlo córrer no més que per un *dicho m'han dicho* li sabía molt greu. Després, ella tenía experiencia de que l'enveja feya enrahonar molt, y «tal vegada, deya, les matexes que m'aconsellan que'l tregui de casa, el pendrían a mans besades per les seves filles.»

Però qui treballava ab més finesa era en Magí; ell, del seu teler estant, y ab certs tirats mofers, anava fent la guerra al seu rival.

Tenía amohinat al senyor Janet preguntantli a cada punt si la Pepeta era promesa, si tenía l'anell, ò volguent sapiguer ab molta ignocencia si's ficaría'l gendre a casa ò si anirían a viure a les hisendes; y tan insistía y tan sovint, que'l senyor Janet no sapiguent com exirsen, li va dir:

— Míra, Magí, no me'n parlis més d'aquest prometatge, que ja n'estich cremat. Elles l'han volgut, ab axò elles s'arreglaràn; tu ja sabs quines intencions tenía jo.

— ¡Y envièulo a passeig! que no ho veuen qu'es una criatura que no se pot casar?

— Be, bueno, cóntaho a la Pepa; ja sabs qu'a casa meva no governo. Vès, compònte.

— ¿Jo? ¿que's pensa qu'ho dich per mi? ¡cà! ¡qu'anem lluny d'osques!... No senyor; però, com tinch voluntat a la casa, me sab greu que aquest entabani a la gent de be.

— ¿Què vols dir?

— Rès, home, rès; que la Pepeta mentrestant s'aficiona... y ¿vol que li diga clar? Donchs, no es per ell.—

Y'l día que van tenir semblant conversa, lo senyor Janet quan va baxar a dinar mogué un escàndol a la seva dòna y a la seva filla, tractant a n'en Carlets d'escalfa-cadires y assegurant resoludament (per que en Magí li havía dit) que no's casaría may per qu'era un criatura que no més anava de plaga, y que'ls seus pares no'n sabían rès, ni ho voldrían encara qu'ho sapiguessen.

Les dònes se defensavan tan be com podían, sobretot la senyora Pepa que no volía esser contradita, y menos pel seu marit a qui estava acostumada a governar y a no ferne may cabal.

Arribava'l vespre, y la senyora Pepa, que tota la tarde havía anat dient a la noya que volía tirar la cavallería damunt d'en Carlets, axís qu'aquest entrava y'l veya tan cumplimentós y tan atent y que parlava ab tanta finesa, no gosava dirli rès, y les coses seguían del mateix terme, a pesar de lo qu'havía dit y dels propòsits que tenía de ferli passar la porta.

VII

Un vespre en Magí's quedà a vetllar per que la feyna apressava molt, y no va tancar l'obrador fins a dos quarts d'onze, qu'era l'hora que se'n anava'l seu rival. Baxant aposta molt lentament la escala, va sentir tota la conversa qu'en Carlets tenía ab la Pepeta al llindar de la porta. Al despedirse'ls dos joves li semblà percibir lo soroll d'un petó. Aquell soroll lo va aterrar pitjor que si un llamp li hagués passat pel devant dels ulls. Ja no pogué resistir més, y baxant los grahons de dos en dos, movent un terratrèmol que parexía que tiressen la escala a terra, surtí del corredor, passà pel devant de la Pepeta sense donarli la bona nit, llensantse al carrer en lo moment qu'en Carlets trencava; y dessesperat, fòra de sí, reflexionà una estona: al últim guanyà la prudencia, tirà per l'altre cantó anantsen recte cap a casa.

VIII

Pochs díes després de la escena que s'acaba de relatar, se donavan los despatxos a n'en Carlets. Lo desengany havía estat tremendo, la seva falsetat evidenta. En Magí havía descobert que tots los diumenges anava a ballar ab una pulidora molt extremada al Prado. Y no va dir rès; mes, ab ses trasses y manyes va poguer lograr que la senyora Pepa, son marit y la filla anessin ab ell a veure una mica'l ball, y allí fou la catàstrofe. En Carlets no'n dexava ni un, sempre de brasset ab la pulidora; encara no paravan de ballar lo wals, ja's preparavan per l'americana, y després pels rigodons y'ls llanceros y la polka; acostats sempre, dientse secrets a la orella, mirantse ab afany, somriguent, suspirant, tutejantse... Pobra Pepeta! y ella ho veya, y si no'ls sentía, endevinava lo que's deyan. Aquelles mirades les entenía; aquells sospirs també'ls havía escoltat, y sabía lo que's volían dir aquelles mans apretades

la una ab l'altra... En Magí reya com lo traydor del Odeon.

IX

Han passat tres mesos; sembla que la Pepeta no està ja tan trista. Té color a les galtes, y a vegades treballant se la sent cantar. Se veu que la seva mare ab reflexions y les vehines ab consells, l'han desvanescuda de l'afició que portava a aquell *tunanta,* com l'anomenan totes.

Al obrador, lo senyor Janet y en Magí estant xiu-xiu. Es un dissabte, y aquest últim acaba de cobrar la setmanada; tots dos estan serios, si be molt comunicatius.

— Jo li diré, — es en Magí qui parla, — la Pepeta m'agrada molt, l'estimo de debò, sí, mes...

— Y donchs, bueno, — respon lo senyor Janet, — axò es lo principal. Ja sabs que jo sempre he sigut del mateix parer. Tíra avant, aqueix cop no serà com l'altre.

— Sí, però un hom pensa, devegades...

— Què? no t'hi tens d'encaparrar;

aquí a casa no hi manca may feyna y, ja sabs... — li diu lo senyor Janet acostàntseli a l'orella, parlantli molt baix; y després, al apartarse, li dona un copet a l'espatlla, dientli més alt:

— Entens, ara?

— Be, sí, senyor, ja son bons tractes, però...

— Què vols dir, que tens alguna repugnancia? dexèmho córrer.

— Nó, no es axò.

— Donchs, pàrla clar; encara'm faràs dir los salms al inrevés.

— Es que jo ja m'hi voldría casar ab la Pepeta; però, ¿què vol que li diga? un hom a vegades...

— Vaja, cúyta!

— Nó, rès, home...

— Corrent, fòra; no m'agradan embuts. Tànca l'obrador y bàxa la clau.

— Nó, home, si vostè no'm vol entendre; sab de què tinch recansa? després no li sàpiga greu si li dich. Un día... la Pepeta y en Carlets...

— Sí! què dius ara? en arribant a baix la mato!

— No es per tant! però tinch por de que li va fer un petó...

— Un petó, dius? escólta: qu'ho vas veure? dígas!

— Tant com vèureho, nó; però'm va semblar que'l sentía.

— Te'n vols anar al botavant! No vals tant tu com l'enquimerada que m'has fet pendre; lo vas sentir! lo vas sentir!... axò no es rès; la falta haguera estat qu'ho haguessis vist, que me'n saltava a baix, y axís, ab les màns al coll, la desgraciava. Però, vès quí se'n fía de les orelles! Aquests de sota'l front no s'erran may; lo demés son màximes. Sentir, sentir! què té que veure'l sentir!...—

X

En Magí s'ha sortit ab la seva; estimava a la Pepeta, y al últim, després de tantes angunies, l'ha demanada y li han donat lo sí.

Be prou qu'ha costat, sinó que'l primer día d'anar a enrahonarhi, de què que no s'esbulla tot. La noya es molt sentida, y ell ab ses camàndules volía esbrinar allò que va sentir a l'escaleta. La Pepeta no li va tornar resposta, per que, encara no va

entendre la pregunta d'en Magí, hi arrencà un plor ab un desfet de llàgrimes y sospirs, que ben prim se n'hi anà com no li va agafar un treball d'aquells que costan tant de retornar. La senyora Pepa, quan va veure que'l primer día hi havían plors, ja estava a punt de despatxar a n'en Magí, dientli que no s'acostés més a aquella casa. Mes, la Pepeta assegurà que no li havía dit rès de mal, y que plorava per que sí. La mare cregué veure en aquesta reticencia qu'encara'l recort d'en Carlets la trastornava.

En Magí aquell vespre se'n va anar a casa completament tranquil y ab lo cor més axamplat. «Si hagués estat un petó, (deya entre sí), no hauría tingut aquell sentiment, pobra xicota, sent ignoscenta... està clar.»

. . . . . .

Per la vigilia de la Concepció's casan; sa mare ja estava cansada de festejament, y com no han de fer molts gastos, per que tot lo parament de casa ja'l tenen, vol dir que ho han apressurat.

Vègin, en Magí encara tenía un

cert dubte; y'l mateix día que'ls hi van tirar la derrera amonestació, al sortir el vespre de casa la promesa, li digué:

— Y allò d'aquell día, voldràs dirme encara que no va ser un petó?

— Quín día?

— Aquell que jo vaig vetllar; ¿sabs que vaig sortir corrent de l'escaleta?

— Ay, sí, sí... qu'ets ximplet! oy, sí que va ser un petó... haguesses parlat, t'hauría entès.

— Que't vols burlar de mi? vols veure com aquí mateix... es a dir qu'en Carlets te va fer un petó? no ho deya jo!

— Tu, pochs modos, axò't pensavas de mi? Va esser un petó qu'ell me va tirar ab los dos dits; ¿d'axò has fet tants escarafalls?

— Ay, gracies a Deu! — li digué en Magí, agafantli la mà; — m'has llevat un pès d'aquí dins; déxam refer... si t'arriba a tocar!...

¡REGIDOR!

—Verdaderament, senyora, es una satisfacció pera la familia; y ell, crègui que no s'ha mogut de casa ni ha fet cap pas pera serne. Míri, quan los de l'altra opinió governavan (los *madurs* que'ls hi diuen,) be'n varen venir de senyors a tentarlo; y no's cregui, qu'eran persones de suposició, del bras alt. «Senyor Domingo, ne té d'esser,» li deyan; «la cosa va de mal borràs y's necessita...» d'allò... ¡ay! ¿com s'ho feyan anar que no me'n recordo..? ah, sí: «se necessita gent de *arraigo*, homes de sa casa, ciutadans honrats; tant se val que tingan certes idees, los ajuntaments son los marmessors del poble;» sí, y per

aqueix estil me l'amohinavan cada cop que s'havían de fer regidors. Però com lo meu senyor pot tenir altres defectes, però d'enrahonador no n'es, aviat los tenía enllestits. «Mírin,» contestava, «jo so dels d'Espartero, y'ls meus no governan; jo no vull conxorxes, ni'm giro la casaca encara que m'haguessen de passar per les armes; no més tinch un modo de pensar: *Cúmplase la voluntad nacional;* los qu'avuy día estan al frente de la nació no pensan com en Minguet, y en virtut de la diferencia no puch esser del Ajuntament.»

Y dit axò, s'estenía de pit a la post, feya etjegar la roda y... xirrr... rrr... arrancava un raig d'espurnes de la mola, y'ls de la comissió tots moxos se miravan sense dir rès, bellugant lo cap avant y enrera com dient: «Aqueix es exemple y mirall d'homes fidels; aquexos que no'n volen esser, aquestos son los qu'hi tindrían d'anar.»

Míri, per que vegi si n'es de resolut lo meu marit: una vegada va venir a aquesta casa un senyor que se'n fa molt cas a Barcelona, a fòra, y a Madrid y tot; ja li dich, es un

dels grossos; no's pensi, té tracte de jutge, però no l'usa per qu'es prou senzill y apaysanat y vol que li diguin *Vostè*. Vaja, que després del general entra ell, y fins crech qu'en certes ceremonies li pot passar davant y l'altre's té de rosegar los punys. Donchs, aquest subgecte ha estat aquí casa en certa ocasió — a baix a la botiga, — que ni sisquera va volguer pujar aquí qu'ho tenim més ben endressat. Es un senyor de totes prendes; no fa escrafalls per tractar ab los *artistes;* lo meu home li enrahona ab la matexa franquesa qu'ara li parla una servidora, ab lo devantal de cuyro, la cara emmascarada, ab les calses plenes de solfes, que jo devegades li dich: si't posessis davant de un músich potser hi tocaría una sinfonía. Es qu'es axís; a vostè la fa riure, però jo m'hi consumexo. Aquell día be n'hi tirava d'indirectes, be estossegava y *ejèm*, *ejèm;* però ell, fent lo desentès, fins qu'al últim surto de la cuyna y li dich: «Don Francisco...» ¡Ay! be, sí, ja ho crech que s'ha pensat quí volía dir, però no m'està be'l divulgarho, per que vostè matexa podría dir: míra la *tana*

com se dona importancia. Donchs, míri, pot contar y creure que'l meu espòs va rebre a aquest personatge ab los matexos pellingos ab qu'esmola ò treballa a la fornal, y varen parlar de coses molt sèries, y de persones molt nobles... ja pot picar tan alt com vulgui, que no crech que s'ho arribi a pensar. Donchs, lo meu marit, axís com lo veu, qu'ab un elàstich a les calses surt al carrer d'en Jaume I y alguna vegada s'ha escaygut a aturarse un cotxe y tot un general, que encara està plè de vida, dirli: *Adiós*, Minguet; y'l lacayo ab la gorra a la mà, dret al costat del meu senyor esperant ordes, mentres tots dos enrahonavan de les seves coses, del temps que perseguían la *fàccia*, etz... Donchs, lo meu marit, com li deya, aquell senyor volía que fos regidor en temps dels *madurs*, per que allavores convenían persones de formalitat per fer la contra als qu'estavan al candelero, y ell va dirli: «No senyor, no pot ser, Don...» etz., ja sab de quí parlo; «m'hi comprometería quan veuría una cosa fòra de lloch, algun manopolio, ò qu'a mi m'ho semblés; ò que diguessin mal de cap

indivíduu del Comitè... tinch sangro militar..., y alguna vegada 'ls n'hi diría quatre de cohentes, no'ns avindríam ni a les bones ni a les males, y al últim tindría d'arrancarme la banda, depositarla sobre la taula, y retirarme a la vida privada.»

Aquella persona se'n va anar molt ressentida, y molt; lo meu marit ja li deya: «Home, no'm fassi anar sol; jo vull ajuntarme ab los meus. Afigúris que si ara fos regidor y s'ensopegués a haver de pendre la paraula per defensar lo partit, no n'exiría de cap terme. La rahó la conech tan be com un altre, y ningú me la sombreja ab floreyos; però haver de fer l'arenga en castellà, ab aquell enravenament a la llengua, y combatre ab advocats, que tot lo garbo'l tenen a la vèrbola y s'ho manegan d'un terme qu'al que parla ab veritat lo posan com un confusioner que diu una cosa per altra, y com lo meu gènit té'ls seus repentes, y parlant en castellà, de més a més, se m'atravessan les espressions qu'una recalcada empayta l'altra y'm torno tartamut..., que si veya tan sols un municipal

aguantarse'l riure, ell pagaría la patenta pels altres y acte contínuu'l faría desempleyar... No'm fassi fer forses de flaquesa; quan los nostres governin, tot lo que vulgui de mi: arcalde, regidor... fòra empleos *gratificats,* a n'en Mingo de la Daguería no més se li diu: Pst, tal cosa, y a la orden, rès més; ja sé lo que tinch de fer. Un partit es una companyía militar: la disciplina,'l consell de guerra, y *á lo que estamos tuerte.*»

— A mi'm fa riure quan se posa tan sèrio!... Sí qu'ho sembla de tropa!...

— Ja veurà:'l castellà no li costa gayre,'l trenca tal qual; hi hà espressions, per axò, que sembla que les tingui a Filipines, no li acuden may; però les més comunes no n'hi falta cap. ¡Com ha sigut miliciano, té certs tirats... y ¿vol que li digui una cosa? ell que may renega, en fent lo *Sargento primer,* filla, sab tots los que diuen los castellans; més ne diguessin!... ¡no cal abandonar los de aquí, que per tot arreu tenen bech les oques!...

* * *

— Vègi, a mi també m'ho ha semblat que demanavan; nó, d'aquí dalt estant ho veuré per la trapa... Ara no hi es, fill, lo senyor Domingo. Què se li ofereix? Què venía per algun assunto de Casa la Ciutat?... (Ja ho pot tornar a dir, senyora, tot lo día es una professó feta.) Tindrà que mortificarse, per que'l meu marit es fòra, y ab axò del Ajuntament no té ni un quart seu. ¿Que pot ser volía?... Ah!... bueno, no se l'enquieti; aviat vindrà, sègui.

— Me pensava quí sab lo que volía ab tanta ceremonia y ab aquesta veu tan llastimada.

— No rès; es un minyò que té una brossa al ull y, ja se sab: a ca'l daguer a fer l'operació.

— ¿Per que no van a trobar un facultatiu?

— Ben cert, que rossegui'ls òssos... Veyàm què vol aqueix bordegàs... Nó, no'n fem ara de llimalla d'acer; arríbat a ca'l apotecari... Afigúris que, per arreplegarne un'unsa,

pòsi sempre papers sota'l cargol per que no s'escampin... Vés, noy, ja t'he dit que no'n teníam.

— Oy qu'es un fet; avuy al día los daguers apenes treballan; si tot nos ho portan de Fransa...

— Ja ho pot tornar a dir... Si'm tinch d'estar gayre estona conversant desde la trapa, m'agafa basqueig desseguida. Però vé tan be axò de poguer estar aquí dalt, y tot passant baxar los ulls y veure quí hi hà a la botiga!

— Jo no li gosava a dir; tornèm a baix, per que ara, en comensant, sembla que s'ho digan.

* * *

— ¿Y donchs, noy, què ha estat axò dels ulls?...

— No se l'enquieti si li fa cohissor, encara se l'enverinarà més.

— No'n fassi cas; una brossa, per petita que sía, sembla un embà. ¿Que fora argenter potser? Si es tirador d'or, deu ser una palleta de canutillo... ¡Y'l metall que desseguida crida verdet! ja li treurà desseguida'l

meu marit; tan segur s'anés a casa'l metge!...

* * *

— Deu me la guart, senyora.

— ¡Ay, qu'aquesta llauna no es de aquí!

— Ja m'ho he pensat; jo també'ls hi porto roba: es del tintorer del costat de Sant Cristòfol. La nostra marca es igual a la de les estisores: una R.

— Si es servida.

— Quatre quartos.

* * *

— Nó, ara sí que no esmolarà gayre ab axò del Ajuntament.

— Si, senyora sí, moltes gracies, ab vida seva.

— Sinó que s'ha arribat a ca'l sastre, que li fan una casaca... com se acosta Corpus... ¡Oh, regidor!... me fa riure vostè; hi hà molts compromisos y molts gastos. Ara considéri que la casaca, en dexant la banda, ja no la durà may més; ¿y què'n fa d'aquesta prenda? Ay, nó, filla, nó;

més m'estimo que se la mengin les arnes. Si li tallava'ls faldons, quedaría un gech massa esquifit: semblaría un torero. Entre qu'ell tampoch lluheix gayre la roba...

* * *

— Gracies a Deu qu'has vingut; míra, la senyora fa una hora que t'espera, y a aquell minyó li hauràs de treure una bolva.

— Senyora, ja li dich rodonament que no pot ser. Encara no he près possessió y tinch un reguitzell de solicituts.

— L'Ajuntament vol economíes; tothom vol viure a l'antigua y pagar a la moderna, y axò es un disbarat. No se'n poden donar d'empleos. A Casa la Ciutat ja no hi caben: ja ho vaig dir al Arcalde: pels corredors no més se troba gent ab casquet de vellut y'l puro a la boca, que's passejan per que a les oficines hi sobrehixen. Pòsinnhi més d'escrivents, y al millor día hi haurà un conflicte. Afigúris si n'estan d'estrets, que per enrahonarse d'una ofi-

cina a l'altra s'escriuen oficis!... ja'n corsecan de tinta y'n gastan d'osties vermelles!... No pot ser, senyora, l'Ajuntament respecta'ls drets adquirits y no vol cares noves. Tot lo que li puch prometre, si's restablexen les rifes, es una barraca per vendre bitllets... No hi hà de què donarles. Míri, jo entro de regidor per dues coses: per destruhir lo càstich d'en Baxeres y per reposar la rifa dels empedrats.

* * *

— Vaja, minyó, ¿què hi tenim a la vista? Pepa, trèu lo tamboret al carrer... Nó, assèntat del altre costat, de cara a la font de Sant Just; la claror es més seguida. ¿Qu'hem de fer, noy? ¡Còm vols que't tregui la brossa ab tots dos ulls tancats! l'altre tàncal tant com vulguis, però'l del embràs no me l'amaguis; ¿que't pensas que sé fer jòchs de mans?... Fòra d'aquí! ey, municipal, a veure si m'espavila aquesta quitxalla; aquí tengo que... No't belluguis, que ja es fòra. ¿Ve V.? es una operación que no cuesta nada; pero, míre V., de hoy

en adelante, conforme vea V. un individuo sentado en ese tamboret, me desocupa V. la calle de muchachos. ... ¡Cà! nó; tenía una miaja de nada en el ojo.

***

— ¡Pepa, no'm fassis alterar! Regidor ò nó, en Mingo de la Daguería sempre treurà bròsses: axís m'ho ensenyà'l pare, y axís ho farà'l meu fill.

¡QUATRE GOTETES!

Sentat vora la taula d'un cafè, sol, ab la tassa devant y l'ampolla de l'aygua, s'està'l senyor Domingo, no sé si capficat ò entretenintse ab tres terrossets de sucre, ab los que ja hi ha apurat les escasses combinacions geomètriques que s'hi poden fer.

Enrahona ab veu alta per comunicarse'l judici que fa dels indivíduus de les altres taules en lo punt crú qu'acaban de pendre cafè y dexan la tassa buyda sobre'l platet.

Una rialleta de fingida satisfacció anima'l seu rostre axís qu'observa'l parroquià com tira'l sucre a la copa y allarga'l bras mitx d'esma cercant l'ampolla del rom.

— Vèt aquí un altre qu'ha caygut a la rasa, — exclama; — no hi debía atinar qu'avuy s'executa'l decret que firman alguns cafeters de Barcelona... Prou, de noms aparatosos no n'hi mancan... Cambrinus, que m'han dit qu'era una especie de Carnestoltes, Pelayo, Falcó, Orient, es dir, una conxorxa de reys y de becos, ab Inglesos, Suissos, Europeus y Universals.

Tutti li mundi hi firma; està clar: la internacional que s'ha vingut a establir aquí pera decretar una disposició que va determinada a abolir un article de les obres de misericordia.

— ¿Que demanava alguna cosa? — li pregunta'l mosso que passant l'ha sentit enrahonar.

— No demano rès, — li contesta lo senyor Domingo ab mal humor; — al contrari.

— Com sentía ò'm creya qu'enrahonava, dispènsi, m'havía cregut...

— Míra, noy, ja te'n pots emportar l'aygua; no vull qu'ab los meus diners ningú's burle de mi.—

Lo mosso obeheix sense dir un mot, passa'l drap per sobre'l mar-

bre, y al anar a dexar l'ampolla, en compte de respondre a les preguntes que li dirigeix l'amo, li fa l'ullet y crida *voy* sense que ningú demani.

— ¡Sí, ja va! — contesta'l senyor Domingo. — ¿Que't pensas que crío ruques al clatell? Ara l'amo ha preguntat què deya jo, y ell li ha respost ab una ganyota y pera dissimular crida *¡voy!*

* * *

— ¿Y donchs, senyor Domingo, què tenim de nou? — li pregunta un senyor qu'acaba d'assentarse al seu costat.

— Qu'hem de tenir! no rès: cafè sol, vèli aquí la novetat.

— ¡Què'm diu home, tan mateix! jo'm creya que tot sería una plataforma per posar una esmena als lleminers y als gorreros.

—Donchs, ja ho veu: la disposició es tant pels que tenim cordura com pels que no'n tenen. Crègui qu'estich irritat y que no sé de quin terme pèndremho. Ja he dit a aquell farolero de mosso: te'n emportas la

aygua desseguit y ab mi no hi gasteu xanxes.

— Home, home, home, ¿axò va serio, donchs? però, què hi vol fer? los cafeters han contat y deuen trobar que no poden passar per menos.

— No es aquesta la qüestió, — replica'l senyor Domingo. — Qu'a mi m'haguessen vingut los amos a dirme: home, senyor Domingo, els establiments d'aquesta naturalesa, vaja, els cafès; qu'assí qu'allí, ab un verb y gracia per exemple; que les coses no van prou llatines, ni'ls negocis; que'l sucre ressurt més car; que'l rom val dues dobles de quatre de sobrepuig lo bocoy; que'ls ingredients qu'entran pera purificar una tassa de cafè costan a tant lo manat ò a quant lo picotí y sense torrar; que'ls herbolaris se fan dir senyors per que pensan que'ns vènen medicines; y en virtut d'aquestes contralietats y d'un'alsa tan valenta, lo comitè ha près lo determini d'estalviar la copa d'estudiant per que no tenim més salvament qu'aquest... ¿enten a lo que vaig? que m'haguessen donat una satisfacció, una culleradeta de mel, lo que's diu, ab una paraula,

que m'haguessen rentat la cara.....

— Sí, sí, sí; prou, ja sé a lo que va.

— Y qui diu a mi, vull entendre qu'ho haguessen fet avinent a la demés concurrencia. Allavors jo'ls haguera respost: home, Mussiú Lafebre, ò Mussiú Gombach, ò senyor Sacarini (per qu'encara no sé verdaderament quin dels tres es l'amo) en fi, sía Pere, Pau ò Berenguera; me sembla que vostès tenen un bossí de rahó que'ls abona; y en quant a un servidor, m'avinch desd'ara a l'opinió de la majoría. Vull dir, que si la veu comuna de la parroquia es de fòra rom, jo m'hi ajusto y desd'ara ja pot donar l'ordre de retirar l'ampolla y no beuré ni rom ni canya, que jo no faig lo ridícol en cap establiment públich y sé respectar la concordancia d'una generalitat. Aquesta era la meva resposta. Però venirse ab aquell patracol en la primera galta dels diaris de la Ciutat a terme de *ordeno y mando:* «beurèu axò y no altra cosa?...» a poch a poch; a mi la lley marcial no me l'aplica ningú y menos cap paysà sense fuero. ¿Enten la qüestió, senyor Rica-

nyo? Per mi'ls espanyols ja n'estem fòra del despotisme, sía'l que vulgui..... y ara també compendrà que parlo ab segones: tiro la martellada a la qüestió del día..... Míri, míri, guàyti a la taula d'aquí'l costat: aquest no s'equivoca d'ampolla, veig que no busca'l rom, tira'l sucre al got; vaja, sí, deu ser ayguader, que li agradan les lleminadures com a tots los que patexen d'aquest defecte. ¡Que romansos gasta abans de beure! veyàm, potser demanarà un canó de canya per fer bombolles. Sí, deu ser dels que's medican tots sols ab anís de pussa, y'l licor los hi es tan contrari per la enfermetat com per la medicina. Està clar, lo que jo deya; aquesta resolució dels cafeters no més serà aprobada pels entecats.

— Ja veurà, senyor Domingo, dexèmnos de tonteríes y siguèm naturals. Jo vaig a cercar l'arrel de les qüestions; jo so un home que no'm preocupo y garbello desseguida; faig com los xacolaters: lo que es closca no es cacau y'l cacau no es closca. Sentèm bases. No sé si'm compren vostè.

— Prou que l'entench; vostè vol dir...

— Déxim explicar, ja ho diré'l que vull dir. Míri, al any trenta cinch...

— Ba, ba, ba, ¡que s'ho pren d'amunt! anèm al cas; ara som al any 83.

—Però, si no'm dexa discutir, ¿com vol que'm fassa entendre?

— Be, bueno, corrent, al any trenta cinch... ¡y què m'esplicarà vostè del any trenta cinch! Si jo li contaré tot lo que va passar.

— Està be, no cridi, no s'exalti. ¿No ho dich jo? Si vostè encara no sab a lo qu'anava. Però dexèmho córrer; anèm a buscar un'altra paritat. Jo'm recordo que quan varen abolir les pesses de sis...

— Jo també me'n recordo; ara vostè'm vol fer una relació del com y què y de quina manera. Fòra; anèm al càs, ¿per què'ns tenen de regatejar quatre gotes de licor? aquest es lo pot de la confitura. Contésti; no vull sapiguer romansos, no s'embroqui ab histories dels anys passats.

— Senyor Domingo, vostè té un

caràcter massa prompte pera disputar, y jo so molt lògich.

— ¿Què diu ara? No la torni a dir més aquesta expressió, que si'm vol guanyar ab termes d'advocat, ja cal que s'hi apuntali, qu'estaré a la que salta y li respondré pel mateix tenor, que si vostè es lo qu'ha dit qu'era, un servidor també serà gramàtich y lacònich, si es menester; y vínga l'*otrosí*.

— Corrent, vostè'm despeja la qüestió: esto es; ¿per què suprimexen les quatre gotes de licor? diu vostè.

— Ah, ja, ja: ¿per què les regatejan?

— Dispènsi, senyor Domingo; vostè no se'n adona, y picant ab lo platet m'esquitxa a la camisa.

— Perdóni; si aquestes regueres qu'ara fan a les taules, no son més que caus de mullena; cada día m'hi taco les mànegues.

— A lo qu'estavam: vostè ha dit quatre; ¿y si jo li pregunto... si son més de quatre, si son vuyt ò setze ò mitja copa?

— Llavors no ho defenso.

— Tòquila, senyor Domingo; vos-

tè es persona de criteri y aquí no hi hà polèmica; tots dos tenim rahó, y per ma part jo li otorgo en conseqüencia. Però, indaguèm causes y efectes, senyor Domingo; cerquèm datos y pronòstichs, antecedents y conseqüents, etz... etz., y ab l'acumulació de rahons argumentals extendrèm l'anàlisis y l'inspecció d'orígens y'n resultarà desseguida la claretat y'l convenciment de la discordia que's ventila. Diu la Biblia: *Quotiescumque*...

— Perdóni, senyor Ricanyo: no m'enrahoni en llatí: cada cosa a son lloch: que'n parlin los capellans me agrada; però un seglar, no sé,'m sembla que fingeix y que's posa careta a la llengua.

— Es que li anava a dir una sentencia de gran filosofía.

— Estalvíesela; avuy perdóni a tothom; ja la llegirà a algun altre.

—Sempre serà plaga. Pués senyor, me pareix qu'en la època qu'anavam a ca'n Biscamps, al carrer de Cristina,'ns servían perfectament. Vostè recordarà aquell salonet; empaperat ab molta decencia ò luxo casibé; aquells retratos ab march ovalat,

aquelles fesomíes tan exquisides que eran l'adorno del local y'l recreo de la vista... ¡míri que n'eran de guapes aquelles cares!

— ¡Si n'eran!... Vostè, sense pensar, ve ab mi. ¿Vol que li digui? Donchs, encara no fa tres mesos que vaig anar a vèureles; les conservan en un salonet. Rès, me va donar la capritxada: vaig volguer tornar a divertir la vista.

— Es lo que tenen les pintures de mèrit; que'ls anys no hi passan y sempre tenen joventut y bon veure.

— Que sí senyor. Es una veritat que no té encaro la que vostè ha dit.

—Déxim continuar; vostè, donchs, recorda tot allò, aquell moblatge, aquell servey...

— Sí senyor, y també'm recordo del piano de cua y del senyor Pau, lo pianista (que Deu l'haja perdonat,) de la sinfonía de la Semíramis, y dels licors que servían, millors que els d'ara, y de tot me recordo y de lo que vol dir.

— Apuntèm datos, senyor Domingo: y ab tot allò,'l cafè ja valía un ral. Tíngui present aquexa idea.

Avuy, nòti be lo que vaig a dir: avuy tenim uns cafès que ni a Madrid ni a París los tenen tan bons. Miralls que s'hi pot mirar una fatxada d'edifici; sofàs de vellut, quinqués de bronze, cadires de Viena, diaris de la capital, de Madrid y altres provincies, y del extranger. Pianos de cua, pianistes de nombradía... y tot, tot per un ral. Fàsses càrrech de tot axò, y ab una paraula tindrèm resoltes les diferencies. ¿Aquexos temps son aquells y'ls luxos d'ara los d'allavors? Lloguers, begudes, mobles, no han crescut un cent per cent? Ergo...

— Ja ho veurà, senyor Ricanyo; parlèm a pams, que jo no soch desconsiderat. Quan varen treure les escalfetes no'm vaig quexar; ara jo no n'he demanat de pianos ni de pianistes; ja'n sento prou de catanclins ab los pianos del vehinat. Y tant luxo, tant luxo no sé tampoch si'm convida per pendre ab més gust lo cafè. Que suprimexin gastos supèrfuls; però, escatifenyarme un didalet de rom, sembla que m'hajan tret lo bergancí; no m'hi sé avenir, senyor Ricanyo;'m vé a remà, y si no

fos per fer una cosa fòra de lloch, me portaría'l botiquin de butxaca ab les ampolletes plenes de canya.

— Vostè diu un didalet; ¿y'ls que se'n hi tiran una galledeta?

— ¿Y si fessim una cosa, senyor Ricanyo? ¿Abonèmse per mesos a una ampolla de rom?... Noy, dígas al amo que vingue, si es servit.

L'HABANA PETITA

Los moments felissos que per acàs regalan l'existencia no's recordan tan sovint com los dolorosos; y es que la memoria té més fidelitat pera conservar desditxes que per retreure ventures. Axís, quan venen al pensament recordanses plaentes, cal tenir manya a retenirles per doblar lo recreo, ò per sortirne be si hi hà que trauren profit per un article.

L'Habana petita... ¡oh pesar! més infortunada que sa germana gran del altre món, se va perdre per un may més; però si va desaparèxer del ràs de la terra, sucumbí ab gloria, que cap nació s'ha pogut ufanar ab l'estrella del seu escut, ni logrà do-

minarla altra insurrecció qu'un deute vergonyós de trenta vuyt pessetes (què venían a representar quatre mesos de lloguers enderrerits,) ni va rendirse sinó a l'abrumadora pesantor d'un deshauci.

Tot va desaparèxer ab ella:'ls passatemps artístichs, les serenates, los concerts matinals, les reunions permanentes de desenfeynats y ociosos de carrera; y aquells esmorzars repentins qu'ideava l'Angel ab rudiments de pollastre, llegum de càndida blancura, y ilustracions de llonganissa, de lo que'n resultavan unes truytes primoroses, com pans d'or ab aplicaments de mosaychs de tocino.

* * *

Era un magatzèm de romàntica tradició. Rònech, humit, ab les parets ennegrides pel fum, voltat a mitx ayre per ruinosos tinells que arrencavan de la campana d'una agegantada xemeneya, uns fogons desmarxats ab los ferros consumits per lo rovell y les rejoles cobertes de floridura; semblava l'abandonat la-

boratori d'un alquimista, y qu'en aquella atmòsfera tèrbola y romàtica s'hi respiressin encara vapors de gresols hont s'hi fonía la mixtior per trasmudar los metalls.

Per una rexa mesquina, oberta casi be ran del sostre, com per tenir cautiva l'obscuritat, hi penetrava esmortuhida ratxa de claror que no podía sumergirse en aquelles tenebres, y's veya una immensa paret de fàbrica antiga, feréstega, solitaria, de pedres negroses y petites, ab les juntures encontrades resseguides de morter, sens altra obertura qu'un gran finestral gòtich mitx tapiat.

Allà pels anys 1846 hi vivía un home d'aspecte misteriós, fesomía indefinida ò confosa, qu'amagava sos trassos una barba trista y desigual, com la d'un convalescent, y un color..... si val dirne color a la polsina negra de carbó de pedra que li cobría la cara, y que li haguera donat una fatxa sinistre si no hagués estat la tristesa y suavitat del seu mirar.

Vestía d'aquexa manera penosament ridícola y extranya dels que aprofitan roba d'altres; portava un

gech ab agobiadores arrugues, de coll gran, groxut y mal tombat; mànigues sobreres de llargaria que dexavan veure'ls forros de bayeta y que donavan angunia per lo que dificultavan los moviments y per lo asproses que debían ser al contacte de les munyeques, que sempre les duya nues. Les calses, qu'era lo que ab més freqüencia's mudava, tenían sempre'l mateix tirat: ò de mesquines proporcions ò prou llargues per arreplegarse en un munt d'arrugues sobre'ls peus.

A dos quarts de cinch del matí, axís al hivern com al estiu, obría de bat a bat les portes del camaratxot, y desde'l llindar donava'l bon día a tot lo món, qu'a tal hora, en aquell carrer plè de magatzems y solitari, era com si no'l dongués a ningú ò que l'enviés pel correu... Després de aquesta cortesía general, guaytava al cel; si'l veya ràs, sortía, per anar a l'obligació, ab les mans a la butxaca; y si plovía ò estava núvol, agafava un farsellet en lo que hi duya la minestra y uns borceguins groxuts posats un assí un allà de l'espatlla; tancava la porta, y ab pas insegur,

com de marino, se n'anava dret a la fàbrica del gas a trasbalsar carbó.

A la tarde, entre dos llustros, tornava a obrirse'l magatzèm y's veya al nostre home, dret, sota l'immens devantal de la xemeneya, tallant crostonets d'un pà blanquíssim, que ho semblava més axís que'ls duya a la boca, y donant tímides caxalades a un bossinet de formatge embolicat en paper d'estrassa que li servía de toballó per axugarse'ls dits després d'haver sopat.

Aquest home no havía tingut may cap confrontació ab los vehins, y si per tots conservava'l mateix aspecte saturno y silvestre, per les criatures del barri era suau, amorós, y, sens abandonar lo seu posat musti, les hi feya festes vergonyantes ò esquerpes, com de qui li costa distreure la murria y no té trassa ni hàbit de prodigarles. Escoltava embadalit lo xarroteig d'aquells ignoscents que'l rodejavan guaytantlo ab los capets alsats sens fer esment ni mostrar temensa per aquella cara emmascarada en que la blancor movedissa dels ulls y la de les dents li donavan una expressió de feresa poch acomodada

per atraure simpatíes; y després que havían parlat prou dels Reys, dels fasos y de la Santa Creu, se treya una paperina de pinyons, repartía'l compte ab rigurosa igualtat, los conduhía fòra la porta, quedantse observant les bullicioses exclamacions de la seva alegría.

* * *

Ja obraren santament los vehins y les comares confusioneres en dexarlo tranquil respectant la seva soletat y ses misterioses extranyeses. Un día aquella porta va quedar franca y tots varen tindre'l logro—contingut durant dotz'anys—de poguer entrar a batxillejar la seva celda de cartuxo.

Lo sereno no havía sentit aquella matinada'l saludo qu'ab tanta constancia enviava a l'humanitat probablement dormida... Se feren averiguacions, y resultà... es a dir, la justicia obrí la porta y trobaren al pobre home mort vora de la màrfega ahont se conexía qu'hi havía dormit. Les deduccions foren de que al llevarse li sobrevindría un treball y

que cercant lo llit quedà mort abans d'arribarhi; axís podría haver passat, y axís quedà establert, per tothom, qu'havía succehit.

L'endemà, a la matexa hora que solía anar a la feyna, va ser recullit en aquell carro pobríssim, que dona tanta pena de veure, que surt no més qu'a la matinada com pera amagar al món l'última y més repugnanta de ses miseries; y ab lo mateix gech ab la polsina del carbó, lo conduhiren per l'etern repòs, com si allí l'infelís tingués de conseguirlo altra volta ab la suhor del seu front.

La justicia va vendre per pochs diners los recons de farfatalla que tenía'l difunt. Ja feren be'ls vehins y les comares qu'ho varen adquirir, en no cuydarse de les extranyeses de aquell sorrut, que bon pago y llarga recompensa'ls hi va donar després de la seva mort. Entre les badomeríes pel drapayre, hi varen trobar alguna olla desnansada plena de xinxons y dobles de quatre que, després d'esmersarse en vestits nous, matalassos y traspuntins, moblament de calaxera y escaparata,'n sobraren encara per comprar accions

d'una Caxa qu'al cap y al rato anaren de baxa y tornaren a no rès, per que la caxa era mal closa y les de perruca no pogueren confitarshi com en lo tupí del pobre peó del gas.

* * *

Desde llavors va quedar tancat lo casinyot: les aranyes anaren texint ab xinesca paciencia, entre'l llindar y la porta, guarniments de trenyines com mitges fulles exteses de mocadors, hont més de quatre epicenes d'ales de crespó, volant a la babalà, hi erraren lo pas, essent víctimes dels seus giravolts y lleugeresa. Les criatures del barri, com si volguessin honrar la memoria d'aquell hipocondríach que'ls hi donava pinyonets y'ls amanyagava ab tristes falagueríes, no desamparavan may sa casa, y aquella porta, aquelles fustes corcades, tingueren bona vellesa y grata companyía, presenciant les rialles de la quitxalla, servint per barriscades de redolins, d'apoyo per jugar a cavall fort, rebent los sacos de pilota, prestant lo marxapeu per

dispararhi bòlits, y a tot'hora bo y closa, va veure més ditxes y va sentir més rialles qu'en vida d'aquell pobre llogater.

* * *

Després, a copia de temps, tothom va oblidar al misteriós llogater. Les criatures, axís que foren més grans, cambiaren de gustos, y en comptes de jugar devant de la porta, tiraren cap a la plasseta ahont la seva ingratitut va trobarhi'l pago. L'Ajuntament les va treure ab política, fenthi construhir una font qu'ab los quatre pilans que la cercavan y la mullena l'invadía tota, y la pobra familia per divertirse tingué de mortificar los vehins jugant un día per les entrades, altre en les escaletes, y axís, per tanda, els amohinava a tots.

Desde llavors data'l nom, lo progrés y decadencia de l'Habana Petita; que, per l'estil de les nacions, també solen tenir les cases èpoques de prosperitat y tongades d'abatiment y ruina. ¿Quí podrà dir si'l Lleopart inglès anirà a raure a la gavia

d'un domador de feres avuy per demà que John Bull se refredi? Arcans son aquestos dels que ningú'n pot respondre; mes, la paritat de la Habana Petita té prou forsa pera fer desconfiar de totes les grandeses, de tots los simulacres qu'inventa l'home ò que cauen baix lo seu governament y procura.

Però, dexèmnos de reflexions, que a cap lector li agrada que'l sermonegin ni que li donguin mesurada la filosofía, per que prefereix desenganyarse pel seu compte y no necessita anticipos d'experiencies, ni que l'ajudin a llastimarse per les flaqueses d'aquesta vida.

* * *

Y sobrevingué l'Angel.

Qu'havía estat un ballador de vocació, encara que poch ajudat, si no mal correspost, per la naturalesa, que va tenir poch rasgo a etxurarli la persona, sortint, per aqueix defecte, un jove ab disposicions venturoses pera la dansa, però ab los medis contraris pera lluhirse, y lo qu'es més

fatal, pera trobar balladora. Petit, macís, agarrat, d'espatlles amples, estevades les cames qu'al quadrarse contornejavan un òval, que s'hi veya l'horisont a l'altra banda; de cara afable y riallera, ulls blavosos, ensonyats més que somniadors, en lo físich tenía gran retiransa ab aquell general de qui's conserva'l retrato en totes les loteríes, y en lo moral, perfecte, sense cap retiransa guerrera; de la bona pasta, curtejant un poch de la dobla, divertit, may enutjat ni melancòlich, d'aquells que sembla qu'han vingut al món pera passarhi l'estiu y s'hi empatronan, trobantlo tan distret y de bon víurehi.

Aquest va ser lo nou estadant del magatzèm: ell destrià en filagarses los cartabons de trenyina qu'en cert modo semblava qu'afiansavan la porta; ell va esborrar la clapa de sol que desde la diada de Sant Matíes fins a la tardor no hi mancava may. D'una branzida l'obrí violentament; xisclaren los golfos enrugallats; la llosana del balcó que la soplujava perdé de sobte l'ombra hont se veya retratada, y a mesura que venía'l bon

temps, tota presumida's decantava en diagonal com per mirarse de reull; tot va caure ab l'empenta de aquell barroer del Angel; lo fosch esbatiment de la llosana y aquell pedàs d'hermosura, aquell raig de sol que tants anys l'havía daurada vingué a terra ¡ell tan noble! a llepar les humides rejoles.

* * *

Pobre Angel! dos desenganys lo portavan a establirse en aquella cofurna: un d'estimació, l'altre d'interessos. Al bell punt que desmembrava en pesses més xiques l'últim duro d'una primera dels Empedrats, la promesa'l desdonava desde la rexeta ahont se diu Deu l'ampari als pobres, despatxantlo sens donarli ocasió de fer cumpliments ni de despedirse de l'ingrata ab una estreta de mà d'aquelles que posan en correspondencia fins a dues persones que no sàpigan de lletra.

¡Quín idili 'l dels seus amors! ¡amors d'aucell! Mitx any d'estar afectats l'un per l'altre (tot lo temps

que van durar los diners de la rifa,) ¡sens haver tingut la més mínima!... ¡Qu'infelissos que son aquests aprecis temporers, y qu'enganyadors! La matexa afició entelava'ls ulls als dos interessats, y's corresponían tan fidelment que'l seu festeig era una barata contínua d'expressions confitades y un robo consentit de sospirs y mirades enternides; ella amanyagava al promès ab uns diminutius tan trencadissos, de fins y escanyents, que l'Angel no s'hi conexía y molts pichs se creya que'l prenía per altre.

—Nansetes de gerro!—li deya l'Inglesa, referintse a la positura de les cames, idealisant millor que cap artista aquella curva de que ja se n'ha fet menció; y per aquest estil les demés circunstancies. Ell, prou afectat ab tal laya de carinyos que pot ser no'ls havía sentit més qu'en la temporada de sa primera ignoscencia quan vestía de blanch ab gorreta de cop, no sabía bestreure un'amoreta prou polida per correspondre a tal exaltament y li responía casi be posant en música'l primor de les seves faccions.—Inglesa!—li deya, volguent superarla al extrem y límit de rossa

y de bonica, y a fè que tanta afectació era ja cantar per sobre'l pentàgrama y treure de son lloch la veritat pera posarhi l'alabansa. ¡Inglesa! essent la tal forastera una Montserrat del nostre terreno, d'aquelles que passan correntment en l'opinió comuna per negres, y sols de cent en quaranta se li acut a algun peripatètich disputar si son morenes.

¡Còm esplicava l'Angel les delicies d'aquelles hores passades a la fresca, sota la viada cortina del balcó, lo mateix qu'un àrabe dins de la tenda y ab consemblants regalos!...

Les rosés, la xeringuilla y les esgroguehides floretes de jonquillo perfumavan aquell dosser ab aromes més riques que la timiama oriental. La llum del sol pròxima a disoldres; apagades les remors del treball; solitari'l carrer y ab delitós silenci; la Inglesa al costat del Angel; del àmbar de la seva boquilla'n sortían rasgos y arabescos de fum que's caragolavan en aquella semi-oscuritat, com si l'amor fes rúbriques fonedisses per l'espay. Y aquella quietut y poètich misteri tan ben aparellats, trencava'l cor dels dos amants y'ls

rendía ab molt dolsos enterniments. Les voluntats unides per igual concordia, la satisfacció d'una ditxa que's gosa sens temor de gelosía, ni ombres, ni recorts molestos de rival guapo algun día ben rebut, tenían al Angel somnolent y abstret celebrant ab amor propi una victoria que ningú li havía disputada; y a l'Inglesa, per altres conceptes, suspirosa y pensívola ab aquexa lley de tristicia més rebedora que qualsevol divertició. Y tan espiritual silenci tot just era torbat per un xiu-xiu feble com si no més parlessin ab esses, per lo fregadís de les agulles de fer mitja de la mare qu'anava avansant girats, y per les sobtades cabrioles de la gata perseguint y fent córrer lo capdell. Los dos amants, qu'a mida que la fosca era més espessa trobavan dificultats per entendres, tenían que confiarse llurs cauteles a vora la orella, dexant, emperò, per honestitat y recato, entre'ls seus rostres tota la distancia que podría agafar lo gruix de les lletres...

* * *

Y les vetllades del rigurós hivern, l'únich y derrer que va tenir entrada a la casa, les contava l'Angel ab tant sentiment y dolencia (per axò ja es gran tortura recordar en los díes adversos les felicitats passades,) que si'ls bons amichs als qu'explicava ses congoxes no haguessen sigut tan jovials y propensos a la broma, ben segur que s'hagueran afectat y hagueran reverdit lo sentiment de l'Angel fins a ferli plorar altra vegada la felicitat perduda.

Sortía de fer lo *cent*, del Gran Cafè, y embossat en la madrilenya, que no més a la valona hi havía panyo per altra capa, los brassos apoyats ab donayre a la cintura — en aquell temps la rúbrica de la moda convertía en macarenos fins als més dobles y mal girbats, — lo barret caygut sobre'ls ulls ab provocatiu desdeny com per mirar per demunt de l'espatlla als homes feréstechs y ab tendror a les bones mosses, ab pas fexuch, que tothom li notava que no

havía fet molts exercicis dins de la pollera, se n'anava a casa la promesa ab totes les trasses d'un Tenorio retirat.

Allí, vora del braser, remenant lo caliu, fent sorgir estrelles d'entre les boyres de cendra, escoltant com la que li haguera sigut sogra s'acompanyava les cadencioses bacaynes ab vocalisacions fatigoses com del qui trenca'l sòn ab mala posició, ò per que s'es armonista de naturalesa,'s renovavan los coloquis amorosos que, encara que dits y tornats a dir, sempre parexían novensans y tendres y agradosos d'escoltar.

L'Angel, que no era massa seguit de paraules, pagava ab sospirs tot lo que quedava a deure en conversa. L'Inglesa, aquesta sí qu'estava cautivadora y ensinestrada y sabía dir les coses ab sa verdadera expressió. ¡Que be sabía jugar lo blanch y'l negre dels seus ulls, y ab quína picardía s'anava fent duenya de la seva voluntat! Les festetes y les donositats qu'exían d'aquella sucrera que tenía a la boca, ni may s'acabavan, ni may se repetían, y encara'n quedavan moltes per l'endemà.

¡Y pensar que tot se va perdre'l día qu'al Angel li va caure la papeleta d'aquell francès qu'empenya rellotges al carrer d'en Guardia!

Ja portava ben pintat a la cara'l pesar que l'aniquilava'l día que va obrir l'establiment, del que tant n'ha parlat sense dirne rès, y al qui l'Angel després batejà ab nom tan rumbós y musical que semblava'l títol d'una americana.

* * *

Aquesta denominació va ser acordada en un moment d'alegría. Es cert que l'Angel va establirse tenint com qui diu un clau travessat al cor; mes, gracies a la seva naturalesa robusta, los dolors morals no'l comprometían gayre, y era tan ajudat pera donar passada al mal temps, que si s'esqueyan ocasions pera divertirse, no's planyía y les acceptava; y quan sobrevenían disgustos y tristeses, lo seu dictamen era de no ferne cabal, de modo qu'ab un règimen tan rigurós no més temía les males nits, per qu'en elles somniava ses

desventures, y pèr aquest defecte, y no per altra excusa, feya les matinades llargues y obría la botiga a la hora d'esmorzar, qu'eran quarts de onze, quedant advertit que menjava a la francesa, a truco d'aprofitar les clarors y fer lo treball d'una tirada.

Y la seva resolució era forta: a la manera qu'un home quebrantat per les desditxes y'ls encontres, de mal borràs els interessos, perduts l'agre del treball y la trassa pera guanyarse la subsistencia, mústiga la flor del seu apreci sense aquells aromes que pujantli al cap lo desvanexían cambiantli poèticament garses per perdius, de sobte fa un examen íntim y s'axeca,'s redressa, pren una resolució valerosa y s'embarca per anar a Buenos Ayres ò dret a l'Isla de Cuba a cercar fortuna; axís mateix l'Angel prengué un consell arriscat, llogà la botiga, satisfeu la mesada (qu'era més dificultós qu'embarcarse,) resolt a empaytar la sòrt y férsela seva a copia de treball y de porfía, sens respectar ni diumenges ni diades senyalades, pera conseguir lo seu logro ò quedar malament en lo conflicte.

Y entrà en aquesta botiga ab propòsits verdaderament revolucionaris, ab grans progectes d'emblanquinarla y dexarla curiosa com un refetor, ab idees de fer la porta nova, y molta propaganda per donarse a conèxer com ebanista, cadirayre, restaurador de mobles, escultor de capsaleres, ò *coques*, segons lo llenguatge dels obradors; y si val a parlar sense disfresses, ningú podía entendre còm se'n exiría de tanta empresa ò tants oficis sense tenir temps per exercirlos, per que, després que havía surtit de les males nits que ja li retardavan la matinada, després d'haver fet lo dinar y acudit al cafè a fer giravoltar les fitxes, li venían les hores tan justes que li mancava temps per estar en vaga, y en conseqüencia eran molt contades les que podía dedicar al treball.

* * *

La porta, donchs, quedà sense reforma; les parets no's varen blanquejar; campavan per son arbitre les aranyes; lo magatzèm s'omplía de

trastos per adobar; y ab lo ja farèm sempre a la boca, no feya may rès; los parroquians a copia d'anar y venir per veure com tenía la feyna, entravan en amistat ab ell, se quedavan de tertulia acomodantse en les matexes cadires espatllades qu' a casa seva no podían servir, y d'aquesta manera l'Angel logrà moltes conexenses y reunions molt seguides de gent que hi anava a ríurehi, encantada dels acudits y de les escuses que donava per quedar be ab tothom y no servint a ningú; per que'l moble qu'entrava a casa seva per adobar ja no'n sortía de cap terme, ni ab adob ni sense. La setmana entrant era la gran setmana per ell; tot s'havía de entregar, tots los adobs quedar llestos: y aquesta setmana pochs dels seus parroquians lograren vèurela entrar.

* * *

Una vegada va guanyar catorze rals en poques hores; y segons explicava l'Angel, era un día d'hivern molt hermós; semblava qu'en lo món tot anés ab pau y avinensa com

si'ls homes no haguessen espatllat rès encara per ferlo marxar malament; d'aquells díes en que'ls malalts se troban més axeribits ab una ullada de sol qu'ab moltes culleradetes de medicina; en que'ls convalescents desenganyats se recobran ab pessichs de peix y quatre fulles d'ensiam tiesses y polides com cues de canaris, millor qu'ab aygua de la *source gracieuse* ò de qualsevol altra forastería de beguda que tinga propietats apetitoses; un día benigne, de cel blau, nèt, sense pedassos blanquinosos, ni interrupcions descolorides; ab un sol tan amanyagador que els fredolichs dexavan la capa al penja-robes per que ja quedavan prou governats si podían arreplegar un escapuló que'ls hi cobrís les espatlles; qu'en lo reconet de la Plassa Reyal hi havía major concurs de vells prenent lo be de Deu que baxava directament del cel, contemplant acàs, los que no fumavan, mitx preocupats, les seves ombres llargarudes que'ls hi dibuxava a terra la caricatura de còs enter.

Aquell día l'Angel va tocar estrena; l'adob d'un tres-peus de renta-

mans li va valguer catorze rals. ¡Mare de Deu! eran los primers que guanyava després dels siscents duros qu'havía malversat! Sortí vora de la porta per veure si totes les monedes eran bones; les feya trincar, les tirava al ayre totes juntes y les arreplegava d'una a una sens dexarles tocar a terra.

* * *

Lo seu entusiasme no tenía comparació; li semblava qu'havía ensopegat l'Amèrica sens atravessar lo districte; agafà'l trípode com qui agafa la balladora, y extrafent ab los llavis closos los refilets del cornetí, se posà a ballar un wals d'amos al mitx del carrer, tal com se trobava vestit: ab lo devantal de saca, els elàstichs que li queyan ben creuats al derrera y unes sabates d'estar per casa sense lligams a les orelles. Y aquell día, en semblant lloch, quedà establert qu'aquella botiga de mala mort entrava de contrapunt ab les Amèriques; que prou condicions tenía ja qu'en ella s'hi presentavan ocasions que s'hi guanyavan les pes-

setes de tres en tres y de passo, en menos de dues hores. Aquell día no se va fer rès (casi be com los altres,) però l'Angel va convidar als vehins y a uns quants amichs de la seva parroquia a celebrar ab un refresch lo nou borrissol que li exía a sa fortuna; y baix lo patrocini de Sant Bruno, per més que l'Angel ab tres pessetes y mitja volía pagarho tot, se vessaren licors dels que duen boga a l'ampolla, y esclataren, com per fer gala, aquells vins que's recreyan guarnintse un adorno de puntes dalt de la copa.

* * *

Obriren lo *seno* dels *palos de Jacob* y de les encasades per llevàrloshi la lleminadura; y un socio parroquià, d'intencions arrebatades y executives, va comparèxer ab fochs artificials, rodes, estrelles y petardos, los que cremaren dins de la botiga ab un acabament de cohets que va posar en grave compromís al Angel, estropellantli'ls mobles que tenía per adobar, cremant les hamaques y cortinatges que graciosament li

havían fabricat les aranyes en lo sostre, ab lo recàrrech de que's presentà l'amo de la casa ab idea de tràurel punt en blanch per consentir tal disbauxa y tan perillosa en la seva propietat.

Però l'alegría sempre es encomanadissa: y l'amo, qu'era un galan subgecte, acceptà les escuses qu'en nom del Angel li va donar en Laureano, jove molt ben enrahonat, de gran pervenir y riquesa de xistes, obligantlo, ademés de pendre part en aquella modesta saturnal, a brindar per la salut del seu llogater; y posat en lo brindis, ab les facilitats que dona la inspiració, rebaxà, no més en l'espay que va d'una copa a l'altra quan se beuen seguides, tres pessetes al mes, ab l'alivio de pagarlo vensut en lloch del trimestre y a l'adelantada.

* * *

Tal desprendiment, poch menos que fabulós en la historia de les llibretes de llogater, entusiasmà a la concurrencia, en la que per desditxa

hi havían pochs propietaris. Tornaren a cremar més estrelles y carretilles que no dexavan estar quiet a ningú en lo seu lloch; los cohets rebotían de dalt a baix del sostre y entre salts, tercerilles y espurnes de foch, aclamava tothom al nou hèroe que tan inopinadament havía aparegut. Destapàrense altres ampolles d'aquelles matexes que'l suro'ls hi serveix de més pena y's desfogavan en los vasos desfetes en una mar de bombolletes que venían a representar los seus sospirs y congoxes; los cants y'ls versos acompanyavan les libacions; l'Angel, semi-vestit ab túnica com un romà, brindava ab una cobertora de forma grega, en la que el Champagne s'hi desbordava, per la concordancia de la propietat y del proletarisme ò cosa semblant explicada en termes diferents.

* * *

Y'ls brindis se succehían, y la inspiració acudía repentista y galana en versos, cants y discursos; l'Angel, qu'ab los brindis no podía exirne de

cap manera, ballava portantse ell mateix l'orquesta. Un cant ne recordava d'altres, y'ls discursos se multiplicavan; era mitja nit, que tothom ballava, cantava ò perorava: l'amo de la casa, l'Angel, los vehins, los parroquians del establiment; y'l sereno del barri, que s'hi havía agregat ab l'escusa de fer tenir quietut, també cantava y ballava agafat ab l'Angel, lo fanal al bras, que repartía claror sobtada que feya cloure'ls ulls enlluhernats cada cop que voltava, y'l xuxo posat dret derrera l'esquena.

En mitx de tan candorosa alegría, entre'ls trinquis de licor y bravos castellans, s'adelantà en Laureano, la vista al ayre,'ls cabells enrera, hermós y serè'l noble front, inspirat com un astròlech, y pujat dalt del banch dels remendos, ab l'avinensa de tots, com si establís la Constitució nova,'s mudà'l nom del establiment del Angel y quedà proclamada pera sempre «La Habana Petita».

LOS XITXAREL-LOS

Als claustres de la Catedral de nostra ciutat, hi solen concórrer, casi be tots los díes, uns quants menestrals més aviat vells que joves, los qui, passejant, fent rotllo ò prenent lo sol asseguts en los grahons de la paret del Capítol, passan l'estona comentant los successos del día, ja's referescan a política forastera, a assuntos de la localitat, ò a les noticies que tot sovint arriban de Madrid per partes del telègrafo ò per vía del correu.

En aquestes reunions està clar que no sempre la política ni'ls negocis de que solen ocuparse'ls diaris omplen la conversa; qu'en moltes

ocasions los hi serveix de tema a les seves assentades tal ò qual succehit ò cas que crida l'atenció,'l que's comenta y discuteix ab variat criteri segons l'opinió ò'l sentir de cadascú.

* * *

— ¿Y donchs, què tenim de nou? — pregunta al arribar un dels indivíduus que forma la cotidiana reunió, al trobar la conversa molt animada y tenint la paraula'l senyor Cosme qu'acostuma a ser l'orador més discutidor de la colla.

— No rès, qu'estava parlant sobre l'escàndol que hi hagué l'altra nit en lo teatre. Qu'uns quants joves, que deuen ser de bones families ò que deuen tenir molt bon passament, regintse pel seu trajo y per que tenen palco, van donar en la flor de divertirse y casi be'n van fer un xich massa.

— ¿D'axò parlavan? jo no'n faig cas dels escàndols d'aquexa jovenalla; ja hi estich fet. ¿No veu qu'al día d'avuy tothom fa'l que millor li escau, y aquesta familia sobre tot,

sembla que tingui butlla de ferro pera incomodar y fer fugir a la gent pacienta, ab les seves bromades y'ls seus desvergonyiments?... ¿Què hi va haver, donchs? Esplíquis.

— Molt senzill; diuen los que ho varen presenciar, qu'ab pretext de que la *bufa* no era d'allò per allò y si'l tenor flaquejava quan més havía d'estirar la veu, (altres diuen que tots dos ho feyan be,) el cuento es que, ab rahó ò sense, hi va haver un escàndol de crits y soroll ab lo sobrepuig d'algunes bofetades, qu'allò més que teatre semblava un safreig. Los de dalt repicavan de mans, mentres los dels palcos ab xiulets y trompetes de fira movían tal amohino, que no hi va haver terme d'apaciguarho y'l teló va tenir que baxar y l'òpera quedà tallada al tercer acte. La bufa diu qu'estava desconsolada y que donava pena de sentir sos laments: «M'han perdut,» deya plorant; «m'han mort per sempre; ja no podré presentarme devant cap altre públich, lo meu descrèdit ressonarà per tot lo món, aquí perdo la contracta, aquí'm despedexen com un mísero jornaler, com una cambrera,

com una comparsa torpe y estúpida; ¡oh,'ls meus pobres pares! ¡pobres vellets, qu'esperan rebre l'alegría del meu èxit qu'havía de fer felissa la seva vida! Lo públich de Barcelona me'ls mata.» Y la pobra artista, plorant a llàgrima viva,'s desesperava y no volía rebre consol de ningú. Vèli aquí'l que va passar; vèt aquí les conseqüencies del atabalament de quatre xitxarel-los que comprometen lo pervenir d'una artista no més que pel gust de fer lo plaga.

— Sí, lo que jo dich;—va respondre un dels de la rodona. — Ara, en aquest temps, sembla que sía moda el fer escàndol per tot arreu; lo jovent d'avuy al día ja no té solta ni es xistós si no crida y fa escàndol. Es qu'es prou! axò que vostè conta no m'extranya gens. Vagi allí hont vagi, sempre s'hi té de trobar una quatreta de letxuguinos que per fer riure té d'armar saragata. Als concerts del estiu, ja's sab: vínga fer ninots de paper y axecarlos dalt d'un bastó; vínga cremar rengles de mistos y vínga fer bulla quan lo públich està més atent a la representació. ¿Y que's pensan vostès que dono la cul-

pa a aquests plagues? Nó, senyor; lo que'm condempna es que'l públich quan li ve be hi riga. Aquest es lo verdader delinqüent; no'ls animés ab ses rialles celebrant l'acudit de fer sortir un ninot que ridiculisa a alguna classe; no callés la majoría sensata, lo públich serio, quan veu certs desordres; per que la seva prudencia y'l seu silenci autorisan y donan ales a aquests poca-soltes; en hora bona, quan destorban y no dexan escoltar la funció, sabessin imposàlshi quietut, que'ls escàndols que vostè cita no's repetirían. Però, ja *se vé*, la jovenalla d'avuy al día té carta blanca per fer lo que li acomoda, y la gent de prudencia'ls té de sofrir y mortificarse. Per axò no hi vaig jo al teatre, ni als concerts, ni en cap banda ahont puga presumir qu'hi haja de trobar tan molesta companyía.

—No es aquesta, senyor Domingo, —li replica'l seu company. — La joventut d'ara es com la de les altres èpoques.

— Donchs, al meu temps no passavan aquests desoris; hi havía més moral y més respecte; ¿què m'expli-

carà vostè a mi? se n'haguera guardat qualsevol jove de fer escàndol en un teatre; ja'ls haguera posat mà desseguida l'Autoritat.

— Li torno a dir que no es aquesta la qüestió, senyor Domingo. Vaja, vostè no se'n recorda; jo sí, que tinch bona memoria, gracies a Deu. La joventut del nostre temps també tenía la fal-lera de volguer passar per xistosa y feya unes bromes que, francament, apesar de que critico als minyons d'ara, estíga cert que no se atrevirían a ferles. ¿Que no té presents aquells cursos de la professó, aquelles empentes, aquells aglopaments y corredisses y aquella masega que comensava tirant anissos a les noyes, després pica pica ò férleshi olorar brots de ruda, que seguía ab aquells crits de «màrcal que porta visera y capsana» fins que tot fent broma s'hi engrescavan de debò, hi havía tumultos y garrotades y atropells de tota classe qu'ara no's conexen? ¿Que no té present los escàndols de la missa del gall, aquelles graciositats de tenyir l'aygua beneyta y altres que no'n reso?

— Té rahó: ara no succehexen

aquells escàndols per que no hi hà missa del gall; però si n'hi hagués, foran pitjors qu'abans; ja li torno a dir, no n'es poch de desmoralisada la joventut que corre!

— Be, be; no disputèm, que no es aquest lo sentit de la conversa; jo li contesto per lo que vostè'm proposa: y tant vostè com jo tenim de creure que'l jovent d'ara y'l d'allavors sempre ha tingut inclinació a fer broma; lo qu'es molt natural y molt posat en ordre, si ho sapigués fer sense ofendre y sense perjudicar a ningú.

— Axò es de lo que m'exclamo; ¿per què no hi té de posar ordre la Autoritat quan aquests xitxarel-los se'n surten?

—¿Y en aquell temps, que'ls agafavan als que cometían algun escàndol?

—Y està clar; y ben fet que feyan.

—Donchs, per mi nó. Vègi si han corretgit a ningú.

— ¿Còm s'enten?

— Home, molt natural; ara hi hà escàndols com abans, y sempre pel malaventurat propòsit de fer bulla.

— Donchs, déxils fer y no's quexi si en los teatres hi hà fracassos com los de l'altra nit.

— Senyor Domingo, jo crech que discutim sense entendrens. Ja veurà a lo que vaig. Ni'l seu fill ni'l meu, estich ben penetrat qu'en cap banda, ni ara ni quan tenían vint anys, han mogut brega de mal gènero; ¿per què? per que nosaltres los hi varem ensenyar de modos y hem volgut que'n tinguessin, rès més; ja està dit tot. Quan jo veig aquests joves que cridan l'atenció per lo desvergonyits, per lo desatents, per les seves paraulotes grosseres, pels renechs que barrejan en tota conversa y pels xibarris que fan per tot arreu, penso: a casa seva ò no han tingut temps d'educarlos ò no se n'han cuydat, a pesar de gastarse molts diners en mestres y colegis, ò son gent de bon tuntum que no s'avergonyexen de tenir fills malparlats y ordinaris que els hi bescantan lo bon nom en més de quatre ocasions. Per lo tant, jo crech que si'ls pares los hi fessin entendre que'ls catalans tenim molta anomenada de renegats y de cridayres ¡uy, de cridayres!... sí, tots cridem massa, si sembla que tots patim una marfuga de mal d'orella... si'ls fessim entendre (ja veu, ara

m'hi conto jo,) si'ls hi fessim entendre que sempre parlem a crits, y'ls hi fessim notar qu'encara no s'ajuntan tres lo renech es la paraula avansada ab que's saludan, y si son comitiva les bromes resultan indiscretes y fora de tò, y per aquest defecte son notats y a vegades mal rebuts, jo'm penso que tots dirían: alto aquí, axò no's fa. ¿Ab l'orgull de la nostra rassa, vol que cap català puga imaginar, ni tan sols resistir, que'l desprecíin per aquests defectes?

— Be, corrent, però axò de cridar no'l trobo gran defecte.

— Escólti, escólti lo qu'al meu fill, ja li dich quí, quan era a París li va passar. A la fonda's reunían set ò vuyt catalans, ¡y'n vol de xaranga y de crits aquella hora de dinar, fins per dirse les coses més senzilles! Donchs, amigo, tots los concurrents a les altres taules giravan lo cap sorpresos y's preguntavan los uns als altres: ¿quí son aquests joves, de hont han vingut, de quína terra son que cridan tant? Y afegían tots sorpresos: però ells riuen y menjan ben tranquils, axò no son pas disputes, axò no son pas qüestions, ni's diuen

coses fortes... Y'l primer día va ser curiositat, lo segon ja'ls miravan serios y ab desagrado, y al tercer ni se'ls miravan, sinó qu'ab una rialleta de llàstima ò de despreci, deyan: al diable'ls espanyols, son una colla de *malhonets*. Ja'n van tenir prou: aquella llissó'ls va servir; y desde aquell día varen apendre a dominarse a parlar sense crits, y'ls espanyols van ser los amos de la fonda, anèm al dir, y'ls més apreciats y ben vistos entre tots los concurrents. Ara, jo pregunto: si allí'ls nostres paysans, no més que per enrahonar massa alt, com es costum nostra, van fer tan mal efecte, ¿qu'han de dir los extrangers que venen a Catalunya y senten escàndols com los dels nostres teatres y les bromes de nostres concerts? Jo estich en que si'l nostre jovent sapigués axò,'s corretgiría; y penso que no es l'Autoritat la qu'ha de corretgir aquestes tendencies al escàndol y certa ostentació que fan en alguns cassos y paratges de no tenir modals ni bona criansa. Cadascú a casa seva té de donar l'exemple y fer guardar l'urbanitat: axò per primera condició. Després, l'Au-

toritat ab disposicions molt series qu'evités lo blasfemar, qu'ara mateix ja sembla que no repugni a ningú segons se sent ab tanta indiferencia. Y luego, qu'en lo teatre, en lo llibre y en los diaris y revistes, sempre, cada día,'s posés en ridícol aquest vici al desordre, aquesta propensió al escàndol y que condempnessin, per tots los medis que pot trobar lo ingeni, aquesta manía de volguer aparèxer xistosos en cassos y ocasions, més que's tinga de faltar, per semblarho, a l'urbanitat y a la decencia. Millor qu'ab rigor inoportú, se lograría esmena corretgint ab la sàtira, ab lo ridícol y ab exemples que los hi fessen tornar les galtes roges, avergonyits d'esser homes y mostrarse tan baxos y despreciables. ¿No es lo nostre poble un dels que més se distingeix per son vestir curiós y propi, per son benestar, per ses condicions d'aplicació y enginy, per sa inteligencia, per son amor al treball, per sa honradesa y dignitat? Donchs, ¿a què ye malmetre tan belles circunstancies per faltes facilíssimes d'esmenar, y que desgraciadament son les primeres que'ns notan

y que no'ns perdonan, apesar de tenir tantíssimes qualitats, de que potser no'n gosan los qui ab més rancunia'ns les tiran a la cara? Jo crech que'l poble català (vull incluhirhi a tots, no vull fer distinció d'estat ni clases;) crech que'l día que vulga fer valdre y lograr l'estimació propia — sens la qual s'es mal mirat en molts llochs, y no's logra la dels estranys, — tindrà de sacrificar la petita fal-lera d'esser graciós, y dulcificar l'agresa del seu llenguatge, que no prové d'altra cosa més que d'una lamentable abundancia de blasfemies massa usades per desditxa, axís en públich com en los llochs més recatats.—

En aquestes, hi havían tocat dos quarts d'una, y'l *batlle* donava'l tom als claustres sacsejant una penjarella de claus pera avisar qu'era hora de sortir; y'ls nostres menestrals se'n anaren de la Seu, donant fi a tan exemplar conversa.

LO SENYOR JOAN
DELS CASAMENTS

A Carles Pirozzini.

Dues senyores, mare y filla, per lo que's deduheix de les seves edats, després d'haver recorregut amunt y avall tot lo carrer de les Filateres, mirant a dreta y esquerra, ab certa incertitut y apocament, los números de les cases, s'aturan davant d'un portalet en lo qu'hi treballa un ataconador, y després de saludarlo's quedan una estoneta encongides com si no sapiguessin de quína manera rompre la conversa. Al últim, la que aparenta ser la mare's decideix, y entrant en la escaleta li diu:

— Escólti,'ns sabría donar rahó... ay... no sé com esplicarme. Vès noya... ¿còm dius que's té de demanar?

— Si jo tampoch ho sé; — respon la noya tota confosa, no gosant alsar la veu y mirant fixament lo vano.

— Lo número de la casa'm sembla qu'es aquest; — s'aventura a dir la mare.

— Aquí tenim lo 24,—exclama resoludament l'ataconador sense alsar lo cap ni rès, y extenent los brassos per donar una puntada a una botina que de boca terrosa reté cautiva sobre'ls genolls per medi del tirapeu.

— Just, lo 24;—y's quedan tots callats: la senyora, sense sapiguer què dir, y'l sabater com si estés tot sol, punxant lo cuyro ab la lena, passanthi després lo ninyol per sobre y per sota, y tant preocupat ab la seva feyna com si brodés al tambor.

— Potser vostè tindrà la bondat de dírnosho; busquem un subgecte... Y ¿què fas tu?—afegeix donant una colzada a la noya,—semblas un enzà. Esplícat. —

La noya, molt sofocada, no torna cap resposta, no gosant alsar los ulls del vano, com si s'entretingués contant les brenilles.

— Lo subgecte que cerquem, —

continua la mare, — potser vostè ja n'ha sentit a parlar; es un senyor que diuen que té molta conexensa, sí... y'm sembla que'ns han dit que estava al número 24.

— ¿Còm diu que's diu aqueix senyor?

— ¡Oh! ¡Si sapigués lo nom, ray! No'ns ho han dit còm se deya. ¿Veritat, noya?

— Be ¿de què fa?— insisteix l'ataconador, alsant lo cap y dirigintli una mirada desvergonyida.

— Si vol que li siga franca, tampoch ho sé. Es un senyor, ¿com li diré ara?... Escólti, ¿en aquesta casa?... O sinó, nó; veyàm; anirèm a preguntarho als pisos, per que si'l veig me sembla que'l conexeré. Anèm, noya; pàssa, pàssa. —

Y les dues senyores atravessan lo portal dirigintse cap a l'escala. Quan son al primer replà, lo sabater, fent com aquell que li acut la especie, les crida:

— Lo senyor que vostès buscan, ¿no fora pas lo senyor Joan, aquell que fa casaments?—

Y sense donàrloshi lloch a respondre, afegeix:

— Ja m'ho he pensat que no'n cercavan d'altre; al tercer pis, primera porta. —

Mare y filla's miran avergonyides, y, sense girarse a donar les gracies, se'n pujan apressuradament escales amunt.

— Vès si no t'ho deya jo que aqueix sabaterot feya'l tonto sense serne,—diu la mare.—Lo qu'ell volía era tafanejar. No sé com los hi dexan estar; son los espíes de les escales y retallan als qu'entran y surten. Y en aquesta casa, de més a més, hauría de esser una cosa tan sagrada... Si s'ha cregut sapiguer rès, ja l'he ben xamuscat, que no ha pogut ferme descantellar de cap paraula.

***

— Sí, senyores, sí qu'es aquí; èntrin, èntrin al despaig; tot s'arreglarà si Deu vol. Sèguin, no s'amohinin, qu'aquesta escala es molt alta, però en sent aquí dalt ja no's puja més. —

Lo senyor Joan, qu'era'l subgecte que cercavan les dues senyores y

qui'ls hi feya aquexos cumpliments tan senzills y ben enrahonats, era un home de molt agradosa presencia. Alt, gros, ab una cara riallera y un sotabarba tan desarrollat que hi haguera capigut un'altra fesomía. Anava folgadament vestit ab un gech ò americana que ben segur que'l sastre li havía feta prenent les mides de memoria; unes calses amples que'ls elàstichs li treballavan molt per fer veure dos ditets de mitges y uns peus tan generosament complerts, que ja podía ben dir que tenía a tot hora un parell de proporcions per descansar.

Y axís com hi hà persones que naxen ab senyal permanent en lo rostre, lo senyor Joan semblava que hagués vingut al món ab la rialleta a la boca, disposat a trobar graciós lo que dirían los altres ò a riure ab igual satisfacció per tot lo qu'ell podría dir; y encara que la vivor no brillés en aquella cara tan alegra,'s veya qu'era sonso a estones, y que duya amagada molta solaparía pagesesca.

— Vaja, vaja,— continuà dient,— donses vostès m'han vingut a veure.

Me'n alegro, y encara que no tingui l'honor de conèxerles (més que per servirles,) ja ho saben, no més tenen que dir: senyor Joan, nos convé tal cosa, y un hom ja sab lo que li pertoca. Rès més.

— Gracies, — contestà la mare, — sinó qu'una persona'ns ha dit que vostè per coses de la joventut tenía moltes conexenses, y qu'era un seyor tan reservat.

— Je, je, je!... prou que'n tinch de conexenses; a dintre y a fòra; je, je, je... prou lo día que'm mori se'n parlarà, gracies a Deu. ¿Que potser li toca massa l'ayre?..... Víngui, acòstis, sègui aquí vora la taula. A mi m'agrada tot obert. ¿Deu esser la pubilla, la senyora?

— Si senyor, per servirlo.

— Vaja, me'n alegro;'ls testos se tenen de semblar a les olles. Y's veu que la té ben reexida.

— Per ara... gracies a Deu.

— Es una satisfacció per un pare y una mare.

— Com ha d'esser...

— Es ben cert; ells nos fan vells y'ns empenyen. ¿Quants anys tens, noya, vintidós?

— Vintiun y mitx.

— Be, sí, no m'erro may: que mitx ensà, que dos enllà... Vaja, mestressa, ja li dich que té una filla com un pom de flors.

— ¡Ay, còm se'n burla aquest senyor!... sinó que, com li deya,'ns han dit que vostè tenía certes proporcions...

— ¡Je, je! ja l'han ben informada, senyora, y li dich ab tota la boca que si la noya no troba marit en aquesta casa, que fassi'l pensament que no hi està destinada per l'estat del matrimoni. —

Aquí, mare y filla hagueran volgut que'l sostre s'hagués ensorrat de repent y trobarse al mitx del carrer per amagar la vergonya que'ls hi feu la magallada del senyor Joan.

Y'l senyor Joan, fentse'l desentès, continuà:

— Ja se sab, en aqueix món no hi podem ser dues vegades; los pares qu'aprecían als fills ò filles, volen vèurels acomodats. Hi hà poch que fer, es un estat que tots hi volen arribar: cada olleta té de tenir la seva tapadoreta; los joves per que son joves, etzetra, (ja m'enten vostè que

té experiencia,) y'ls vells per tenir una companyía y passarse tots dosets les penes d'aqueix món. ¡Míri còm se'n riu la pubilla! Ah, dolentota! deus pensar: ¡còm ho enten lo senyor Joanet! Je, je, je! jo també me'n riuría; com que no's parla de opinions, a tothom agrada. No't farà falta un marit ben curro; déxinme fer a mi; val més una dita meva, d'aquí estant, sense mòurem per rès, que'ls millors informes. Vaja, díguin, no se'n donguin vergonya, esplíquinse; un hom ja hi està acostumat. ¿Per quín estil li cercarèm, del bras alt? Però, si m'haguessin de creure,'ls dots grossos, aquexos hereus de patrimonis tan richs, son una colla de romanceros; son uns gansos que més de quatre vegades no tenen qui hi hà dalt, y per tot troban un sis ò as; ja'ls hi pot presentar una noya com lo navío soberano, guapassa, d'allò que ni's pinta; ja pot ser la diosa Venus emmotllada, que de tot fan escarafalls, y me li troban més tares y forats qu'en un garbell de passar cacau. Si es rossa per qu'es rossa; si es morena, per que té l'ull negre; si es alta,

per que va créxer tant... ¿Y donchs que no tenim d'enténdrens? els hi dich jo. D'ensà que soch al món, que, mica més ò menos, les persones les he vistes fetes pel mateix terme. ¿Què's pensan vostès, que per que una persona's guanya'l sustento apariant casaments, té poder per presentàlshi sirenes d'aygua dolsa? ¡Oh! no me'n callo cap... Escóltin, ¿voldrían un viudo? Aquest sí que fora del hort a l'olla: tres mesos de matrimoni y, cucut! encara no fa vintiquatre hores qu'ha estat aquí casa. Jo ho veig, la gent se'n recorda; lo vaig servir molt be y ha tornat. Tenía, Deu l'haja perdonada, una senyora (jo li vaig fer conèxer) que's podía posar dins una escaparata: blanca, fina, menudeta, era una presentalla de cera y... cent dobles de quatre de dot... Sinó que, amigo, no'ns hi enfondèm, ja es morta. ¡Y que's portavan voluntat! Vègi, ho he conegut desseguida, encara no ha obert la boca per dirme que li cerqués un'altra proporció; casi be'ls ulls li espurnavan. ¡Es una llàstima, quan dues persones s'ensopegan!... Crèguim qu'axò del matrimoni es

una cosa que'm fa reflexionar!..... Mírinme la pensamentera que'n dich jo; ¿què tal? Sembla un maig de moniment, y tenía'ls cabells més negres que la mantellina que porta la noya. No han caygut, però quan me'ls veig tan blanchs, penso: Janet, tu'n fas massa; tu t'hi enfondas molt ab los assuntos que manegas... Y be, ¿què hi diu la pubilla?

— Ja veurà, senyor Joan; fins ara nosaltres no'ns havem expressat, y per lo que vostè ha dit, conech que vostè no més fa qu'ab partits que tinguin alguna cosa. La noya no té dot, ¿m'enten? Val més dirho clar que no portar enganyada una persona. Nosaltres no som senyors! vull dir que no podem fer gran cosa; la noya es dreta y igual, gracies a Deu; ab axò,'l que la vulgui tindrà que contentarsen y, encara que m'estiga mal lo dirho, per que so la seva mare, tindrà un escarràs de feyna; qu'una pesseta li sab fer valguer trenta quatre quartos, que més de quatre... ja ho sab vostè; ja'm pot entendre.

— Vol callar, senyora... senyora daxonses.

— Francisca, per servirlo.

— Senyora Francisca!... tòquila, qu'ha dit unes quantes parauletes que's podrían escriure. Però, anèm al cas; ¿vostè, còm s'estimaría més la proporció, a la vista ò per medi del retrato?

— Jo... ¿què't sembla, noya?

— Si fos pel retrato...

— Corrent; ja veurà com aviat estarèm entesos; fàssi'l favor, dónguimel.

— ¿Lo meu retrato?

— Nó, dòna; ¿que's té de casar vostè?'l de la noya.

— ¡Lo retrato de la noya! No senyor, ¡la meva filla! Deu me'n guart.

— Es que, si hi té repugnancia, a casa meva no passan certes coses.

— Ja ho crech; però, no me'n determino.

— Fòra, donchs; serà casament a mitja vista. Si cada día'ns hi trobem.

— ¿Què fa ara, que me la retrata?

—Nó, dòna, no's despacienti; apunto les seves entressenyes en aquesta llibreta.

— Esbórriles, esbórriles dessegui-

da; no vull que siga dit que la meva filla l'han tractada com un quinto. Perdóni, senyor Joan, però'm semblaría que l'han portada al quartelillo.

— Be, bueno, — digué'l senyor Joan, posantse la ploma derrera l'orella, mentres per lo baix murmurava: «ja t'arreglaré; en dient que diu sa mare qu'es bona noya, però qu'a mi'm sembla que té la cara com un duro fals, ja's casarà la setmana dels tres dijous». — Al demés, senyora Francisca, no ho cregui; míri, aquí tinch partits de la banda d'Esparraguera, de Mataró, d'Arenys, fins de la provincia de Girona; y del costat d'ensà tinch tot aquest forat del Vallès, Cardedeu, l'Atmetlla, Granollers, fins a Llerona, y que totes son unes pubilles com fexets de roses; que no son coses de riure. Tíngui, guàytin, — afegí extenent una collecció de fotografíes; — això es melmelada; ¿què'ls hi sembla? Si aquí hi hà un floret de minyones que's podrían presentar al Rey de les Espanyes si estigués per merèxer! ¡Je, je, je! més de quatre ho sapiguessin que jo tinch aquest be de Deu a ca-

sa, no me la enrondarían poch ni gayre! Je, je! jo ho crech! si això es un vol parat de serafins. «¡Tíra, senyor Joan! la que vulgui, vostè mateix;» me dirían los minyons. Però, jo a més de quatre fadrines que venen a casa per acomodarse, també les faig passar ab rahons; per que, desengànyis: nosaltres ho fem tot, y no resantne may a ningú, ja estan compostes; no's casan. Mes, ja li dich, en no sent una minyona com cal, que ningú hi tinga rès que dir, — ey, tocant al bon nom d'honradesa, — per que de les cares no m'hi fico, ¿m'enten, senyora Francisqueta? ¿Y be, que'n diuen?

— N'hi hà que van molt compostes, però per això fan goig; — digué la mare remenant les fotografíes; — y alguna també'm sembla que té'ls seus anyets.

— Y ben seus que son, si'ls té. ¡Mare de Deu, Mare de Deu! sempre seràn dònes! una punxadeta ò un pessiguet, ¡vaja no se'n poden estar! S'hi morirían. ¿Que vol dir que la seva filla faría mal paper entremitx d'aquestes senyoretes?

— No senyor, jo no dich tant,

però'm sembla qu'aquí n'hi hà moltes que tenen la boniquesa desada a la calaxera; ja veurà, trèguils tot aqueix farsiment de tirabuxons y de cintetes, y preséntiles més naturals. Veyàm si'ls senyors se'n enamoraràn. No n'hi hauría poca de diferencia... Desengànyis, la Catedral no necessita adornos.

— ¡Ba, ba, ba! senyora Francisca, vostè no pensa al estil d'avuy al día; es d'aquell temps de l'antigor. No's casaría ara si no s'empolaynés forsa.

— ¿Què diu? al meu temps no'm faltavan may mitja dotzena de pretendents per triar. Si quan era jove... ¡ay Senyor! axins, axins els feya anar, del modo que'm donava la gana. No n'havía dades poques de carbasses!

— ¡Je, je, je! ¿en aquell temps? ja me sembla que si fos ara, ¡je, je, je! hauría de fer com més de quatre que diuen: «ya que no puedas comer, beba, beba pacarito», y als fadrins se'ls miran com passan. Vaya dòna, trègui'l retrato, que ja conech que l'han dut, no fassi'l serio, per que no n'està d'enfadada. Aquí no's fan cofis y mofis; lo qui al primer

ímpetu posa'ls ulls sobre una noya, ja no la desbanca cap més. Retiro'l jòch.

— Me fa riure vostè; tíngui, aquí el té, però confío que no l'ensenyarà segons a qui.

—Càlli, dòna, càlli, aquí no'n venen de xitxarellos, ni d'aliats de la «Nueva Merced» ni de la «Joven Trapense», ò com se'n diga, que may l'he entesa aquesta enderga. Aquí ve gent formal; senyors d'edat; no'n vull de baligues balagues, per que, encara que'm vegen tot alegre que, sempre sembla que'n porti una al pap y un'altra al sach, també so molt ferrenyo, y quan ve'l cas, encara que conech que'm perjudica la salut, *¡cuydado con ella!* que si m'acaloro també sé fer lo serio... Ara que vostès m'han sigut franques, y m'han divulgat lo seu modo de pensar, les hi vull fer veure tot l'assortiment de casadors que tinch en espectativa. Mírinme aquí quin floreyo de gent reposada; mírinme aqueix que tibat! sembla un regidor, no ho es, nó, per axò, però'n fa la patxoca. ¿Y aqueix, què tal? sembla que'l quefe li hagi cridat: ¡pressenten, art! Sí,

havía sigut nacional quan era més jove; y'n té'l tall de militar. Nó, aquest no'n farèm rès; es un casament de conveniencia, no gasta salut, es vellot y té un geni que no's pot sofrir. La seva dòna hi va ser una màrtir ab ell. Si no que míri,'l tinch aquí com per caritat: no l'ensenyo may a ningú.

— Fa be, vaya un homenot; ja'n fa'l posat de rabiós. ¿Encara com no lo desenganya?

— Què li diré jo! devegades surt alguna desesperada... Y després, senyora, es la meva carrera; no puch dir que nó a ningú.

— Ja *se ve,* però, què vol que li digui...?

— ¡Pubilla, sembla que te'l miras molt a aquest currutaco? ¡je, je, je!—

La noya, molt sofocada, dexa anar la fotografía y'n pren un'altra fingint miràrsel ab igual interès.

— Vaya, senyora Francisqueta,'m sembla que ja som allí hont anem. ¿Què li sembla aqueix del bigoti y patilles? Veyàm, noya, crech que tu'l tens.

— Sí... be... un galan senyor.

—¿Y aquest altre que porta bigoti?

— També, no es gens despreciable.

— La noya no sabría quín triar, ¿veritat qu'ho endevino?

— ¡Què vol que li digui la noya, pobreta! ¡què sab ella!

— Desengànyis, senyora, per axò no's necessitan aprenentatges. Es lo primer cop d'ull: no m'erro may. La seva filla, de tots los retratos que ha vist, no més està agradada d'aqueix. ¿Es veritat ò nó? —

La noya, tornantse roja, baxa'ls ulls y'ls fixa per casualitat en los matexos retratos que senyalava'l senyor Joan.

— Y per que vegin que'l primer amor es lo més ferm, aquí tenim qu'aqueix subgecte que porta tres coses a la cara y aquest que no més n'hi du dues, son una matexa persona, qu'es lo viudo.

— ¡Què diu ara! ¡míri vostè! per axò, es lo que m'ha agradat més de tots los qu'he vist. ¿Eh, noya?

— ¡Què ha de dir la noya! axò ja ho enrahonarèm després. Tórnin; tindrèm un'altra assentada, y qualsevol día'ls hi faré conèxer lo viudo,

que si ara'ls hi ha agradat com a hu... ja me'n tornaràn la resposta.

— Senyor Joan, — digué la mare, — escólti... — y li parlà bona estona tan baxet, que ni la noya pogué sentir rès de lo qu'enrahonaren.

* * *

Tres mesos més tart, passats los dos rigors, lo del dol y'l del sentiment, lo viudo, restituhides les patilles a la cara,'s casava ab la filla de la senyora Francisqueta. Y aquell día (el del casament) lo senyor Joan assistí a la ceremonia y al refresch, per rebre'l regalo que'ls nuvis li entregaren dissimuladament embolicat dins un paperet. Quan arribà a casa seva ab lo mocador plè de lleminadures, lo dexà sobre la taula; desembolicà'l paper, contà quant li havían donat, y arrencà després un gros sospir, exclamant:

— ¡Un altre càrrech a la conciencia! ¡Senyor, m'hi haig de guanyar la vida! ¿Los he fet felissos, ò seràn desgraciats...?

Juny 8 de 1880.

LOS PETITS SAYONS

A Francisco Manel Pau

Lo que vaig a dir sembla que no ha de ser veritat, però ho es. So'l memorialista que tinch més feyna y el més estrany del gremi. Los del ofici, per enveja, diuen que tinch la garantía de poguerme alabar de que so de les persones que més retiran a una granota. Los companys de Llotja també'm deyan *Geperudet* y *Cara quadrada* en lo temps de la meva infancia, qu'es quan les faccions solen esser més agraciades, alcansant aquell punt de tendror y boniquesa en que s'hi cría borrissol emvellutat com los préssechs y'l color sanitós de les pomes camosines.

Ara penso qu'ab los anys dech

haver prosperat molt, ja que, sobre la pobresa de ma cara, s'hi han afegit les deformitats del meu còs que han crescut sens dexarme créxer.

Però, si en mi l'esser lleig y geperut m'ha llevat totes les ditxes y m'ha donat enuig y cansament de sofrir, per altre cantó (¡sembla un sarcasme!) m'ha provehit de medis sobrers per guanyarme exa vida que tants cops he estat a punt de despreciar.

***

A la meva barraqueta sempre sembla qu'hi haja jubileu. ¡Quín modo d'anar y venir minyones! hi acudexen com les papallones a les flors!

— ¿Manelet, per què no posa pis? — me diuen les que venen y no poden entrar ni estarse dretes al llindar de la porta. Com que la meva barraca es d'una construcció del sistema de canutillo... enténguinme: qu'encara no van per apoyarhi l'espatlla ja s'arronsa y cruxeix tota que sembla que's vaja a plegar com una ba-

llesta, tinch de cridar a cada punt: —No empenyèu, noyes, filles, ò sinó me clourèu dins de la tramoya com un nino de quinquillayre. Aquesta barraca es de mira y no'm tochs, com vosaltres les donzelles maques; tota es de frontisses, a estil de persiana, y es feta axís per que no hi hà amagos ni fraudulencies: tant se veu desde dins com desde fòra.

— Es que no'ns hi podem estar al mitx del carrer...

— Quan seré rich la faré fer tota de vidre: serà més clara qu'un got d'aygua. No tingueu quimera, tot se apanyarà, si Deu ho vol; dexèu venir temps y que passi... potser m'acomodaré.

— ¡Je, je, je! — fa alguna noya rient, ensenyant ses dentetes blanques y petites com anissos, però que son una proporció de boniquesa. — Sempre diu la matexa. ¿Quí'l voldrà per marit, si es tan extrany?

— Càlla, plaga, no digas pecats. Axís la que'm vulga estarà ben aficionada; ¡quín gran mèrit enamorarse d'un bon mosso! ¡Tíra! allavors sí qu'estaríam ben compostos los que no tenim lluhidesa per fer val-

dre. Desengànyat, axò d'extrany es imaginari; d'homes n'hi té d'haver de totes menes, y de dònes també: les maques, per donàrleshi marits ferrenys; y les lletges, pera casarles ab bons mossos; y axís se crían uns llinatges d'hermosura que si'l moro vingués a vèurels, hi perdría la religió, per que veuría que per tots estils los cristians som guanyadors.

— ¡Quín estornell que n'hi hà de vostè! ¡no'n té poca de lletra menuda!

— Per axò no us tiro amoretes, per que vull que la que s'enamori de mi siga pel prò y l'encontra de la meva fesomía y de la meva persona; no vull que després diga que la vaig ensibornar ab paraules sucreres.

— ¡Ay, lo Manelet, y que n'es de xamós!—exclaman totes.

— ¡Y tan sol y trist qu'estich, que quan entro a casa ja hi som tots! Però, còm ha de ser! ¿que voleu que torsi les voluntats? ¡Si la meva planeta es aquesta, qu'haig de mirarme lo cel de reull... —

¡Pobretes! com tenen bon cor, se'n van convensudes y a vegades mitx enternides, y tornan per que'ls hi enllestexi una carta.

***

A tots tinch de parlar del mateix terme; del galanteig, del amor... y cregàu qu'a mi parlar del amor me dona molta pena. Però, me'n surto, per que hi hà coses que de poch ò molt un se les fantasieja y se'n dona rahó a ulls cluchs: per que, no costa pas gayre imaginar alegría, pau y avinensa, que son les tres branques del amor. Lo que costa es lograrles, ¡ay, tant si costa!

Però, d'aquesta manera seguexo la beta, y com les hi entench la flor, parlàntloshi de festeigs y currutacos, de renyines y compostes, al sentir qu'endevino totes les seves trapasseríes, esclafexen unes riallades que jo'm penso que gastan més bon humor ab mi que no ab los seus xicots.

***

A una sola may li vaig parlar ab lo tò rialler y festós que sempre he tingut per les altres.

— Senyor Manel, vostè sempre està trist,—me deya quan me portava a llegir cartes del seu promès, que servía al exèrcit de Cuba. — Vostè no més se fa'l serio qu'ab mi.

— ¿Què vols que't diga, Marieta? tu ets d'un'altra lley que no pas les demés; tu ets molt entenimentada, molt prudenta, y ¿vols que t'ho diga? a les hores que tu vens, l'humor de riure ja m'ha passat. —

¡Pobre de mi, si hagués volgut explicarli'l per què no sabía ferli broma! potser no haguera sigut may més la meva amiga ni jo'l seu confident.

Cada quinze díes venía a vèurem una ò dues vegades. Me semblava qu'era'l sol que venía a visitarme. Era bona, amable, y en la cara se li retratavan totes les hermosures del seu cor, ademés de les perfeccions que ja tenía. Me mirava ab uns ulls tan pietosos, de tan suavíssima mirada, que jo'm commovía pensant: «Es l'únich ser que no't contempla com a un esguerrat, l'únich per qui't transformas y creixes y tens valguer.»

Pensava ab ella, y la seva imatge

m'acompanyava per tot: en aquelles hores passades a casa entre la tristor de quatre parets; en mos passeigs solitaris; en aquexes vetllades eternes del hivern qu'a les cinch ja es fosch y tanco la barraca y m'enterro en mon quarto per apartarme d'una familia que no es la meva, que no més m'estima y m'allarga la mà, com si volgués donarme amistosa encaxada, un cop al mes, quan tinch de pagar la dispesa.

Quan la Marieta venía a la barraca ¡trist de mi! venía a parlarme dels seus amors. Jo l'escoltava ab fingida indiferencia, jo era'l seu secretari y'l portador d'una correspondencia honesta y apassionada; apassionada, sí, per que jo per boca seva, deya al seu promès totes les galanures, totes les festositats que li haguera dit a ella.

¡Quantes mirades hermoses, quants sospirs enamorats li arrencava al llegirli mes cartes! Jo alsava'ls ulls y veya'l panteig de sa respiració fatigosa en los imperceptibles mohiments ab que s'agitava'l seu pit. ¡Quín recort! Allò era entreveure la gloria amarrat a les rexes dels llims. Jo podía commoure, enamorar ab

los encisos de ma passió, mes no podía lograrne recompensa. Ella'm mirava ab tanta tendresa per que's mirava a sí matexa: sentía com mes paraules li escorcollavan lo cor; que trobava l'expressió fidel qu'ella no haguera may lograt, y tota la passió de ses mirades era com llum reflecta qu'ella tornava a absorbir ab la fogositat dels seus ulls.

Una tarde, va venir plorant; portava una carta desclosa del seu estimat.

— ¿Què tens, Marieta, qu'hi hà males noves?

—Llegèxi;—me va dir, rompent lo plor ab singlots.

Però, no era rès; lo seu promès, qu'estava ressentit y la dexava per gelosía suposant que la Marieta anava als balls. Rès, quimeres, mals averanys d'enamorats, que no conexen lo be que desprecían. Jo'm vaig posar a riure; ella, despacientada, me interrogava obrint molt los ulls en los qu'hi tremolavan dues llàgrimes ¡males aguanyades! que perderen son brill y's fongueren en los llassos del mocador.

— Tot s'arreglarà, no tingas te-

mor; jo'm compondré, y al correu vinent vindrà una carta en que't dirà lo que's diu a totes; la matexa cansó, que t'anyora, que seràs tu ò cap més.

— ¿M'ho prometí? — va dir axecantse, posantme la mà sobre l'espatlla, fixa en la meva sa mirada en la que s'hi endevinava la intenció continguda de ferme una caricia.

— No t'espantis, sosségat, tórna demà, t'ho prometo; — li vaig respondre tremolant de goig.

Y aquella noya hermosíssima que jo, mesquí, fins axecantme de puntetes, tenía d'alsar lo cap per contemplarla, inclinà sobre meu una mirada que'm fonía'l cor ab la expressió amorosa ò d'agrahiment que s'hi llegía.

Me vaig posar desseguida a escriure al promès (diguèmho axís, encara que la intenció no hi fos.) Sentía en los meus polsos l'esbategar de la febra; lo que m'acudía a la imaginació no bastava a contenirshi; fugían ab la matexa precipitació que eran vinguts, axís los pensaments com les paraules ab que debían ser estampats, y n'acudían d'altres ab la

matexa seguidesa. La mà no tenía prou vivor per conseguirles y fixarles en aquella carta, en la que jo hi prodigava a dojo totes les tristeses y les alegríes d'un cor enamorat; regalanthi les amoretes y dolsaynes fins a sobrexir y escríureles en los ànguls dels fulls que sobresortían sota'l paper, tal com si hagués volgut omplir de flors al ídol qu'adorava y esténdreli una catifa a ses plantes per que trobés arreu perfums y boniqueses que l'embriaguessen.

* * *

Aquell recort que sempre floreix un sol cop, ha granat. La Marieta va passar un día per davant de la meva barraca ab lo seu marit y'ls seus fills; sa mirada distreta's fixà en mi, va parlar al seu marit, qui's girà de sobte brillantli'ls seus ulls ab expressió rencorosa, la que's dulcificà al mateix acte de vèurem. «¡Gracies a Deu!» vaig murmurar; «ni ell t'aborreix, ni ella m'ha olvidat.» Aquesta es ma gloria. La que jo estimo, en sos moments felissos potser

recorda al pobre esguerrat al qui deu sa ditxa. ¡Quí sab si quan besa'ls seus fills, la meva imatge s'interposa entre sos rostres y arreplega'l suavíssim calor de ses caricies.

Després la he tornada a veure; jo m'amago, y al contemplar aquelles criatures, penso... ¡ay! lo que penso no ho goso a divulgar; y després me dich: «Si aquests infants quedessen orfes de pares, ningú, ningú més tindría dret a ampararlos y volguerlos tant com jo. ¡Còm m'estimaría la Marieta, y qu'hermós y agraciat fora per ella l'esguerrat qu'ampararía'ls seus orfanets!»

* * *

Quan estich sol, visch trobant recompenses y alegríes en la soletat; quan m'arrisco a sortir, llavors lo món omple de fel les ilusions que jo endolsava. En ma pobra barraqueta vareig conèxer la felicitat: allí la conreo, y tots me respectan,— no sé si per que'm necessitan; — al exir d'allí, d'aquella celda de la meva pau, sempre'm perseguexen ab mi-

rades moferes y ab gestos despreciadors la canalla mal criada y'ls grandassots desvergonyits.

* * *

¡Pobra mare! Diuen les que la van conèxer que plorava molt veyentme esguerradet y desarrollarse, a mida que passavan anys, la deformitat del meu còs.

Fòra de la mare, casi be a tothom he fet riure. Puch dir que porto la divertissió a sobre, encara qu'estiga trist. Lo meu natural, les meves inclinacions se'n van més aviat a la melancolía que no al contentament. Mes, tothom, dàli: en presentantse'l Manelet a qualsevulla societat, com més coneguts hi trobo, més me reben ab rialletes y mofes.

¡Quín geni tan estrany tindría la mare, que plorava per lo qu'als demés ha fet riure sempre!...

Jo'm presento serio, decorós, urbà y atent ab los més ignorants, y ab los més pobres de criansa; y tenint respecte fins als desvergonyits, no'm val, per que axís mateix me fan bur-

les y'm motejan. Los que sembla que tenen educació també'm saludan posantme ditxos y sobrenoms, y riuen tots a mes costes; los brètols y la gent de be tots tenen un modo de pensar igual per fer xala del pobre esguerrat.

Si'l meu cor fos ruhí ò fossen venjatius los meus incomodos, la ira que sofrexo'm faría malehir a molta gent. Però, tinch prou temor de que Deu m'atenga, y llavors, ¡quants dels que's divertexen ab mi potser amargarían ses rialles per tota la vida!

Me faig lo Joan de Tarragona, y entre'l content que per tot arreu me persegueix, penso: val més un de trist, si n'han de resultar tants d'alegres. Cada día tindría de despreciar cares noves; es dir, que per cada conexensa'm resultaría un nou burleta. Ningú s'avé a respectarme per lo que so, sinó que tothom se pren la facultat de riure per lo que represento; qu'es una desgracia que Deu ne guart a tothom. Però, en lo món los que la tenim fem una llàstima molt jubilosa, y la gent nos plany ab mitges rialles; y planyensa que fa riure, poch conort dona.

Prou me guardo de fer lo sentimental, per que allavors les riotes no'm dexarían medrar. Un camí que vaig esser dèbil per manifestar lo sentiment del meu cor, m'afrontaren de debò: — Vés, home, vés; sèu, descànsa, no t'hi enfondis ab certes coses que't son contraries. ¿No veus que musclejas sempre y les minyones se pensan que les desprecías!... —

Desde llavors refujo tota amistat; vaig sol, y consumo l'hisenda que'm dexà la meva mare: ploro ma desgracia.

* * *

Per mi'l món està plè de bufons; en lloch veig serietat, y tanta folga no la trobo natural ni de bon esser. Me diuen geperut y no'm mancan; jo tinch per neci a tothom que's burla de mi y'm dono'l luxo de contemplar casi be a tota una humanitat de tontos ò perversos, mentres ella no més contempla a un contrafet. Aquest es lo resúmen que tinch près del món; ò imbècils ò esguer-

rats de conciencia, axís com jo'n so de la figura.

Les ànimes perfectes, los cors generosos, no'ls trobo sovint; ò s'amagan ò restan poch temps assí baix. Jo crech que Deu va poblant lo cel ab elles; la gent honesta fuig y's recata per no alternar ab aquesta escuma. Ay! si allí també fossem infelissos los que arrastrem exa creu, jo fora condemnat dues vegades. M'escruxeix de pensar les blasfemies ab que la rancunia y la aborrició meva se desfogarían. L'àngel caygut adorà un día la llum eterna; jo, més desditxat, no tindría per malehir ma desgracia ni'l recort d'una felicitat lograda, ni la dolsor d'un be perdut. La meva damnació fora com l'humor venenós del escorpí, que s'exhala per esser mortal.

* * *

Tinch fama de divertit y xistós: no tenen rahó; mes, la gent, a copia de dirmho, m'han fet tornar agut y maliciós, y a cada escomesa irònica, a cada xiste grosser, haig de tenir

una contesta sobtada, amatenta, que fibli y marqui verdanch. Geperut! me diuen y'm cridan per tot arreu, lo mateix los estudiants que'ls obrers. Y a vosaltres, ¿quí us adressarà, la justicia?

* * *

Vaig arrambat per les aceres; de tothom me recelo; no goso ocupar gayre lloch, y so ditxós si logro arribar a casa sense que ningú m'hagi notat.

Jo surto al camp, y allí trobo amplaries que ni la vista pot conseguir: me sembla que'n disfruto sol, que s'han extès no més que per mi; tant m'anyoro de les grandeses de Deu, y m'agradan, y prench salut quan puch exir del encongiment en que vegeto. Ma mirada s'allunya per los espanys, que jo'm penso que blavejan per mi sol; les aus qu'hi volan me semblan correus cantarins que venen del cel pera donarme alegranses; les flors no's mustigan a ma mirada ni's colltorsen (temerós de mi que no goso mirar per por d'ofendre;) elles s'ufanan y llensan per-

fums que jo'ls prench com petons d'unes enamorades que les tenía entristides ma ausencia... Per tot veig perfeccions y galanures, y estimo ¡Deu! a mi que m'està vedada l'estimació. ¡Oh, quín goig, quíns encisos d'amor! Després que'l pensament y'ls ulls s'han anegat en llum, se'm mitx-clouen llànguits com saciats de plaher. Veig la ciutat confosa entre boyres malsanes que no logran remontarse... Sentat en un pujol, la miro extesa a mos peus; ¡ni un sultan assaboreix voluptuositats tan refinades! lo sol m'envolta, y sento en mes galtes lo calor de ses caricies; les aygues corren y saltan enjoyantse ab bombolletes d'escuma, mostràntsem galanes y obsequioses; l'oreig, ¡que sé jo d'hont vé tan adalerat portant flayres y més flayres agradosos y suaus!

Les margaridetes se gronxan ab afectat melindre, que sembla que diguin que sí y que nó mirantme fixo ab son ull d'or. Les roselles axecan ses coroles y's diría que s'encenen y enrejolan per que les guayto ab ulls d'estimació; volan pardals confegint cansons que no poden

combinar; àlsanse papallones y revolan mitx perdudes, com flors que haguessin abandonat lo seu tronquet y volguessin tornar a ser cautives... Tot es pau, amors y boniquesa; tot té parella y companyía... L'arbre solitari té als seus peus una ombra amorosa que'ls hi besa sempre; la pols de terra, enquibida entre l'escletxa de dos rochs, també té galan: un fonoll qu'estira son cos prim per veure'l que passa fòra de la presó de sa estimada y li explica després ab llenguatge qu'es un bàlsam de fragancies. L'herbey té gotetes de rosada que l'enamoran; l'aygua del regueró llisca sobre palets y féntloshi la garagara s'escorre avall per fer noves moxaynes als altres enamorats; les sargantanes, com damiseles desinvoltes, corren garbejant son cos, se fican receloses al cau y trayent lo cap defòra, ab sos ulls plens de vivor sembla que guaytin per quin indret les hi vindrà'l currutaco. D'assí y d'allí veig corrúes de formigues que pujan ò baxan provehides com si tornessin de mercat. Sota de la ravenissa hi trobo una marieta, no sé si en amorós coloqui ab aquells bo-

tonets blanchs ò si cercant l'ombra per pensar ab l'estimat...

* * *

Les minyones que venen a la barraca diuen que no envellexo may. ¡Deu meu! morir jove ¡ay! quín conort més dols, morir ab les ilusions! ¡Si a tant arribés la sòrt meva! ¡Còm me fan glatir d'esperansa quan troban per mon semblant que la joventut no'm dexa! Per que ma desgracia la temo per la vellesa; allavors los mofers no'm dexaràn gaudir de la soletat, qu'es ma estimada única, la de sempre, la que no'm dexa ni m'abandona per altres llohanses més agradoses.

Temo a la vellesa per l'horrenda solitut del hospital, per aqueix desamparo, per aquest apartament de tot amor y voluntat. ¡Desvalgut de mi! jo qu'he estimat tant, jo qu'he sentit cremarme ab passió estèril sense trobar un mitx-riure falaguer que calmés l'exaltació dels meus amors; morir sol, en una quadra del hospital, oblidat de tothom, ab la

rancunia en lo pit y'l fel de tanta desditxa!

Y tant com morir al hospital sentint los fatigosos gemechs de dolor y'l ranell d'altres infelissos que pugnan per dexar la vida, temo a la vellesa, per que temo a exa turba desarrapada de criatures, a exa ignoscencia abretolada dels nostres carrers, y a aquesta joventut, acàs ben vestida, estrafalaria per esser xistosa, que persegueix y martiritza y fa escarni de l'ancianitat si es prou desgraciada, per defectes ò pobresa de enteniment, a escàureli d'ull, que allavors ni la plany ni la respecta si pot bromejar y fer riure al pilot de desenfeynats que s'hi ajuntan per distreures.

UNA RECEPTA VELLA

— Pubilla, ¿qu'hem de fer? què tenim per dinar?

— ¡Ay, lo senyor Cosme! ditxosos ulls...

— Entra, Cosme, èntra; no fassas cortesíes al mitx del carrer, que faràs nosa als carros. Vína, sèu, que dinaràs ab nosaltres. Noy, arribas a bon punt. Caterineta, vés a dalt y bàxa la sanalla dels coberts de plata, que lo senyor Cosme dinarà ab nosaltres.

— Víva! s'estima. Sinó que passava per la Riera de Sant Joan, y encara no hi he apuntat pel carrer del Pont de la Parra hi he sentit unes fragancies de flicandó, que casi

be m'ha vingut cobriment de cor. Què rieu! No son histories, una especie de flaquetat, tan cert... de modo qu'he fet aquest pensament: axò es qu'a casa Monistrol fan penitencia y'l cuyner deu destapar les caceroles per que s'esbravi la primera vaporada. Estava per anar a comprar un llonguet y menjàrmel sucat ab olor, que't dich qu'haguera dinat més be qu'a la fonda d'en Tano. Però, en comptes de tirar amunt, he dit: nada, fòra sospites; potser es a ca'n Nyerri que tenen alguna novetat, corrèmhi. Y, míra, tal com m'ho pensava: ¡vès ab quín desori vos enquantro! Sinó que m'errava de mitx a mitx sobre'l guisat. De bona fè,'m pensava que rostíau polles d'India, y a la cuenta es l'arròs vostre'l qu'escampa aquexa flayre tot daltabaix de la Riera de Sant Joan. Y no es a mi sol que m'ha reprès. Passava un carreter que, ho he ben reparat, no podía fer baxar lo morró del cavall per tant que l'estiragassés ab la brida; la bestiola sentía farúm, y quín desfici per ensumar la substancia! Ell també,'l carreter, s'ha trobat ferit y bronzinava: «¡Quín escàndol! axò es fer gla-

tir als pobres que mengem escudella y carn d'olla. Deuen guisar ab aygua de Colonia, que fassin aquestes olors tan fortes; de bona gana m'hi entaularía, que'ls plats me sembla que'ls enllestiría a punt de tornarlos al escudeller. Deu els hi dongui salut; ells sí que poden dir que tenen lo paladar ben criat. ¡No han de parlar fi ab aquestes substancies! Tot axò, ben segur, que's menja xuclant. ¡Vès quin adelanto per les dents!»

— Càlla, plaga; sèu, que si retardas cinch minuts, ja venías a contra temps. No't pensis, que no has sigut lo primer d'alabar aquest arròs, ni'l segon. Ja te l'explicaré l'historia.

— ¿Però, què fas, què posas? Me tractas de gormant ab termes coberts. ¿Que't pensas que me'l menjaré aqueix plat de vianda? Si per cas, fésme posar un coxí a la cadira, ò que'm portin la trona de la criatura: no hi arribo tan amunt.

— ¿No es veritat qu'un diría que cada grà l'han torrat apart ab la seva cassoleta? Si l'un ros, l'altre més; semblan inglesos. Però'l día que la mestressa vol fer aqueix guisat li haig de dexar lo meu rellotge; ja ho

conech axís que'm llevo al posarme l'ermilla; me'l treu y se'l posa devant dels fogons, y fins a l'hora de dinar a n'aquesta casa hi hà un rigor que ni'ns mirem les cares. Jo penso: vaja, la Caterina fa'l serio; tindrèm arròs de lujo. Deu fer anys d'alguna cosa.

— No'l cregui, nó, senyor Cosme, que va de plaga.

— Que d'onze a dotze no't desampara les minuteres; sembla que l'arròs lo cuyni a dins del rellotge; per que la cassola ni se la mira.—

* * *

—Feya pochs anys qu'eram casats; les monges d'aquí devant varen donar a n'aquesta moltes receptes pera fer confitures mermelades y li van ensenyar també de fer aquest arròs. Jo no'n sabía rès, y un día pel Sant del noy me'l presenta a taula. Pots pensar si'n passa de gent per aquí en tal diada per anar a la fira; tothom, al ser devant de la rexa de la cuyna, senyors y senyores, tots deyan la matexa: «¡Amigo, quína olor més de-

licada que's sent en aquesta botiga! Axò encisa; ¡quín platillo més polit deuen ferhi!» A mi no m'estava be de dir rès; però crègas que n'haguera convidat a més de quatre. Per que s'hi dalían y ab la vista ho deyan: de bona gana'n menjaría un platet. Y entre'ls anants y vinents s'ensopega a passar lo cuyner de casa Sentmenat...

— ¿Què fas, borrango? què posas més? míra que'm rependrà! Sòrt que m'agrada l'arròs, però, quan sortiré d'aquí semblaré aquella làmina que diu: *Después del xacolate*. Al menos aqueix tip me quitarà dos vols de faxa. ¡Quín gabadal!

— Lo cuyner de casa Sentmenat, ¿estàs a lo que't deya? Mussiu Louís, va passar... sent la olor, s'atura,'s repensa, y passa de llarch; rès, no va dir rès, però de reull mirava aquí casa... Y,... déxa explicar. Aquesta, sembla que li dolgui que retraguin los seus mèrits. Un any va portar la pena amagada, que ningú li conexía. La fal-lera aquí, dins lo cap; y aquella olor ficada al nas, que no'l dexava dormir ni de nit ni de día;'s va tornar axís de flach, com aquest dit. ¿No, tu, Caterineta? Al cap d'un

any, plam, a l'hora de dinar se'm presenta a la botiga, ab la gorra a la mà y fent cortesíes a les cadires, per que aquesta y'l noy y jo, tots eram aquí a la cuyna. Ja pots pensar, era la segona vegada que's feya l'arròs y'l vetllavam com un malalt. Surto, y «què se li ofereix?» li dich. Barretada fins a terra y més cortesíes. Jo: «Cobrèxis, home, no fassi compliments que s'encadarnarà»; tenía un cap llís que semblava estucat, com un xino. Oh, era un cuyner sabi, se li veya ab aquell cel-obert. En vista de que no's volía cobrir, *puf*, me trech la gorra, la tiro per allí sobre, y li dich: «Vamos, fàssi'l favor, dígui què se li ofereix.» Parlava molt xampurrat: «Avuy fa dotze mesos, senyor, que vaig passar per aquest carrer; y desd'aquella data que tinch ficat un *courroux* dins del pit que'm rosega'l cor. Les nits que dormo, somnío; y aquelles que no puch somniar no dorm pas, Mussiú.» «¿Y axò, qu'està malalt?» Què volías que li digués! jo pensava: aquest home't pren per altri. «Nó, de la salut no'n tinch rès que dir, ella marxa perfectament.» «Vaja, alabat sía Deu.» «Però tinch

una tristesa, una sòrt de neguitació com si m'haguessin ullprès, que dieu vosaltres.» «Axò ray, ab cinch gotes d'oli en una escudella d'aygua, y si's destrían...» «Oh, nó, nó. Mercí. Jo estich vingut per obrirvos lo meu pit, si vos me voleu be escoltar. Feu la cara de ser una persona que té *politesse* y us vull fer una confidencia sobre la vostra paraula que no'n dirèu rès a ningú *quand mème* fos lo senyor Marquès ell mateix si venía a fer alguna *demarche*.» «Permèti,—li vaig dir.—¿Caterineta, còm tens allò?» «Seguèxin, seguèxin; encara n'hi hà per tres quarts.» «Dígui, estich a la seva disposició; pujarèm dalt.» «Aquí mateix,—me va dir agafantme pel bras. Y tot d'un plegat, posant los ulls en blanch, diu:—¡La matexa olor, oh lo celestial perfum, ara'l sento, potencies divines!» Y si no'l detinch, crech que se m'agenolla al mitx de la botiga y's posa a fer oració devant de la cuyna. «¡Jo li sabía aquí la felicitat terrenal!—va dir.—Jo us he contemplat *pendant* un any, a vos, a la *madame* y al vostre petit *Jeannet* al voltant de la taula: us hi veya asseguts

en aquesta festa de Sant Joan. Ella era guarnida ab estoballes d'aquest olor espanyol de bogada; ab un gerro de clavells y ginesta; en lo precís moment que la *madame* posava l'arròs *sur* los estalvis. Diguèu: ¿es veritat qu'hi havía flors, y qu'era arròs lo primer plat que posareu a taula justament avuy fa un any, *n'est ce pas*, Mussiú, si, diguèu? ¿era arròs?» La dòna y'l noy treyan lo cap mitx esverats veyent l'exaltació de Mussiú Louís. «Sí, senyor,—li vaig dir jo; — y avuy tornem a ferne.» «¡Era arròs!... ¡Oh, mercí. Gran Diou, bon Diou de la Provence! ¡Louís!—va dir axecantse y posantse la mà al front; — tu no has pas degenerat: ets digne de la meva estimació.»

Y ab la vista tota enternida semblava que'm digués: ¡Convidèume, per caritat!

* * *

—¡Quín honor! ¿Eh, Cosme? Tot un cuyner de casa'l marquès de Sentmenat dinar aquí, en aquesta taula! Y vès si debía sapiguer la seva

obligació, que per ell, per dexarlo venir aquí, a casa'l marquès se van aconsolar de menjar una hora més tart. Fins a les set del vespre no varen dinar. Una gent que no està per diners, mortificarse tota una hora! míra qu'axò, entre'ls de la noblesa, té de ser un favor que no'ls hi pot demanar cada día! Persupuesto que n'hi vaig posar un plat que no l'haguera saltat ni ab sabatetes de goma. Oh, y era de vida aquell mussiú! Si me fa'ls reparos que tu m'has fet, li dich clar: «Vaja, home, que no n'ha menjat may ni aquí a Fransa; no se'n dongui pena.»

Però nó, va tenir prudencia y escapsà aquell Montjuich arrossench, qu'a les poques cullerades semblava qu'hi haguessin tirat bombes. A la primera passada no hi va haver novetat. Li omplo altra vegada'l plat; torna a menjar sense dir rès y, noy, abaxa'l cap, se posa la mà al front tot pensatiu, clou los ulls, y jo penso: vaja, ara deu inventar un altre such; però nó.

—¿Y donchs, què?

—Rès d'axò: que plorava com una criatura! «¿Mussiú, què tenim de fer,

per què plora, quí se li ha mort?...» ¡No podía rompre'l plor, y'ls ulls, fill meu, li anavan a raig fet: cada llàgrima era axís, com una pera! Al últim desbota'l *llanto*, s'axeca, m'abrassa, y picantse'l front com si piqués demunt la taula, y ab un panteix que no tenía sossego,'m diu mitx en francès, mitx en català: «¡So retut, haveu guanyat dos cops la *France! ¡La malheureuse!* dos cops emportat la victoria *sur la grande France*, Mussiú Nyerri! ¿Què diràn a París quan los hi *parviendrà la nouvelle?* Dues *defaites en l'environ* d'un *siècle!* Estich *acablat* de dolor. ¡Oh'ls espanyols, oh la *redoutable Catalogne!* Dues vegades, sí; *deux fois:* l'altra, la derrera *sur* los fogons, y fan dos desastres. Sou vos l'espanyol més *vaillant* que so conegut.» Després... càlla, no sé còm s'ho va fer anar; un nom d'historia.

— ¿Don Quijote?

— Nó home, nó; que va de bò.

— ¿Un any trentacinch?

— Menos, home.

— Potser era Diego Corrientes.

— Vaja, càlla, no digas disbarats. En fi, no ho sé a quí va anomenar,

però va dir tot resolut: «O viu ò mort, jo no surto d'aquesta casa que no'm dongueu la recepta per fer aqueix arròs superbo.» Jo'm vaig posar a riure. «No va de *blague*. Soch home perdut si no me la doneu.» «La Caterineta, ella ho sab, qu'es la cuynera.» «¡Una dòna! Madame Nyerri es la qui ha fet aqueix plat *remarcable!* Sou la Nació més poderosa: ella engolirà les demés Potencies del Continent, la vostra Espanya; cal no més les ganes; justament.»

* * *

—Ara, anèm a la verdadera historia que't volía contar: lo gran secret de aquest arròs es la *salsa* de tomàtech ab un ingredient qu'aquesta sab. ¡Vès per què's desesperava tot un cuyner de la noblesa! De modo que ara a Fransa han fet un pacte ab los castellans que durarà deu anys a favor del *libre-cambio*. ¿Estàs, Cosme? per tenir lo tomàtech barato y atiparse d'arròs a tots los àpats. Y aquestes fondes de luxo ja l'han batejat; y l'arròs de les monges, lo

que'l fa la Caterineta un cop l'any, es l'arròs a la... daxonses. Però, es un dirtho a tu: no'l saben fer, ni de cent llegües. Ells se pensan que vol gran foch, y es mentida, que vol lo xup-xup, després una bullida ràpida com un cop de pistola, y tothom a taula. Pst, los tomàtechs han de ser de Vilanova, ò sinó no rehix: surt ay-gualit.

Ah! ja sé com ne diuen los becos: arròs a la milanesa.

3 Maig 1885.

ORIENTAL

LO BASAR DEL AUCELLOT

I

Escrivíali'l *ché* de Valencia, lo gran Visir de Xauxa, desde la capital del Imperi, al suprem al-kabalé de Katalunya:

«Qu'Alà't guardi de mal a tu y a tota la familia: defènsat lo destino, que la gloria serà teva, que la fusió no's destríi, y les hurís ne seràn agradoses de ferte alguna qu'altra falaguería ja desde aquí baix, per comensar, com a promesa del major recreyo que t'espera en lo paradís de Mahoma.

Alabat sía per tot arreu lo gran Alà, y reverencies se li otorguen al seu Profeta: lo qu'es dit es dit, lo fet queda ben fet, y'l que no li agradi qu'ho dexi.

Sabràs, noy, que'l Banch d'Espanya ja no es Banch, qu'es pegat; los xavos tenen demanadissa; nosaltres no'n podem gaudir, y'l Banch (ay, lo pegat) sospito que no voldrà bestreuren pas.

¿Què fas tu assí baix, renou de dell? que no cobras les alkabales? ¿per què no envías or ò plata, ò coure valdament, si altra moneda no trobas? ¿Que vols que fasse'l dèspota y vinga a fer un escarment y caygan tants caps com barrets hi hà en los penja-robes de ta oficina?...

Aquí t'envío un *irradié* qu'ha de enlluernar a mitx Reyalme. Escólta y tremóla:

Jo, Mahomet Kamàndules, en virtut de l'alta potestat y claríssim enginy que m'han sigut conferits per Alà (benehit sía en totes les llengues de la terra, fòra la llatina que no hi entra,) disposo que les tarifes de ma invenció sían cobrades a *raja tablas*, y al que no estiga a punt pera desfer los cordons de la bossa, vull que l'executis, Perico, que l'executis sense misericordia y sense pretexts de que ja passarà'l pare, a fi de que la lley recobri les axamples

que li pertocan, fins a lograr los cabals del trimestre.

Guàrda, Perico, y féste valguer: míra que'ns cauen moltes nòmines; míra que tothom cobra cessantía; míra que tenim de fer adobar los barcos que tenen goteres en los soterranis; guàrda, Pere, Peret, que no'ns passi lo qu'al gitano de la tradició semítica; aviat nosaltres ni podrèm badallar de gana. ¡Ay de tu, y del teu empleo, si'ls sàtrapes que foren del *tomàtech* flayressen que no cobran les tres pessetes, y que no tenim un quarto, ni aquí ni a casa..! ¡Ay, quíns gemechs los teus, los seus y'ls nostres!

Trèute'l turban y humíllat que't vaig a benehir. Qu'Alà t'ampari en ta empresa; lo seu consell te guíe, y la fortalesa no se't debiliti. Vés, que Alà ja m'ha escoltat, y ell te guarde y l'angel bo. Còbra, fés diners de qualsevulga cosa; vènte l'escaparata d'aquells nàufrechs del *Diluvi*. (¡Quíns elets, germà meu! semblan dexebles de la *Deliciosa:* no'n saben poch de nadar!) Trèume,'t demano, l'escaparata del 6, Pino, 6.; dígali a aquell patriota de les patilles que

prengui la bona voluntat dels disgustos que'l partit li envía, y que realment ell no se'ls mereix. Però, nosaltres som com los *masons:* nos afavorim sempre; míra'l de la base quinta, quina munyeca li hem donat a xuclar; ja tindrà'l morret calent per una temporada.

Aquí s'acaba la carta y'l meu mandato. Pere, escólta, que'm torno a posar serio: vull diners; vull lo trimestre que ja es vensut. Cónta la moneda ò envíala sens contar; fés cartutxos y papers de plata; ómpla sanalles, búyda calaxos, escúra butxaques y cèrca menuts per tot arreu; embàrga si no trobas mineral, y fés lo favor d'enviar quartos si no vols que t'ho diga d'altra manera.

Alabat sía'l Deu Unich. Sols Ell es Gran (pènsa ab axò dels quartos, noy xich;) que la llum de sa Grandesa s'escampi per ta casa y la prosperitat hi entri per lo portal ample. Deu te guardi de muller estèril; y que les currutaques del harèm te donguin plansons mascles y no míseres femelles.

Del meu Palau, etz.

Lo teu superior, Mahomet Kamàndules.»

(Hi hà un sello de semicorxees y fuses que sembla una sinfonía circular.)

II

¡Que cansats se troban los concurrents al Basar del Aucellot! Per sobre'ls taulells reposan en horisontal posició mahometana damunt de les pesses de llana, descansant dels fatichs del embarch, axís los que hi treballavan com los que no hi han fet rès.

Sos turbans apilotats assí y allà per sobre'ls fardos ò penjats en los claus de la paret, semblan ensiamades blanquejades; lo fum de les pipes y dels puros d'estanch axampla una cortina diàfana que mimva la claror del sol y destorba la respiració. Fa una xafogor africana que desplanxa'ls punys y les petxeres de les camises.

Alguns moros, a pesar de trobarse allí'l delegat del al-kabalé, estan ab lo turban posat, les cames encreuades, un colze sobre cada genoll y ab

los palmells aguantant la noble testa, miran callats y surruts al sota-al-kabalé de cara ferrenya, barba espatllada pel temps y per les arnes, rebegut de carns y arrugades pitjor qu'una trinxa de calsotets mallorquins, com activa les diligencies, los apuntaments y demés requisits que la lley prevé que's complexen per la justificació y efecte del embarch.

Lo representant del comú, qu'es un moro venerable, ab bigoti blanch, cabells d'altre (que's serveix del mateix artista que's cuyda dels gegants pel monopoli de la perruca,) ulls petits y parla *mestiza*, no té sossego, amparant al al-kabalé y tenintlo qu'abandonar a cada punt per córrer a cercar los testimonis, que quan l'un compareix l'altre no's presenta per que té feyna.

Defòra, los guerrers guardan la vía, y ab bona criansa convidan al poble a que se'n vagi a passejar.

Alguns marrochs de mirada penetrosa, ab bigotis, — que ja'ls voldría el representant del Comú per treures aquella farsa del cap, — van fent lo mentecato; los uns disfressats de cristians ab prendes que no eran fe-

tes per ells, y altres, vestits de munició, ab una roba que té de donar cohissor y frenesí,'s passejan y miran ab sospita a tothom, com si tothom fos conspirador.

En lo Basar l'embarch s'apressura y no avansa.

— Mahomet Absalon, — diu l'alkabalé de menor grau al representant del Comú. — Vaya V. á buscar el testigo.

— Hombre, señor Majamet-el-Kanyiula, si ya estoy frito de tanto jaleo! yo no solo vengo á amparar á V.

— ¡Y vaya V.! — li diu un mosso que li agrada donar bons consells.

— ¿Pues por què no agafa V. las camas y no se planta V. allí? tot es hú, mandar y no fer otra cosa.

— Ancià,—li contesta'l moro dels bons consells, — ja esteu ben llest; y fassàu lo favor de no donarme ordres, que so moro independent; y si teniu gust de cremarla, ara està obert l'estanch; — y al dir axò li ofereix ab molta ceremonia la petaca y un llibret d'en Garibaldi de Sabadell.

III

— Ola, ola, ja està aquí'l testimoni; — exclaman los moros variant de posició.

— Deu te guart, — diu l'al-kabalé.

— Deu t'ajut, — contesta'l testimoni.

— ¿Forau vos?

— Jo soch.

— Firmèu, donchs, la providencia.

— Perdonàu, El-Kanyiula, que m'haveu près per altri.

— ¿No sou vos lo moro Kalafat, lo testimoni?

— Aneu distret de comptes. Jo so lo moro Kalafoch; y si voleu rès, sortiu assí defòra, qu'aquí hi tinch parents y no'm comprometo. —

Y dades y tomades, tocaren dotze hores. Los mueslins pujaren als minarets, estengueren los brassos, y cridaren ab veu rugallosa que'l dinar era a taula. Tots los moros baxaren lo cap enternits, plegaren los colzos, y mormorant oracions se'n anaren

xano, xano, cap a casa, a veure ab quín requisit novell los sorprenía la mestressa.

L'al-kabalé s'entornà entre files de guerrers cap a casa'l superior; y, pobret, potser aquell día no va dinar, y ¡quí sab si'ls altres podrà ficarse un bocí a la boca si no'l guanya abans a costa de sa tranquilitat!

Juliol de 1882.

UNA REUNIÓ DEL GREMI

I

Era un vespre del mes passat; lo fret havía sigut tan rigurós que l'argent-viu del termòmetre, cansat de senyalar crueses, perdía la crexensa y s'encongía sota'l zero, cercant la comoditat del confitet del cap de vall. Tot Barcelona estava condolguda d'aquexes rauxes del hivern, més propies de ferles allà en los desterros de la Siberia, qu'en nostres platges daurades, recreyo dels vents suaus, descans de les ones y esbargiment del sol. Alguns indivíduus protestaren ab fermesa d'exa bergantada, quedantse al llit fins a les deu; altres, més puntosos, ni tampoch se llevavan, donant per nul-los y com

no exits aquells díes gelats, fòra de regla y d'ús comú pel qui té inclinada la naturalesa a la seva regleta y d'allí no'n passa.

En nit tan crúa, que la neu queya en menuts borrallons com per recompartirse millor per districtes, y en que'ls més valents se convencían de que ni a peu ni assentats, sinó ageguts, se podía combatre ab tals extrems de fredor, los carreters, sens fer cabal d'aquestes minyonades del Janer, se reunían a la casa de la Germandat per resoldre de quína manera havían de celebrar la festa de Sant Antoni dels Ases.

Una escaparata ab la Verge del Carme ocupa tot lo pany de paret del cap de la sala, y no es més gran per manca de medis ni de voluntat, sinó per que les parets mitgeres de la casa ni'l sostre permeten més grandaries, que altrement, altar y oratori tindrían cabals y empenyo a fer los germans per obsequiar ab tota pompa y regalo a la Mare de Deu del Carme, patrona dels valents (y es un dirho aquí,) qu'entre'ls carreters tampoch n'hi hà cap de pussilànime.

La reunió es nombrosa y solemne; quatre ciris creman devant de la imatge y dos a la taula de la presidencia qu'iluminan vagament la sala estreta y llargaruda.

D'entremitx dels grupos de carreters arrebossats en amples tapaboques, brilla de tant en tant y a cada xupada'l caliu dels cigarros, com estrelletes en la penombra.

Lo President toca la campaneta per acallar lo brugit de tantes converses; tothom s'acomoda y calla, y en mitx del silenci exposa als concurrents l'obgecte de la crida, qu'es lo de resoldre si's celebrarà com de costum la festa de Sant Antoni. Los concurrents se miran uns ab altres com demanantse parer, y tot seguit s'axeca un minyó ben plantat, ab unes patilles negres que li amparan totes les galtes fins arran dels clotets dels llavis, dexa caure ab garbo y cert desdeny lo tapaboques que l'embolica,'s passa la mà plana per l'una patilla y després per l'altra, y guaytant ab fixesa al President, diu: *Pido la palabra.*

— Bo, ja ha arribat tropa; — exclama un indivíduu dels del rengle

del derrera fent l'ullet als companys, com diéntloshi: ja'n sentirèu d'entrecalades.

— Ordre, cavallers; en Biovenido té la paraula; ab l'advertencia, que aquí no's gastan xarols ni pintureríes de llengua. Fàssin lo favor de parlar en català per comoditat de la concurrencia, y per enllestir al mateix temps.

— Conformes, — respon en Biovenido;—si axís que'l senyor President m'ha donat la paraula ab repich de campaneta, he dit entre mi: ¡alsa, ja tocan a festa, encara no parlas!

L'idea meva va a quedar expressada en un dir Jesús per conexement de la concurrencia. Com que he sentit veus volàtiles, no diré ahont, per que hi hà persones que arrastran compromís ¿estan al cas?.. y nada menos que diuen que l'esperit de la cosa es qu'aquest any se suprimexin los Tres Toms, lo ball de Romeya y la capta que's porta intent de fer per aquells pobrets d'Andalusía que tot ho han perdut..... ¡Calma, *senyores!*, no interrompin ni toquin l'ase los d'allí baix d'aquell recò de les *tinieblas*. Un servidor no

es cap advocat y no tinch l'exercici de la *boquilla;* aquí tots som carreters y's gasta molt *aparejo:* que'l día que no's parla d'ases y besties sembla qu'un no ha de sapiguer enrahonar.

— Biovenido, cuydado ab les expressions.

— Pst, senyor President, me desdich del agravi, y si hi hà cap paraula confusionera ja l'he tirada de reculons com si anès ab lo carro contra direcció. Però, poso en conexement de la classe que la meva consulta es de que aquest any hi té d'haver sarau, Tres Toms y colecta. *He dicho.*

... ¡Y està clar, home, si no't dexan espressar l'ideya! Axò sembla'l rotllo de baix a la Riba, que tothom bestreu y comensa y acaba la conversa com li dona la gana. Per mi, que fassin la seva reyal voluntat, que'm retiro. No'n vull veure de despotismes. Aquí tot bitxo retalla y fa'l xiu-xiu y no'n trobaràs, encara que'ls garvellis, mitja dotzena que tinguin serenitat per dir quatre paraules en públich que confrontin.

— Dexèu dir a n'en Biovenido,— esclaman molts..—¡Alsa, regalat, noy

maco, qu'enrahonas millor qu'en Bustamante dels caxals;—li diu un. —Firmes,—li aconsella un altre,— qu'has cantat clar y nèt: si n'hi hà algun que no pot ballar, que vagi a la Garriga a escaldarse les frontisses de les cames.

— Silencio, ordre, senyors. Aquí no's tiran llatinades. Senyor Biovenido, esténgui la seva ideya, que la majoría aproba'l seu progecte.

— Que sí; molt be; oy!

— Gracies, *senyores*. La idea d'un servidor es que'l ball, los Tres...

— Té, encén, qu'ab aqueix puro hi perdràs la veu y t'estroncarà la saliva; es d'aquells de primera classe que no tiran ni ab boquillo de diacalon.

— *Senyores*,— torna a rependre en Biovenido després d'haver encès lo cigarro:—un cop al any se presenta lo nostre Sant Antoni, y per consuetut lo gremi l'ha tractat ab lo decoro corresponent, que ja ho sab ell, y se'n refía, de qu'està entremitx de gent de be.

— ¡Bien, salao! si m'also, li faix una postura. ¡Primoroso! Aqueix minyò té una pajarera a la llengua.

¡Ansia, Benido, que tots t'escoltan! un punt lluhit. Afróntals als que vulguin discordia.

— Senyor Canuto, la *mesa* aproba les seves paraules; però, li demano que dexi manifestarse al que està en ús de la discussió. Seguèxi, noy,... senyor... Biovenido.

— ¿Y donchs, per què no s'ha de celebrar la festa? ¿Que voleu que a les vostres quadres hi haja una passantía d'inflamacions, una epidemia com ara tres anys, que'l bestiar se'ns quedava mort ab la brida a la mà? que les nostres quadres semblin lo hospital del Parque, que ni morts ni vius, may s'hi va a veure ningú? Per que m'afiguro, cavallers, que tampoch voldrèu esmersar altra vegada en animals les dobles de quatre que havem afanyat fent l'*acarreyo* desde'ls molls als carros y als magatzèms, ab fanch al hivern y ab sol qu'estabella al estiu, que les pedres de la platja creman, y la estuva baxa recta de plè a plè, que s'hi podría guisar un arròs a la valenciana que diuen que necessita les dues ardencies... *Senyores*, primer qu'en aquexa diada de tant merexement

no portar lo cavall a benehir y'ls que's quedan a la quadra no mengin tortell, ho dich ben nèt: ensello'l *bayo* y me les emmeno tot sol cap a Sant Antoni y li dich ab governador de la mitra: «Escólti quatre paraules. Fàssi'l favor de posarse'l roquet y les altres prendes que fassin més *oro,* y súrti aquí fòra, si es servit, per benehirme a mi y al *fatxendero* ab totes les regles de la festivitat; que no n'hi manqui ni mitja, y còsti que jo no m'aparto de lo que m'han ensenyat los meus pares. Ja pot donar ordre per que posin una blandonada davant del patró de la carrera; que s'hi enlluherni, no hi vol dir rès; li posarèm ulleres blaves: vull qu'ho sàpiga que no som en terreno d'heretges. Que més m'estimo gastar una dobla de quatre en companyía de Sant Antoni y del porquet, que no que se me la mengi en *Mínguez* ab visites y consultes a la quadra. Y m'assento.

— *Bien,* noy terne; tòca aquests cinch de la mà. No te'n debías fer pochs de tips d'anar a estudi! Ni qu'haguessis tingut una solfa al devant. ¿Y tu fas de carreter, ximple?

vésten a l'Audiencia, y sofócals a n'aquella trepa del vestit llarch!

— Quietut; en Xaranda té la paraula.

— ¡Y ben limpio que la tinch! Ja'n fa d'estona... A la edat de tretze mesos, ja haguera pogut fer d'home bo, que disputava ab Bricant y no callava per Meco. Però en Benido m'ha guanyat per mà y ha tingut la perferta. Està corrent, per axò no me'n quedarà ni una al pahidor.

A caps som, cavallers; aquí la qüestió es més clara qu'un mirall. Ja ho ha dit en Benido: si'l día de Sant Antoni no hi hà Tres Toms y sarau, quedem malament y's pert lo crèdit per tot arreu: a dalt y a baix. Jo so despreocupat y no tinch fanatisme; però la opinió no me la quitan, qu'es una prenda sagrada, y l'home lliure la deu haver de tenir, ò sinó es un ningú. Jo en ideyes so del *Duque;* no hi fa rès que siga difunt, jo no varío ni quebranto'l modo de pensar; so dels d'Espartero y no'n vull conèxer cap més: no dono padrastre a les opinions. Tot son farses y farsantes, y allò d'allí

baix, de Madrid, *un xarco de ranas* com deya Zurbano. En quant al interior, tinch pareja de tota la vida: Sant Antoni Abat. Quan me'l miro ab aquella barba, dich entre mi: vaja que fas tropa, Anton; ets lo Sant més curro del cel; encara que la companyía que portas no siga gayre lluhida, tu sol l'alabas y li donas mèrit. Per que'm penso qu'es un tocino curiós, que menja ab cullera y forquilla y no deu fer poti-poti com los altres ab aquell morro foradat que quan l'alsan sembla qu'apuntin ab una escopeta de dos canons.

— Xaranda, prenèu l'aygua de lluny, y d'aquest terme no acabarèm may.

— ¿Y que s'afigura'l President que me sofoco encara que riguin? Tinch la paraula y no me la quita ningú, ni en que fassin la Constitució nova. Ey, salvo error. Si la Presidencia'm diu que calli, jo desseguida, bacallà que som quaresma: com si publiquessin la lley marcial.

Al demés, tenim de respectar Sant Antoni per que entre any lo cansem massa. Lo qui més y'l qui menos, si haguessin de passar comp-

tes ¿no li podría presentar una carretada de renechs esmersats a venal y de qualsevol manera? ¿Y quí'ns abona y quí'ns passa franchs de tantes injuries y paraulades, sinó Sant Antoni? Estich cert, com si ho vegés, que tot lo día deu anar amunt y avall fent camins per acudir a Nostre Senyor ab recursos y memorials solicitant indult y misericordia: «Perdonèulo a aquest,—deu dir: —es un renegador, però no ho fa ab malicia. Dissimúlil a aqueix altre, que renega per vici. Plànyil a n'aquell, que ja li ve de petit y si no renegués diu que parlaría tartamut, que'ls renechs li venen a servir de crosses per la llengua. Mes, tots son devots meus y'ls estimo. Considéri'l Senyor que tractar ab besties no es com tractar ab persones, y se'ls hi té de dissimular.» Y Deu, acte contínuu li posa'l *visto bueno* sens mirarse les fulles de servey. ¿Y donchs, carreters de la ciutat, que voleu ser desagrahits ab un Sant que us guarda tantes tendencies, qu'en lloch ne trobaríau d'altre que volgués respondre d'una patuleya de gent tan feta malbé de la llengua y tan desorganisada,

que li donem més compromisos que satisfaccions? No rieu, nó, que'l que dich es molt sèrio, y'ls que riuen deuen tenir un municipal a l'escaparata en compte d'un Sant de tanta gloria com lo meu. Quan se'n van al llit li deuen fer l'ullet per que no'ls penyori l'endemà.

* * *

— Si'l President me dona llicencia, diré quatre paraules al Consell aquí reunit.

— Té la paraula en Paperina.

— Jo també so dels que no necessito personer per dir la meva ideya. De consegüent, haig de parlar clar. Hi té d'haver Tres Toms y sarau; aquí no hi hà més histories, que'l gasto està fet. Jo, que l'altre día'm trobo la dòna de casa espolsant un rengle de vestits negres, qu'al entrar dich: ¡Salao! axò sembla un ingenio de la Isla de Cuba, de la canya de sucre; y ella, flis, flas; vaja, que de lluny semblava que castigués una companyía de negritos. «Míra quín vestit vols per anar a benehir.» «¿Jo?

que tens ordre de ficarlos tots dotze altre cop al armari, que me'n vaig de frente a ca'l Magre que me'n fassi un de nou.» «¿Que t'has vengut l'entenimentʔ» «Nada menos. A la meva persona no s'hi estilan rescalfats. S'estrena vestit ò no se'n estrena. No'n surten d'arnes per anar als Tres Toms.» ¿Estan al cas, cavallersʔ tinch lo gasto fet, y jo no llenso les pessetes per ficar un altre trajo al armari.

II

— ¿Quí es aquest senyor, que s'axeca tothomʔ

— Lo Comissionat; ¿còm t'ho explicaréʔ es un daxonses d'aquell diari que té un'aranya marcada.

— Be, vaja, un'especie de celador, d'aquells que fan obrir l'ull a les Autoritats contàntloshi en lo diari si'ls carreters empessonan, si'ls tramvíes fan desgracies ò'ls cotxeros se barallan... Entesos, ja sé qui es aquest subgecte.

— Don Xavier, sègui, sègui aquí a la Presidencia; fàssi'l favor de dir un discurs als companys sobre la co-

lecta, per que s'ha determinat fer los Tres Toms ab capta. Anímils vostè mateix.

— ¡Què previngut, previngut! Vostès sempre'n tenen una al pap y una altra al sach. Dígui qualsevol cosa, una arenga, un vers.

— Nosaltres entendrèm si un animal, poso per comparansa, té alguna tara amagada, si té algun viciot. Dígui, dígui. Silencio, senyors. Don Xavier los hi farà una petita alocució.

* * *

— Senyors, obligat per les insinuacions del meu digne amich que en nom...

— (Tràctils de vos. Aquí no té de anar ab senyoríos ni finures de compliments).

— Que'm prega en nom vostre que us diga algunes paraules, y ho vaig a fer ab brevetat per complàureus y complàurem jo mateix, que fora desatent y mal educat si no correspongués a les probes de consideració qu'acabo de rebre.

— ¡Molt bel Això es parlar seguit;

sembla que li surti una beta de la boca.

— Sé qu'acabeu de resoldre que aquest any se celebrin los Tres Toms acompanyats d'un obgecte piadós, d'una idea generosa: no en và'ls vostres cors, que s'han axamplat a la sola idea de la filantropía y de la caritat...—etz., etz. Segueix l'orador ab un pàrrafo brillant qu'entusiasma a la reunió y arrenca forts picaments y exclamacions de: Don Xavier, no ens enternexi més.

— ¡L'Andalusía! Aquella terra de les mentides dolses y rialleres, del garbo, del donayre y de les graciositats y agudeses, aquella terra està passant un trànzit consumit! Aquella terra, que n'es propietaria directa María Santíssima!... Y axò no son quimeres filles de l'imaginació del poble: es fet real y certíssim que jo, en les curtes estones que puch emplear en l'estudi, ho he inquirit y comprobat regirant infolios y bufant la pols dels arxius.

Un cop que Santa Llucia havía anat allí a fer ses cures miraculoses tornant als ulls més negres que la gayeta d'algunes andaluses la claror

que no gosavan, volgué de totes maneres quedarshi, enamorada d'aquell país de les taronges sucoses y emmelades, del cel llis y blau com lo manto de la Puríssima, dels ayres sanitosos y flayrants, de les dònes xungueres y dels guapos fatxenderos batejats sens dubte ab aygua del mar salat y criats ab munyeques de flor de canyella picada.

— ¡Bien salao!...

— Y's conta que, sapigut aqueix determini per Santa María, s'oposà a que la Santa hi fes posada y diuen que li va dir: «*Anda hija, Anda Lucía, vuelve a la gloria.*» Lo qual sentit per uns gitanos, van escampar la relació a tot arreu, y desde llavors aquell Reyalme es conegut per la *Andalucía*, terra de María Santíssima, com a comparació y alabansa de lo molt que n'està agradada la Verge, y que no es cel per que's troba baix de nivell, però que per totes les demés circunstancies es igual que si ho fos, ab la ventatja y comoditat de que s'hi pot anar per terra, mentres qu'al *altre* hi hà una lley de camins morralers que pochs hi fan cap y la meytat s'hi estimban.

Aquexa es la terra benehida que aneu a socórrer ab vostra llarguesa. Aquexa terra trista y desvalguda ahont los panderos ja no's sacsejan alegroys, les castanyoles no repican, y les guitarres no planyen ni'ls cautiveris del cor, ni les satisfaccions de la correspondencia, ni les avinenses y concordies de la fina estimació. Aquexa terra, ullpresa de melancolía y sufridora de miseria, espera, oh carreters, la vostra almoyna! Acudíuhi vosaltres, que sou la gent puntosa y la del garbo català; tan ditxeros y graciosos com los vostres germans andalusos y ab més mèrits qu'ells: que teniu un doble llenguatge celebrat pels homes y comprès pels paquidermos.

— Noy, m'ha agradat: axò es finet y de mèrit.

— Que'n deu tenir de llatí aquest home.

— ¿Llatí, dius?... De tota rassa de càniam saben parlar aquesta gent: tots podrían ser estrèpits. Tot lo mèrit està en tenir lo tel ben desembrassat.

Febrer de 1885.

PRIMAVERA ENGANYOSA

Al meu amich Francesch Matheu

I

Los vells ja no viatjavan; la vía de Llevant era massa llarga y fatigosa per arriscarshi: lo temps los hi havía llevat alhora joventut y fortalesa. Mes, quedavan los fillets per córrer món. ¡Ells ray! alegres, lleugers, ab los novensans axeribiments del amor, ¡ahont no anirían a parar, tan xamosos, tan polits, no tenint altra taleya que la d'agradarse, ni més volensa que viure enamorats!...

II

—Fills meus,—los hi va dir lo pare; —m'apar que del cantó d'hont ve la

llum, les coses tenen mudansa: may han fallat les meves dites. La fosca no vetlla tant, y la claror es més avinenta y brilladora; sento en l'oreig passadís, certes flayres d'orenga, de farigola y les més fines de violetes, que'm senyalan que per aquells indrets les estepes trauen flor, los bruchs mostran ses tulipes emporprades, y que'ls lluers, los pinsans y les caderneres ja han baxat de montanya y ensejan sos primers refilets saltant del bosch a les oliveres, anant y venint ab lo tràfech de cercar parella, quedar concerts y enamorats alhora, y enquibir lo niu pels xiquetets que sobrevinguin, en lloch ben errador per sostraures d'uns bechs corvats, que passan milans per tot arreu y no dexan prosperar cap nissaga.

¡Tindrèu de marxar!... Sento uns bells recorts, fills meus, que m'avivan la voluntat d'acompanyarvos; mes, les forses no hi son compartidores! Anèuhi sols, què les bonanses de la joventut no's gustan dues vegades. Marxèu; jo'm quedaré ab la jayeta, y anyorantvos parlarèm sempre de vosaltres y hi pensarèm axís

mateix encara que restem callats. La experiencia m'ha socorregut de mica en mica y so sabedor de moltes coses. Sé un ombril que no hi manca la frescor; l'aygua hi devalla gota a gota; l'oreig hi arriba ab humitats de rosada, que les arreplega traspuantse entre mitx del fullàm; l'eura s'hi entortolliga ab prou enginy y dexa la claror a fòra... Allí passarèm la tongada calitjosa; ¡oydà! no serèm nosaltres los més desvalguts. Los créxems vorejan un manso regueró, la falsía enrama la boca de la mina; a dins, en l'aygua enclotada, clara com un cel, axís que tenim set, una altra boca s'acosta a la nostra boca y sembla que'ns vulga ajudar a beure. A les hores més xafogoses, s'hi sent un remoreig més suau que'l brunzir de les abelles: una bellugadissa de migrats insectes d'ales fines com la claror, formiguejan, pujan y baxan, van y venen, volan y ballan vora de l'aygua engrescats ab aquella fresca tan delitosa.

Allí, en aquella clotada atapahida de verdor, nos serà més dols parlar de vosaltres, y en tan plahenta quietut potser us aconseguexin les

amoretes qu'us enviarà'l nostre anyorament. Fèu vía, fills meus: les ombres ja pujan per Llevant; la claror trista qu'ensopeix la vida us aclarirà poch lo camí; abans d'arribar a lloch, en mitx dels deserts de l'aygua, axamplarà ses ales resplandentes y's remuntarà vers lo cel ab vol pausat l'Au de llum que no dexa profanarse ab cap mirada. Fèu vía sempre dret allí, y assolirèu la ciutat dels campanars bessons. ¡Quí pogués esser tan venturós per acompanyarvos!... ¡quínes recordanses més falagueres guardo d'aquella ciutat benehida! los primers fills nostres van néxer allí!... ¿ahont son aquells ingrats que'ns van desconèxer y'ns abandonaren després quan més encisats nos tenían ab sa hermosor? y ¿hont deuen ser aquells altres que varen fugir del nostre arrimo tan desensinestrats y tan tendres, que'ls pobrets ni arribaren a sentir lo rossinyol quan aumenta enamorat ses passades, ni quan les mimva entristit y pert lo dols cantar abans que la tardor mustigui les primeres fulles!.. Allí varen nàxer tots entre goigs y rialles: repicavan per tot arreu les

campanes escampant alegríes pel cel; volavan los coloms entorn de nostra casa donantnos la enhorabona. Després, tornaren a repicar les campanes més pausades y ab tristes veus; los coloms no rondavan nostra casa desolada, torsavan lo cap y'ns miravan acondolits... los fillets havían desaparegut.

Però, com derrera la desventura pot escàureshi una felicitat, varem tenir més fills, y axís que l'alegría entrava a casa nostra, hi restava y no volía marxarne may. La pau que ens donà esta alegría, vegèu si dura y si l'hem reguardada, puix qu'us tenim a vosaltres ¡los meus derrers fills! que'ns doneu bona vellesa ab vostres falagueríes y l'esperansa de poguer aclucar los ulls ab dolsesa vegentvos de retorn! —

III

. . . . . .

— L'Au resplandorosa encara no ha estès ses ales, mon espòs. La fatiga'm guanya y no puch seguir al costat teu.

— Guàyta avant sempre, esposa; lo pare no s'haurà errat. Quan l'oreig se refresqui, dels deserts de l'aygua veurèm exir l'Aucell brillant.

. . . . . .

— Espòs meu, la forsa'm mimva; ¡tinch fret, mon amor!

— Acòstat, ma estimada... quan l'aygua s'acolori... Acòstat... també jo sento'l fret!

. . . . . .

— ¡Avant, esposa meva! avànsa al meu costat.

IV

. . . . . .

— L'Aucell... l'Aucell no desplega ses ales resplandentes. ¡Ay, que'l pare s'haurà enganyat!

. . . . . , . .

Veig una blancor que'm cega... acòstat, la meva amor. «Una ombreta us servirà de guía en la ciutat dels campanars bessons; ja sentirèu l'aroma dels tarongers... Una ombreta, la primera que naix ab la claror, sota una teula, allí'es a casa nostra.»

Ay, esposa, que tot son ombres de blancor, y'l fret me gela y no sabré trobar la casa qu'hi van nàxer los germans meus.

. . . . . .

— Espòs, mon estimat del cor! ay, que'ls vellets no tancaràn los ulls ab dolsesa... espòs meu... ¡tan estimat!

— ¡Ja vinch, esposa! ¡amor! ¡Ay, ciutat dels campanars bessons!... —

* * *

Dues orenetes enclotades en un mantell de neu vaig trobar en lo terrat.

Nevada del Mars de 1883.

DESVETLLAMENT

Al amich Isaach Paulouski

Vaig entrar a la corporació en classe de suplent, sustitut del pare: vull dir jo que l'empleo'm pertocava a dret fil. Lo pare, qu'era un home qu'hi veya a través dels gruxos y endevinava les coses de lluny, va dir: aquest xicot, fent falques y pasteretes y devantals d'aygüera, no portarà may calses. No per que jo fos curt de mans, sinó per que l'ofici de fuster ell veya venir qu'aniría en orri y que'ls preufetayres y les màquines l'acabarían de tirar per terra. Va presentar recurs y documents al Arcalde y, errat y fet; un servidor va obtenir acomodo, y desde l'any 50 que canto en lo mateix barri, fòra'ls

tres primers anys de suplent d'en Niceto, aquell sereno de tanta anomenada qu'un cop va sobtar la banca d'en Baldiri y se'n va dur presos, ell tot sol, a quaranta indivíduus, lo banquer, los daus y una furia de mils duros que'ls varen portar ab un bayart.

He tingut bons mestres: en Niceto per l'*arrojo* y la serenitat, y'l pare per formal, valent y d'experiencia. Si ara axequessin lo cap y veyan del terme qu'anem los serenos, dirían: es engany, vínga un'altra malaltía y un metge, y tornèm a morir. Axò no son serenos; son gent llogada que fan de comparsa.

* * *

Vaig entrar al barri ab totes les fal-leres y enganyaments de la joventut; ab afició y voluntat d'arribar a ser alguna cosa. Quan als vespres me posava'l capot y prenía'l xuxo y'l fanal, tot Barcelona'm semblava estreta y disminuhida;'m veya revestit d'autoritat y'm mancava terreno pera poderme tombar. Lo

barri, de nit, me semblava que jo n'era'l duenyo y tothom m'hi feya nosa. Venía'l cabo y'm deya: «Oriol, vigilancia, que tenim sospites.» Què m'havía dit! a les vintiquatre hores los lladres ja estavan entregats, y sinó, parte a la Comandancia pel següent tenor: «Etzètera, etzètera: Los malhechores se habrán escapado á otra demarcación; el barrio de mi vigilancia está sin novedad.» La firma sota; ab una hostia y dos quartos cloía'l plech, quedava fòra de responsabilitats, y entesos les Autoritats y jo.

Per les barricades del 56, lo meu barri semblava una bassa d'oli; ey, a la nit; de día que fessin lo que volguessin. Ja ho vaig dir a n'en Pujol; nos deyam tu.

—Míra, passat de les deu, no vull que's fassi foch; defènsat ab los teus tant com vulguis, però ab arma blanca; no vull sentir cap tiro;'l barri'm dorm, ¿tens entès? per que'l que'm traspassa la consigna es víctima del meu xuxo: li entrarà per la punta y li exirà per la virolla.

—Hi haurà més mortandat, Oriol, si faig servir l'arma blanca, per que

la tropa'ns inquietarà y jo hauré de ser rigurós, ¿estàs, Oriol?

— *¡Las once!...* A la tropa déxala per mi: ja veuràs quin mandato'ls poso, *¡...nublado!* —

Com de fet, l'endemà ja tenía a casa l'ordenansa d'en Zapatero, que va dexar lo cavall a l'escaleta, ab ordre de que'm presentés a la Capitanía.

— ¿Cómo se llama usted?—me va dir encara no vaig entrar a l'oficina. Totes les taules estavan plenes de mapes y planos de Montjuich.

— Oriol, Usía.

—¡Oriol, qué significa Oriol! ¿Cómo se llama usted, diga usted? ó le mando á las Filipinas.

—De nom de fonts me dich Oriol, y de llinatge so Marimon.

— A ver, el Coronel de Estado Mayor. —

Allavors van ser dos ab qui me les vaig tenir qu'haver.

— ¿Díga usted, es usted el sereno del barrio primero, distrito cuarto?

— Sí, Usía. — Y'l coronel apuntava.

— ¿Cómo ha cesado el fuego esta noche en las barricadas de su distrito?

—Per que no vull sorolls a la nit. La nació'm té confiada la quietut del barri, y jo cumplexo ab l'ordenansa del meu institut.

—¿Pues, por qué no hace usted lo mismo de día?

— Per que no es la meva obligació. Y un servidor descansa, mi general.

—Pues, vaya usted, yo se lo mando, á ver si acaba el fuego.

— ¿Usía no disposa rès més?

— Nó, ande usted.

— Pues, con su permiso, un servidor me'n vaig a dormir.—

¡Senyors, me pensava que'm matava! Va trasmudar vinticinch vegades lo color de la cara; va esquinsar lo parte que tenía a la mà, que jo conto qu'era de la reyna, y mirantme fixo, que treya centelles de la vista,'m va dir:

— Vaya usted á la torre de la Ciudadela inmediatamente.—

Jo, que faig la cortesía caminant de recules, y encara no soch al Passadís del claustre, tiro de frente cap a l'escala; y veyent que no'm seguía cap mosso de l'esquadra, tot baxant me trech lo gech y me'l poso de-

munt l'espatlla, tombo la gorra que la pala'm vingués a l'orella, y surto al carrer, arremangat de brassos, com aquell que fos un treballador que se'n va a dinar. Trencava pel carrer de la Plata quan vaig veure de cua d'ull dotze mossos ab la carabina al punt de dalt qu'anavan esverats buscant al sereno; sis dret a la plassa de Sant Sebastià, sis més carrer de la Mercè amunt, y jo al bell mitx, fent un cartabó de tàctica militar, com si vingués del hort.

Estich en que tots dotze mossos debían anar a parar al ponton en mèrits d'haver dexat fondre al Oriol; per que'l general estava irritat que's donava a les àligues y, mort ò ferit, me volía a les seves ordres. ¡Ja ho crech, prou! ¿Barricades a mi?

De cuyes resultes vaig estar amagat quatre mesos y sense poguer cantar al barri, fins y a tant que'l general se'n va anar a Madrid. Diuen qu'al acte de pujar al cotxe, mirant amunt y avall del carrer, va dir enrahonant tot sol: «Nada más siento que marchar de Barcelona sin ver á Oriol. Me lo llevaba de segundo cabo.»

* * *

¿Ara faría aquests sacrificis y'm posaría de puntes ab cap Autoritat en estat de guerra?...

Quan entro al barri, tot me cau a sobre y canto per forsa, ab fàstich y rabia. Abans, lo barri era meu de cap a cap, era'l soberano: no grinyolava cap frontissa que l'Oriol no n'hagués esment. Ara, m'han segat l'herba sota peu; hi tinch dos *bagilants*, de torna; rès, dos malandandos carregats de vanitat que tindrían pit per sustreure l'empleyo a Sant Pere del cel. ¡Macos tontos! ¿què'n faràn de aquella penjarella de claus lo día que'ls hi donguin los despidos? Es que no tenen cap més ciencia, *senyores;* obrir y tancar com los lacayos.

Hi hà nit que'm venen ganes de cantar un'hora per altra a veure si faig llevar la meytat del barri; que se'n cuydin ells dels que's despertin refiats de qu'es l'hora d'anar a la feyna. ¡Y cànta, per més ignominia, devant d'aquexos dos tabernacles

que no fan altra feyna que seure y pesar figues tota la nit! Sembla que m'hi tinguin a mi per que'm cuydi de desvetllarlos; ¡com que dormirían més que'l guix si no hi fos jo! Ja podrían picar de mans los vehins. Sí, els cridan com a n'en Gayarre, però no hi val; no més surten quan los hi han de donar algun sofoco per mandres.

¡Tant despreciats que som d'ensà que tenim aquexos muts! Ningú'ns respecta; tot son aquests *llaveros* que fan soroll de cadenes. ¡Los Titaynes! sembla que les portin per contrapès per que no cayguin esverats de por. ¡En mitges-cerilles! Vèt aquí ab què fan lo negoci y acontentan los parroquians.

«Tíngui, don rè,—a tothom tractan pel terme fi;—si es servit, la cerilleta.» ¡Y pensar que jo, d'un cop de fanal, de baix estant los hi portava la llum fins a mitja alcoba, que les senyores se despertavan pensantse que eran les dotze del día!

Per Nadal també portan la dècima ¡com los homes!... D'ensà qu'ells hi son, vaig dir: ¡ansia a fer paperots!... lo que no tinch al cor no'm surt a la

boca. No demano rès a ningú; no gasto *cromos* jo. Y, un trist sereno com so, no'm falta parroquià que cad'any m'envía'l millor gall d'indi que surt a la plassa. Quan fa'l vano, tinch de dir a la dòna: «Remey, òbra les finestres, que'ns ha tapat la claror.»

* * *

¡Que'n fem poch de paper los serenos, avuy en día!... Ara me n'adono que'ns escarrassem a cantar tota la nit y ningú'ns escolta. Tothom nos dexa per ximples d'ensà que tenen los favoritos dels vigilants. Fés la comedia tota la nit, pòsat a les ordres d'un municipal, passèjat, tómba, vés amunt y avall ab lo fanalot a la mà, com aquell qui va a cercar caragols, afína les hores y la tonada mentres la gent s'hi gira del altre costat, y si vols conversa enrahóna sol com un lelo, y si tens set arríbat a fer besades a les axetes de la font.

¿Sabeu per què servim nosaltres? Per fer por a la quitxalla rebeca. Quan totes les criatures del barri'ns

deuen lo que son y'l que podràn ser, que si han vingut al món nos ho han d'agrahir a nosaltres qu'havem fet la principal diligencia anant a cercar a deshora a la senyora Ignasió ò a la senyora Beleta, ¡poques vergonyes! y encara per ferles callar les hi diuen: ¡míra que crido al sereno! y justa: es remey aprobat; callan al acte com si paressin un rellotge de paret. Lo sereno fa l'efecte. ¿Que se'ls hi endona als pares que nosaltres fem de papos? ningú vol amohinos. Després se'n recordan, ¿y còm vòlen que'ns guardin respecte si de petites les enganyan y'ns cridan y veuen que may comparexem?

Sinó qu'aquí a Espanya, tenim uns governs tan castellans! Al extranger, un sereno es més respectat qu'un regidor; allí enrahona ab lo rey, quan n'hi hà, ab la matexa franquesa que si tots dos fossin serenos. Axò es un gust; a la nostra terra, fins los lladres tenen més tirada a que'ls agafin los vigilants. Nos conexen tán be y se'n refian, qu'axís que'ns senten s'escorren per altre cantó com si juguessim a fet. Y per ells, rès, sembla que sigui moda y que fassi més luxo caure

a les urpes dels vigilants. Los deuen convidar a cafè y copa, qu'hi tinguin tanta deria.

* * *

Fa trentadós anys que canto en aquest barri. Vaig ingressar de suplent, qu'era una criatura com aquell que diu; lo meu noy gran, qu'ara canta d'efectiu a les Hortes, tot just tenía dinou mesos. Vaig entrar ab totes les fal-leres y enganyaments de la joventut; lo sogre'm va dir: «Oriol, no contis casarte ab la meva filla que no tingas empleo pera portar un pà a casa.» S'ha de saber, ella era maca, molt vistosa, era la meva *pagesa;* encara n'es quan se compon y's dexa'ls xavets a les polseres, que jo li dich: «Vaja; qu'ab la teva morenor y aqueix cabell negre, encara si jo'm moría podrías engrescarne un altre.» Trèguinli uns quants anys de sobre y calcúlin si la dòna de casa no tenía material a la cara pera fer tornar tarumba a mi y a tot lo jovent del radio de la ciutat. Los seus ulls cremavan com pólvora sorda; si me mirava de fit a fit gayre estona,

no podía per menos: «Remey, — li deya, — me fas venir basqueig, no'm guaytis tan fixo, que'm sembla que me passin la rata-pinyada per la vista y m'enlluhernas de dins y de fòra.» Ab un decandiment y una tosseta que'm venía, que si no'm caso ab ella, era home a la sepultura, per que no m'haguera sapigut avenir a viure sense'l caliu dels seus ulls y sense la resplandor que n'exía.

De manera que, quan lo sogre'm va donar l'entretoch, baix condició que no'm dexaría casar que no tingués empleyo, ¡vàlgam Deu! encara que m'hagués dit de tinent d'arcalde haguera sortit ab la meva, y li haguera anat a demanar la noya ab les joyes a l'una mà y la mangala a l'altra.

Si ella'm sentía ¡la Remey! tan soberana qu'es, ¿voleu jugar qu'encara'm diría ximple? No hi pot ferhi més: quan l'alabo, per que s'ho mereix, se pensa que la bescanto.

Per ella'm vaig fer sereno, per que tenía la finestreta al barri y quan passava allans a les onze, treya'l cap ab les trenes desfetes, més maca que Santa Magdalena, y'm deya:

«Adeu, Oriol.» ¡Escapuló de cel!... ¡Jo n'hi deya unes!... ¡què! a quarts de dues encara festejavam. Quan me n'anava, li descarregava tot lo raig de llum del fanal, y parexía un serafí ab claror de gloria!

Y per ella seguexo fent de sereno, tan aborrit que tinch l'empleyo que fins me lleva la sòn y'm desvetlla de día. Per ella, per que no li manqui rès, ara qu'havem perdut les glories de la joventut y que no ix a la finestra per dirme: «¡Adeu, Oriol!»

L'ESTIUET DE SANT MARTÍ

Quants anys (sense'ls qu'ella's treya) de ferli por los homes, y al últim perdre l'aborriment casantse ab lo senyor Quimet! si no demostra una passió molt encesa, no sé què cosa entendràn per amor los sabis qu'han articulat respecte d'aqueix tema.

May havía volgut escoltar cap falaguería del *enemich tentador,* ni en los anys de la joventut que fan de bon rebre les amoretes y que'ls homes debían semblarli menos ferés-techs. Axís es qu'al sortir del Camaril de Sant Francisco, pogué dir al seu espòs ab dolsa tendresa, com de neula remullida, contemplantlo no

més qu'ab lo blanch dels ulls: «¡Quimet! Tu ets lo primer duenyo y senyor de la meva voluntat!»

En Quim no sapigué còm exirse de tan amorós rendiment, per que l'haguera hagut de pagar en quartos. Com qu'era un elet qu'havía passat la joventut posant voluntats y desdonantles, cercant viudes riques, ò renoques acomodades, per fer un casament lluhit, se vegé mitx confús davant d'aquell estrèpit de carinyo, y no sapiguent la manera de entendrirse pera correspondre a la seva esposa, oferintli una voluntat de primera estrena com la que rebía, contestà decantantli una mirada enterbolida ab los ulls mitx aclucats, dient:

—Està conforme, Mariquita. Aquí no hi hà més duenyo que tu matexa: a mi'm pertoca l'estimar; es lo meu dret, que'l reclamo; y a tu, prenda, Mariquita, te correspon lo mando y les tornes al meu apreci.

— Ay! No'm digues Mariquita; quín fàstich! sembla un nom de comedia.

— ¡Melmelada, turronet fi!

— Càlla, boig, que la gent guayta.

— Es que'm doldría la llengua si no pogués dir aquexes frioleres, per que t'estimo.

— ¡Trapacer!

— ¡Melindrosa! D'un cop de vista't voldría candir com una confitura!... —

* * *

S'havían conegut abans d'aquexa marfuga qu'havem passat; per Sant Antoni, en la Rambla de les Flors, a la taula de la Munda. La senyora María concertava una corona gran d'aquexes que voltan tota la capella; regatejava per poca cosa y la va dexar. Allavors en Quimet, que feya el sonso per allí, s'acosta a la parada, concerta l'adorno, li acomoda'l preu, paga, y se'n anava, quan torna ella y diu a la Munda:

— Dóngui, dóngui, regatona; per qu'es tart y no vull rodar.

— Té que perdonar, donya Marieta, aquest senyor l'ha comprada.

— Sí que'm sab greu.

— No n'hi té de sapiguer, senyora; està a la seva disposició.—

Y entre molts cumpliments y gra-

cies: que sí, que nó, vostè es molt amable, no val la pena, etz., etz., y una tirallonga de galanteríes y paraules adobades, ella acceptà la corona y's dexà acompanyar fins a la porta de casa seva. Encara que no li oferí la casa, lo cop estava donat y ella era la víctima, per que n'havía d'exir enamorada, y guarda que, als quarant'anys *tocats*, conquistarla ja era empresa de mèrit y alaba molt la trassa d'aquest senyor Quim.

* * *

Lo Quim va nàxer dropo. Aquesta flaca no se li declarà materialment tot seguit d'haver comparegut al món, sinó que l'anà descobrint moxet moxet, ab fleumería, segons los anys s'apilotavan y a mesura que's feya un bordegàs petit y rodanxó com si tingués peresa de créxer y li vingués més a gust l'axamplarse.

Ab semblants datos, ja's farà capàs lo lector de que en Quim vingué a aquesta vall de llàgrimes pera estarhi quiet, dexar fer als altres, acomodantse ab tot regalo en lo lloch més

desfeynat, donarse vintiun pler y al mal temps ferli passada.

* * *

Després, quan ja era home fet, va marxar a l'Habana contractat de músich de regiment, y tornà luego d'haver complert l'empenyo, per que'l cornetí, en aquell clima, diu qu'era unes metzines.

— Si no'm trech lo *llautó* dels bigotis,—repetía sempre,—n'era víctima, per que'm tocava de la *caxa* allí dalt; aquesta enfermetat no té cura. —

Y al estat present no pot apuntarsel a la boca, ni pera treure un adorno de quatre solfes, que no li escometi'l sobrealè del asma, y a corre cuyta lo té de tornar a la bossa per que'l vèurel no més li perjudica la respiració y l'emmalalteix per quinze díes. De resultes, ha tingut que fer semblant resúmen per no acabar de quebrantarse la salut derrera de la afició a la música y de les seves probatures per treure quatre notes sense espifiarles.

Però, la veritat es que tornà de

Cuba roig, gras y macís com una torra y, a conseqüencia dels esforsos pera pendre l'embocadura del instrument, ab un sobrepuig de llavis inflats y sortits enfora, qu'a la seva fesomía riallera li han servit d'adorno, per que sembla que a tot hora vagi senyalant petons als que se'l miran.

* * *

Vintivuyt anys contava quan li va succehir aqueix encontre, y a la primavera de la vida, en lo floret de la joventut se veya inútil y sà y lluhent de pell per més càstich de la seva ditxa y malogro de totes les alegríes. Per que ¿a quí ho aniría a contar qu'era invàlit, que no podía guanyarse la vida... ni ganes?

Al tornar d'Amèrica, s'acullí al amparo d'un germà seu, y per no compartir ab cares forasteres les angoxes de tanta tristesa, per primera providencia despatxà la minyona quedantse al frente de la casa, ò suprimint elegancies y dientho senzill, se posà al davant dels fogons per fer la manipulació dels guisats

ab totes les humils conseqüencies de ayguerades, etz., etz., y fer córrer lo ventall; salvant la tarde per anar al cafè y a donar un verde per la Rambla a veure si tirava l'ull a alguna senyora d'edat y posició per ferla felissa y cuydarli'ls interessos.

* * *

Lo mateix día que's va cantar lo *Te-Deum*, se van casar, com s'ha dit, al Camaril de Sant Francisco, y d'allavores ensà que son felissos. *Don Quimet* fa de persona com si may hagués estat en los Abaxadors; ell cobra'ls lloguers de la casa, los aumenta, cambía'ls estadants, paga, bestreu, administra, estalvía'l procurador y encara fa uns quants ralets diaris de *moros* per anar al cafè. Son verdaderament ditxosos. Ella ni axeca una palla de terra; complacencia d'aquí, amoreta d'allí, encaxada de mà a cada dos per tres, joguines y corredisses a cada punt y juraments de constancia y llealtat, no n'han rebut tants les Constitucions d'Espanya com los qu'ells se

repetexen d'un cap de día al altre. Tan be estan, que no més los hi falta sinó picor pera gratar com se sol dir.

Un disgust han tingut, però tremendo, de primera classe; tant, que Don Quimet se pensava saltar de casa y ab lo trastorn ja's veya altre cop a la cuyna del seu germà picant mandunguilles, guisant la farcinata y emprenent altre cop l'empleo de batidor d'empedrats. ¡Axò sí que haguera sigut tornar de l'Habana per fer de negre!

Anava díes passats, a fer un bes de puresa en lo front de la seva esposa; ab los brassos plegats derrera l'esquena s'hi acostava, los llavis a punt, allargantlos y fent un sorollet com si cridés al pardal; en fi que la tenía a tret de petó. Acabava d'arribar del cafè; y, com los qu'han estat a la Amèrica tornan ab una reliquia ò altra, ell ne va treure una certa afició pera la canya. Li fa, donchs, ab la matexa ceremonia que si besés la pau, lo bes en lo front, y la ofen ab aquell olor d'esperit. Un xiscle per primer entuvi com si fos un seductor qu'arriba de pura pensa; acluca los ulls desseguida per perdre'l món

de vista, quatre injuries y dicteris de persona mal educada tractantlo de bebedor y d'un'altra cosa que vol dir més bebedor encara y més ordinari; fondres en llàgrimes, dexarse caure de correguda al sofà, y ab lo bras estès y un dit estirat, com si fos de fusta, signant la porta y que la passés al desventurat Don Quimet. Tal fou lo quadro.

— ¡Ay, carat! ¿què he fet jo?—digué espurnantli'ls ulls, axís que Donya Marieta semblà qu'hagués agotat tota la rècula dels disbarats.

— ¡Brètol, Sapastra, Polissó! embut de taberna! — afegí més ayrada.

— Mariquita, repòrtat, modifíca les espressions, que'm fas poch favor.

— ¡Cara de baqueta! No'm tornis a dir Mariquita, ò sinó t'esgarrapo. Perdulari, viciós, cup del delme, músich del Fijo!

— ¡Senyora!... ¡Marieta! no'm bescantis!

— Vésten de la meva presencia, que m'afrontas; vésten a enrahonar ab los gegants, que se't sent com una garrafa.

— Si no més he begut un didalet.....

— ¡Nostre Senyor de Reus, baxèu si no teniu feyna!—exclamà ab deliri.—Y'l gran indigne'm planta cara! Fúgi, Parrot. Vàgissen de casa. ¡Un *didalet!* L'ordinari, home comú! ¡Ay, ay, jo fino, jo'm moro! Fúgi, no'm venti; ay, que'm tapo! —

* * *

Y lo més fatal era que no havía begut canya, que realment era'l vici per ahont pecava; l'acusavan ignocentament: havía près una copa de anissat per ofegarla ab aygua. ¡Considerin, y veures aporronat d'una manera tan poch conforme! Aquell mateix vespre trobà un catre guarnit a la sala del derrera. ¡Ostracisme matrimonial!

Ella's tancà ab pany y clau en altra habitació.

Abans de resoldres a anar a descansar, lo pobre Don Quimet, pregà humiliós y s'enterní derrera la porta jurant que may més l'ofendría. Prou en va prometre de *sequedat* y bon temps y esmena d'aquell vici lleig! No rès: ningú li contestà.

A les dues, vestit de blanch, los estrenya-caps de nuvi posats a la valentona ab un floch al cim com una corbata de cerimonia, y la palmatoria a la mà,'s presenta altre cop a solicitar clemencia: semblava qu'ho contés a la porta. ¡Malaguanyats suspirs y malaventurades promeses enviades a través del pany per no arribar en lloch! La fredor de la placa de la porta ahont apoyava'ls llavis per fer passar ses quexes li feu pensar en lo seu cornetí; tingué una idea de concertista. Corre a cercarlo,'l treu de la bossa, enquibeix los llavis a la embocadura, s'afina'l buf ab un do sol mi do, amunt y avall... y a la sordina, finet, suau, comensa a tocar ab un trèmol commovedor lo preludi del últim acte de la *Traviata*. Va ser la fascinació suprema. La porta s'obrí. ¡Tots tres ploravan! Nó, don Quimet y donya Marieta. Lo cornetí jeya de costat en un silló desabeurantse tot sol.

* * *

Feta la concordia y revinguda la estimació, se torna a pendre'l cafè a

casa com en los primers díes de la lluna de mel. Don Quimet ha tingut de fer aqueix sacrifici per conservar la pau de casa, renunciant, lo trist, a anar al Colon en havent dinat a esplicar mentides y grandeses de propietari als companys de taula y a ferlos glatir ab los detalls y sustancia dels tres principis que la cuynera'ls hi serveix en lo dinar.

Tot es sossego y bona correspondencia entre'ls nous esposos que, a la tardor de la vida, gosan l'estiuet de Sant Martí, lliures de les vehemencies y precipitacions de la joventut quan lo desamor a ella y'ls desenganys a ell los conduhía a les mansuetuts del estat honest.

CORPUS

I

— Cuytèu, nens, enllestíu, que van a tocar les dues. ¿Manelet, què fas, que no acabas? míra que no veuràs los gegants. Mariagna, sobretot tén compte, no'ls dexis anar de la mà, que no's perdin.

— ¿Còm vol que'ls agafi tots quatre? ¿se pensa que son lligalls de pollastres?

—Sempre butzinejas. Donchs, que no s'apartin del teu costat; vigíla al Eduardo y al Ramon, y en Fino y'l Manelet: aquexos dos entremaliats.

— Sí, a tots d'un cop. Ja ho sab vostè que no'n fan cas de mi. ¿Sentiu lo qu'ha dit la mamà?

— Lo qui no cregui a la Mariag-

na... Mariagna, tórnal desseguida a casa.

— ¿Y nosaltres que creyem, també?

—Càlla, tu, doctor llémena. ¿Sents, Mariagna? Esperèu; vína, tu, baldragues; míra còm vas, tot te cau. Y aquesta taca ¿còm te l'has feta?

— Ja hi era.

— ¡Míra, mosca balba!... ja t'ho donaré. Acòstat, Eduardo.

— No hi serèm a temps, senyora.

— Si sembla un beco. Acòstat, te dich, Eduardo, cara bruta.

— ¡Ay, ay, el nas!

— Te'l tinch d'arrencar. Aquestes criatures afrontan. Anèu, ranxeros. ¿Ja teniu mocador? No correu. Mariagna,'l qui no't cregui dígamho en tornant, que no hi anirà més.

— Mamà, aqueix me moteja.

— ¿Què t'ha dit?

— Xanxo panxa.

— ¡Si t'hi vinch, arneta, esca del pecat!... —

* * *

¡Quína alegría, quín saltar al voltant de la Mariagna, encara no'ns

veyam fòra de casa! La mamà, desde'l balcó fent senyes, per que no gosava cridar, nos encomanava que ens estessim quiets.

La plassa de Sant Jaume estava tan plena de gent, que'l sol no podía arribar a terra; per entremitx dels grupos, entre la bellugadissa de les criatures, s'hi enquibía del millor modo, matisant, ab capes brillantes que feyan cloure'ls ulls, los vestits blanchs, los barrets de palla guarnits de cintes y les *cúpules* de les sombrilles que bellugavan escampades per tot arreu. Hermosejava l'espectacle un cel blau, llis, y tan trasparent, que qualsevol que s'hagués ensopegat a tenir la vista molt fina potser haguera pogut veure la gloria; y's sentía flayre d'estiu, olors de flors tendres y de la ginesta que s'anava acostant.

Ni un alè d'ayre embrassava l'espay; no més los falsiots creuavan la plassa, ran dels terrats, xiulant ab frisansa com si també s'impacientessin per veure en què la donaría aquell cop de gent, aquells crits y aquella bullicia.

Per tot se sentían rialles y anima-

des exclamacions de la gent petita, tothom estava alegre, ab alegría de bon esser, de la que's riu ab los ulls, ab la boca y ab lo cor. Fins los grans estavan contents, y enfilavan a Sant Cristòfol Nano a les criatures y ells s'alsavan de puntetes per ser més alts y veure millor que'ls altres quan sortissen los gegants.

* * *

Tocan les batallades de les dues y les de la oració que rompen plegades; trontollan les rexes de Casa la Ciutat y s'obran pausadament. Al fons s'hi veu lo gegant, grave, enciriat, ab sos ulls terrorífichs, fixos, clavats, que no se sab ahont guaytan ni a qui amenassan. La quitxalla'l saluda ab remors de respecte y'l contempla embadalida. Les trampes, lo flaviol y'l tamborino afinan la marxa; lo gegant avansa magestuosament voltat dels camàlichs que alsan los brassos y caminan enrera per ampararli la cayguda, y encara no's veu fòra de casa's posa a ballar ¡tan serio que sembla! millor qu'un letxuguino.

Apareix luego la gegantessa qu'acaba de surtir de les mans de les camaristes y perruquers feta una primavera, hermosa, galana, plena de flors y de joyes; vestida al punt més rigurós de la última moda, y no's mira a ningú y mitx-riu a tothom. Arrenca ab uns quants giravols bufons que ni cansan la terra, ensenya el peuet com una lleminadura, y fa reverencies al seu marit. Al vèurela, ja no crida la maynada sola, los grans y tot l'ajudan y les fadrines; y en aquest concert d'alegranses y satisfaccions, refila'l fluviol, les trampes baten més fort, redobla'l tamborino y balla tota la comitiva, gegant y gegantessa, y'ls camàlichs, qu'ab la excusa d'obsequiar a la parella, hi endressan alguns punts de bolero voleyant les barretines vermelles, donàntloshi ayre y diéntloshi falagueríes molt escayentes y primoroses.

II

Aquest any jo tenía d'anar a la professó;'l senyor Quim, lo sastre de la Frenería,'m feya un vestit nou;

nou, sense aprofitadures de levita disminuida a gech, ni estalvis de pantalons vinguts a menos. Però'l qu'a mi'm preocupava fins al punt de no atalayarme ni del vestit nou de color de pansa ab botons daurats, ni del luxo fantasiós de soguilla y rellotge y agulla de diamants ab que la Mariagna volía engalanarme, contra'l parer dels meus pares, era'l pentinat que duría per anar a la professó.

Mos cabells espessos y gruxuts havían estat rebeldes als allisaments de la pinta; en lo meu cap no s'hi havía fet may la clenxa y'm dalía al veure'ls demés noys ab sa cabellera sedosa pentinada ab tirabuxons y ab la clenxa com una ratlla de marfil que'ls hi compartía en ondes caygudes sobre'l front.

Rapat sempre com un quinto, ¡ab quína gelosía contemplava'ls companys de colegi quan ab un moviment de cap plè de gracia apartavan los rissos que'ls hi venían sobre'ls ulls! Jo'm sentía inferior a ells y la única recansa, la enveja més fondament sentida, era mirarlos embadalit y no podermhi igualar. Quan en

mon cap d'erissó'ls cabells s'exían una mica de la mida, lo perruquer los arranava sense pietat, y eran inútils mos prechs y'ls meus suspirs en và: tenía que donar un penós adeussiau als rissos y als tirabuxons, veyentlos caure esmicolats damunt la tela blanca que'm cubría les espatlles, abans de que haguessen pogut tenir prou llargaria per pendre contorn.

* * *

Però, aquella vegada, per anar a la professó, vaig lograr clemencia per los meus pobres cabells. ¡Ab quína alegría observava'ls progressos de sa crexensa, y còm hi somniava! Ja no'm fou repulsiu l'estrenya-caps.

A forsa de mullarlos, lograva dominar sa rebeldía, y ab afanys y una solicitut, quals procediments foran llarchs d'explicar, amagantme de tothom per córrer a posarme davant lo mirall, y a copia d'aygua y pinta y perfidia, vaig lograr descubrirme la clenxa. Ja vaig ser felís; per que, de debò,'m creya que no n'hi tenía. Mes ay! cinch minuts després d'estar

pentinat, los cabells tornavan a erissarse y la clenxa quedava esborrada.

III

Tanta aygua los meus cabells no la varen poguer obehir: se'm declarà una agudíssima erissipela, y la inflor m'embotornà tota la cara com un mònstruo, y'm vaig quedar cego.

* * *

La professó exía, sentint desde'l llit la passada dels gegants, los tochs de les trampes, aquexos tochs que no cambían, iguals allavors als d'ara; y s'acostavan les músiques, y's perdían allunyantse. La Mariagna no'm volía creure, ¡ella, que sempre anava a favor meu! «Obra'l balcó, Mariagna, vull sentir l'olor de la ginesta.» «Nó, Manelet, me deya, nó, que't moririas.»

* * *

¡Quína vuytada de Corpus més trista va esser aquella!

Quan vareig llevarme, restablert

de la malaltía, ja no's parlava més de professons. ¡Tots hi havían anat menos jo! Allí, sobre una cadira, hi havía'l meu vestit nou, lo vestit de la professó!

L'ARCH D'EN MIRAMBELL

L'arch d'en Mirambell havía sigut sempre un dels carrers més tranquils de Barcelona. Rònech, estret, sense pretensions y de poca passada, parexía com si ja estigués content del lloch modestíssim que desde sigles ocupava en la Ciutat, aconortantse de la seva sòrt, ab la que tenía un sossego y quietut relativa, que podrían haver estat complertes si'ls carreters qu'hi trafiquejavan no haguessen tingut certes costums massa baladreres en los seus tractes ab los animals.

Lo vehinat qu'anys enllà hi habitava, era axís, del bon *tumtum;* compost d'una classe de gent felis-

sa, acostumada, com se sol dir, a tirarsho tot a l'esquena, guiats per la reflexió filosòfica de que qui ha fet avuy farà demà.

Podrían constar en les àpoques de les cases los noms dels propietaris del vehinat, com es segur qu'hi constavan: però'l verdader amo del barri (escepció feta de drets legals, càrregues, censos y lloguers) era'l senyor Ignasi Roca, més conegut per lo Sastret. Ell se cuydava de la Capella de Sant Cristòfol establerta dessota la volta del carrer; ell recullía les caritats dels devots y'n disposava segons millor li esqueya: un any, per la festa, lo rosari era ab música; l'altre, ab veus soles; lo de més enllà, ab música y veus y una encesa, que tot resant la gent se cuydava enlluhernarse. La capella may la tenía al seu gust: tan aviat mudava les cortinetes de ruans per altres de damàs, com baratava'ls jòchs de palmatories daurades ab colradura per uns candeleros de llautó. Quan va poguer sustituhir les corones de llauna de Sant Cristòfol y del *Ninyo* per unes de plata, llavors haguera volgut cambiarles per altres

que fossen d'or massís; de modo que sempre anava per més, y en la capella tan amo n'era ell com lo Sant Cristòfol.

* * *

La diada del Sant, tots los anys solía solemnisarse ab variades diversions. La capella's trasformava: un dosser blanch ab fulles de llorer escampades s'extenía pels costats del ninxo, y un pabelló carmesí ab serrells d'or coronava l'imatge; un arch fet ab canyes verdes li servía de portalada, y a terra, de catifa, un escampall olorós y senzill de murtra y espígol ab brotets de romaní.

Axò no hi mancava may ¡què havía de mancar! si parexía que'l Sant Cristòfol y'l bon Jesuset estimavan tant aquell present de silvestres olors, qu'any per any, en lo vehinat, s'hi conexía l'aument de ventura, de pau, y de bon viure qu'en pach de tanta devoció'ls hi aconseguía'l seu tutelar. Resultava ademés qu'en la festa, si un any la encesa sobrepujava a la del anterior ò'l rosari's cantava ab acompanyament de fagot y violins

ab contrabaix, ningú hi tenía rès que dir; ho disposava'l Sastret, ja no hi havía dubte: era lo més encertat. Però, la sortija sempre's feya ab gran magnificencia, qu'ab altra cosa no hi tranzigía la canalla, y'ls pares, per debilitat, potser tampoch.

Allí les peres hi anavan a dojo; la aygua, a vessar; les sòrts, a repetir; en gros les tamborelles; y'ls crits y la tabola que movía la quitxalla passavan de la mida, y de tant en tant s'esqueyan càurehi algunes catxetes aparellades més qu'escadusseres, buscant amparo en les galtes d'aquells entremaliats bordegassos, com per calmarlos lo seu bulliciós axeriviment.

* * *

Les cadenes de papers de colors anavan en zig-zag d'una banda de paret a l'altra; los salomons de coll llarch ab cèrcol de canya, guarnits ab serrell de paperines, enriquían l'adorno del carrer y'ls llargandaxos fets ab bitllets de les extraordinaries del Hospital y dels Empedrats se ventejavan desde'ls tercers pisos

brandant y ondulantse ab molta gracia com si's despacientessin esperant veure la sortija. Lo sol, al devallar cada dematí al carreró, tenía una sorpresa y's quedava tan encantat ab aquella colorayna, qu'al anarsen, algú sospitava qu'ell mateix se cridava a part y's deya: demà tornaré per veure com *indagan* la sortija aquexos plagues *d'en Mirambell.* Y quan venía la nit, parexía que foradessin los núvols y milions d'ulls curiosos guaytessin a la terra per veure la festa de Sant Cristòfol que per anys se celebrava en lo mencionat carrer.

* * *

A quarts de cinch de la tarde's comensava la funció;'ls xicots del barri, arremangats de brassos y cames, corrían ab les galledes plenes d'aygua a buydarles dins los cubells; lo senyor Ignasi hi abocava les peres, un baylet ab lo mànech de la *badoquera* les remenava ab desfici no dexantne sossegar ni una. Lo brugit y la saragata comensava. Los crits y'ls renys del senyor Ignasi eran inútils per

posar ordre entre aquella canalla somoguda y mal-creyenta; una munió de brassos y de badoqueres entravan dins del cubell a la barreja; si algun la treya ab un grapat de peres, altres se'n enduyan plantofades, si no venía qualsevol mal intencionat que tirant violentament una escorxa de meló dins lo cubell axecava tal surtidor d'esquitxos que revestían d'aygua a tothom y feyan fugir alhora'ls culpables y als ignocents. Era en và que'l senyor Ignasi prometés que l'any vinent ho compondría d'altra manera, que no hi hauría escàndol; però axís qu'arribava la diada, com més exactes prenía les mides, més bulla y escàndol ne resultava.

Per últim, los xicots, be ò mal, s'arrengleravan al extrem del carrer y prenent branzida arrencavan a córrer ab la badoquera al ayre, y al passar davant del cubell l'hi enfonzavan ab violencia, y entre bones y esguerrades s'omplían les pitreres de fruyta y de mullena.

Seguía després la famosa sòrt de la paella, en la que per arrencar la mitja pesseta, de temps immemorial

hi tenían la privativa'ls xatos sobre'ls de nas ben format, be qu'en recompensa s'emmascaravan tots los planos que tenían a nivell d'aquella part de la fesomía. La sòrt de trencar l'olla també era molt distreta, tant, qu'a vegades queya alguna garrotada fòra de lloch y malmetía'l cap d'algun ignocent qu'estava ben segur qu'encara que li tornessin a badar no n'exiría cap pessa de dos.

La del plat de cendra era diversió una mica bàrbara, de modo que moltes mares no hi dexavan concórrer als seus noys; y se'n gaudía algun ganapia que, acostantse al plat ab una inflor de galtes, dessarrollava tal buf que ni'l llevant que sol fer derrera la Catedral.

Venía després la corrida de sachs, y era cosa de veure als xicots ficats allí dins fent saltirons y tantines quan ensopegavan, no logrant valerse dels brassos per reparar la cayguda, y de quína manera tan seguida se n'anavan per terra, y ab la vivor que s'axecavan per que'l de derrera no'ls guayés per mà.

Y no's cregui ningú qu'aquexes sòrts se fessin ordenadament; allí

tothom era amo, lo qual vol dir que no s'entenían; la gent dels balcons guiavan ab los seus crits al que volía rompre l'olla; axò feya qu'algun cop lo noy que per instint anava ben guiat, ab tantes advertencies perdés l'esma y quan se pensava tenirho afinat etgegava la garrotada que no's detenía fins a terra;'s treya'l mocador dels ulls, y tot sofocat buscava l'olla pera veure de quants gruxos l'havía errada, y generalment quan més a la vora la tenían era derrera l'esquena. Aquestes bromes dels vehins dels pisos ocasionavan algun disgust, per que'ls pares se dolían del ridícul més que'ls seus fills, y de baix a dalt del carrer se cambiavan unes franqueses y unes llatinades que si no's deyan xerrayres y tafaners directament, s'ho venían a dir en comú, y d'aqueix modo encara'n resultavan més d'agraviats.

* * *

La sortija s'acabava abans de ferse fosch; a l'hora baxa encenían los salomons y les bombes de paper; los

vehins, en havent sopat, exían a pendre la fresca en lo carrer contemplant les lluminaries ab lo mateix embadaliment que si fos la primera vegada de vèureles. Més tart, encenían los ciris de la capella y'ls fanalets del arch de canyes verdes; lo Sant se destacava entre tantes llumenetes, ab sa corona nova, un pomet de flors dalt del gayato, y'l Jesuset parexía que somrigués de ventura vegent als seus peus tot aquell vehinat devot qu'entre músiques y canturies li resava'l rosari, escoltant ab preferencia les veus tendres y cristallines de la maynada que saludavan a Ell y al Sant ab goigs plens de ingènues passades.

* * *

La capella ja no existeix; lo carrer se pot dir qu'ha desaparegut. Los vehins... quí sab ahont son! tots abandonaren los antichs casalots, y's varen escampar per la ciutat cercant un altre estatge. Allí mateix hi van obrir un gran carrer y ¡adeu capella de Sant Cristòfol, adeu car-

reró tranquil y solitari, niuets del benestar, finestres regalades ab sos testos verdejants y flayrosos d'alfàbrega y moraduix! Nó més sortiges, ni diversions; tota l'alegría va marxar, y no la cerqueu més, que ni'ls llochs que tan sovint la visitavan existexen ja. Ara, una vía esplèndida ocupa'l siti del antich carrer; les cases son luxoses, iguals, afilerades; la matexa faxa de sol les banya, y la matexa amplada d'ombra dexan caure sobre l'empedrat. Totes son boniques de fòra, cares de lloguer, y de dins mesquines y sofocades: la gent hi viu encongida; en los interiors no gosan de la vista d'antichs jardins; per esbargirse tenen uns patis tristos trepats de finestres, coberts per tot arreu de caxes de plom en les que hi va amidada l'aygua que han de beure. No hi busqueu en lo nou carrer festes ni sortiges; cadascú's diverteix per son compte; los vehins no arriban a conèxers casi may.

* * *

Un vellet se sol aturar moltes vegades en lo passadís que resta del carreró; sentat en l'única botiga que hi queda, contempla les portes trenyinoses d'alguns magatzèms; si desvía la mirada y guayta cap avall—allí hont creua'l carrer gran,—fuig lo dols somrís de sos llavis, suspira, y ab veu tremolosa murmura:—¡Ay carrer d'en Mirambell, quí t'ha vist y't veu!...

ABANS DE LA FESTA

Al amich A. Gaudí

— ¡Munda, Munda!... ¡Senyora Munda!... Me sab greu despertarla y trencarli'l primer sòn, qu'es lo que satisfà més al còs de la persona. Tant se val, ja l'afegirà... Ey, jova, mestressa, ¿vol escoltar quatre paraules? Vaja, dòna, dexóndat d'un cop. ¿Quànts dits hi hà aquí?

— Deus pensar que no t'he sentit. Quínes hores de tornar! m'has fet estar ab una ànsia! fins ara no havía pogut aclucar los ulls.

— Y ben aclucats que'ls tenías, noya; ja pots dir que si't costa de clòurels, un cop posada t'hi regalas y'n fas feyna, que t'adorms com lo guix.

— Be, dígas, ¿còm ha anat aquesta junta, ja esteu entesos? ¿Quí es l'abanderado?

— ¿Què dius quí? Tot Espanya'n parlarà aquest any dels cotxeros de Barcelona. ¿Que dorm la noya?

— Està clar que dorm, ¿què havía de fer, enravenantse de fret per les cadires? Fins que jo li he dit que posés la clau sota la porta y que se'n anés al llit.

— ¿Vols donarli una sorpresa? Hi haurà ball...

— Be, ¿quí es l'abanderado?

— N'havía de ser jo.

— Què dius...!

— Y no n'he sigut per mor de tu.

— ¡Y ara, que va de bò!

— De serio. Ja'ls ho he dit a la junta: «per ella, pel *topacio* de casa, me dexo treure de dita. Calcúlin vostès que la vegada que vaig serne, de resultes, nos varem casar. Y jo de dònes no'n conquisto cap més.»

— ¡Beneyt!

— Déxam dir. «Nos varem enamorar tots dos per Sant Antoni; per que ho puch dir ab tota la boca: jo feya la meva pàtxoca; y ella, que no tenía pà al ull, se va fer càrrech

del meu personal y, està clar, errat y tret: al cap de tres mesos eram de la parentela baix l'exàmen rigurós del vicari, ab tots los requisits dels deu manaments y ab la forsa dels papers que varen treure de la Curia ab la firma del Bisbe del territori, que'm va costar pesseta y tres a casa d'aquell senyor que fa borles y serrellets al carrer de la Corribia. Y ara voldríau que'm posi en perill de fer un flach servey a qualsevulla, sía minyona, senyora ò viuda, qu'en veyentme a dalt de cavall ab la bandera a la mà y'l garbo corresponent m'equivoqués lo batisme,'s decandís del *golpe*, y digués a la companyía, *mamà* ò *papà*, eczètera: «Aquell trigueño del domàs es lo que m'ha robat la voluntat: ha de ser ell ò cap més, ¡ò la palma ò'l calessero!» Y, jo, ab legalitat, hauría de dexarla patir. *¡Senyores!*»

Acabar la relació y coronarme tothom ab un desfet de xiulets y rialles que la *mesa* no sabía com exirne, que no'ls podía subordinar de cap manera.

— Sempre has de fer lo bobo.

— Ja ho crech, alabante per tot

arreu. Míra qu'es posarte sota dosser dir clarament devant d'un públich que tu ets la soberana y que no atmeto encantaries de cap persona, ni en que fos neboda de la diosa Venus.

— Vaja, que ja't conexen per de ca'n Alabau. ¿Quí ha quedat al últim d'abanderado?

— Ja t'ho contaré, comensèm pel cap d'amunt. Quan he arribat al Gremi, de la escala estant he sentit una maror! Tothom demanava la paraula. Jo qu'entro tot decidit, m'enfilo dalt d'un banch y proposo de frente una novena a Sant Mus. ¡Ne vols de crits de fòra! Sense perdre la serenitat, ¡a mi qu'encara que se m'encabriti un regiment de cavallería'l pols no'm desdiu!...

«Senyors, — los hi dich, — es l'únich remèy que'ns queda: tanta gent desvalguda de la llengua y que demana la paraula... ningú més que Sant Mus se'n pot encarregar. He dicho.» En Llumaneres, que feya de President, m'ha cridat a *la orden* per primera vegada; però li escapava'l riure. Lo Secretari, qu'encenía'l puro en lo candelero, de la rialla que li

ha sobrevingut ha apagat lo llum.

Desseguida torna a parlar aquell faramalla d'en Biovenido que gasta més bufayna que'l marquès Cuynat, y ab la seva vèrbola de cotorra que enrahona molt y no sab per que... Vès, tu, Mundeta, ¿ahont son los estrenya-caps que no'ls trobo? potser te'ls has posat tots dos, distreta? Fòra, no't moguis, ja'ls tinch; míra, penjats ab un clau a terra... Me'ls tenía embadalits a tots, y resultat: que ell disposava la festa y ho manifassejava tot com si fos l'amo del trull. Axís que m'ha vist entrar, ha fet una trasmudansa que'ls colors de la cara se li han tornat grochs; com qu'ab lo meu *solrís* l'he sobtat y ha perdut l'expressió dels llavis... Salto del banch, però ab la vista no'l dexava ab sossego, comensa a fer entracalades, a torbarse y no tocar pilota;'s posa la mà al xavo com si volgués bescambiar la conversa, y com no tenía menuts, fa una reverencia,'s despedeix del públich y para en rodó.

«¿S'aprova l'acta?» pregunta l'apaga- llums, vaja,'l Secretari.

«Aprobada» diu lo President.

«Alto, senyors: lo meu vot en contra. Ara demano que se'm fassi'l favor de posarme al corrent de l'article aprobat.» «Fòra,» cridan los més escandalosos; «Es contra reglament;» me diu la Presidencia. «Sent axís, m'està conforme, retiro la qüestió.» Y, si vols que't digui la veritat, encara no sé de què se les havían, ni lo qu'es l'acta; però, jo estich apuntat en contra ¿estàs, Mundeta? Càntin papers y méntin barbes. ¡Ay, vatua l'acta! ¿y què volían dir ab l'acta? ¿què m'esplican a mi? No'm *dà* la gana.

* * *

En Verdura m'ha cridat apart y m'ha dit:—Manel, tenim d'enrahonar; anèm a Secretaría.

— ¿Y axò com queda si nosaltres marxem? Faràn un bunyol com lo torin aquesta patuleya d'en Biovenido y d'en Taronges. Home, si son quatre perdularis que no portan calses, que no més gastan fatxenda y arquiminia; que't comparexen a plassa ab uns birlotxos com gavies

paradores, que de per tot se somouen y'ls fregan cada día ab llimona per que'l passatger no se'ls hi maregi, ab uns *pencos* que la miseria no hi pot viure, ab més òssos dels que'ls hi corresponen, que'ls netejan ab estrenyinadors per que torsen les dents del estrígol, y qu'en compte de *arri*'ls hi han de dir ¡Sant Antoni! que, a la qu'arrencan per surtir de casa, ja ensopegan per que'l calsat no els hi pot sostenir les potes y'l *cual què*, ab una estirada de coll que'l morro arriba a les Dressanes ensumant los favons que venen de Mallorca, y els quatre quarters que sobran de la bestia encara no han passat lo llindar de la quadra. ¿Es veritat ò es mentida axò que dich? Y a aquesta fatxendería de cotxeros que, si no fossin los passatges que venen de Manila ab llicencia closa y'ls inglesos que no entenen lo cambi de la moneda, tindrían que ficar los bigotis dins del morralet del animal pera dinar en comú y fer estalvi, ¿a aquexos quatre quebrats del ofici voleu confiar la maniobra de la festa y'l crèdit del Sant? ¡Malviatge la gent fanalera! Anèm, ¿què'm vols dir?

— Alto, Manel, no t'enfadis. Ja ho tinch pastat; l'hereu de casa portarà la bandera.

— Fòra, m'està be, ja he callat.

— Pxist... y, estàs tu?... Derrera del noy hi va tot lo gremi en pes.

— Nada, ja 'ho has dit. Tanco'l bech: es de la meva satisfacció, en una paraula. ¡Si son uns farandulerros, poca-robes! Nèt: tot lo capital, totes les dobles de quatre les tenen a la llengua y en lloch més. Si te'ls escoltas, t'arriban a embafar y a ferte aborrir la moneda, per que'ls diners los hi surten pels ulls, que no saben què ferne ni còm esmersarlos, y tenen accions de per tot arreu: per capritxo, per que s'allisin. ¿Estàs al cas, Verdura? ¡y't dich, noy, qu'estan fent uns *calibrios* per no tancarse al hospici!...

— No t'allarguis més; ja sé qui son. Capitals y pensions, tot ho cobran ab mentides. ¿Es axò lo que volías dir?... Vaja, ara enrahonèm tots dos...: Tens una filla, Manel, que, a casa, la dòna y jo n'estem emprendats. Càlla, déxam dir, per que es maca, ben criada y't dich qu'es la flor del ram. No'n corren de noyes

com la teva; y'l meu fill se n'ha enamorat. Vèt aquí'l que hi hà.

— ¡La meva Maneleta, Deu me valga! Te basto a dir que si per algú estich be al món es per ella. ¡La meva filla! es lo sol de casa nostra; en senthi ella, no hi manca may ni claror ni alegría! No la puch alabar per que so'l seu pare... Verdura, sempre t'he respectat y't tinch per un home de be: m'has alabat la noya y has dit allò que'm dona més gust de sentir, que jo no podría dirho per que foran paraules mal posades en la meva boca. M'has fet una demanda, que ja ho sabs tu lo que'm demanas: més que la meva pobresa, més que tot lo qu'he guanyat en tota la vida treballant com un negre. Me demanas l'alegría meva; vès si no es pitjor que anar a captar.

— Corrent, home, si tan greu t'ha de sapiguer...

— Càlla, Verdura, que si un marquès me ve ab aquesta embaxada, li haguera dit: ¿y què s'ha cregut vostè?... Tu, sé qu'ets un home de be, y ja m'has guanyat lo cor ab una paraula; has dit qu'estimavas ma filla.

— Donchs, entesos; jo no vull que ningú'm dongui un sofoco. Enrahonèuho, y baix la teva resposta vindrèm ab la dòna a fer lo pas lo día de Sant Antoni.

* * *

— Be ¿y ara, per què somicas.? ¡Contésta, dòna... Malviatge'l món dolent! ¿que no sabs que no'n puch veure de llàgrimes? ¡Mun..... Mundeta!

— ¡Què semblarà aquesta casa sens ella!

— Míra, demà prèn diners y us en aneu a comprar lo vestit pel sarau, no estigas pel preu: lo millor que hi haja; de seda de gró d'aquella que cruix y's doblega y's posa tiessa com un cer. Ja pots tirar tan amunt com vulguis. Quarant'anys que treballo no més que per ella, quaranta anys de tractar ab besties y persones, que son uns animals ben costosos de conèxer, y't dich que s'hi sua. Ara'm ve la revenja: gàsta la plata, qu'algunes enquimerades me costa; gàstaho tot per ella, pel nostre cel. Vull que diguin... y cà han de

dir lo que l'estimo per los tresors que dugui a sobre! ¡Si no hi hauría prou moneda al món! No vull gallerets, que la meva filla no'ls necessita. ¡Que'n serà de maca ab aquell vestit tan sèrio! diràn: ¡sembla una Mare de Deu!

* * *

—Jo tampoch puch dormir. Aquesta no me l'esperava tan aviat. Sembla ahir que me la posava a la falda cada hora de menjar. ¡Penso més coses!... Si la filla del meu cor no fos ditxosa... Si un home me la despreciés... se'm posaría una vena als ulls y no ho sé'l que faría. Be m'ho penso qu'he sigut un home com cal, que no t'he donat un que sentir; alegre, falaguer, tot pels meus y a casa sempre... Donchs, ¿creuràs qu'encara un home com jo'l trobaría poch a gust pera la nostra filla? y que se'm representan les vegades que butzinejo sense solta, y penso: la noya també haurà de sufrirho del seu marit. ¡Y a casa, nosaltres, que ni gosem alsar la veu per estalviarli

fins lo pensament de qu'estem enfadats!

Míra, si no es del teu gust, dexèmho córrer; però, lo qu'es ella un día ò altre'ns la pendràn, y tindrèm de conformarnos... Tu també'ls vas dexar los teus pares; y ara ¿ahont son los teus pares y'ls meus? ¡Pobrets! varen aclucar los ulls sense recansa, per que varen dir: dexem al món los nostres fills que s'acompanyan l'un al altre y s'estiman.

A mi també se'm tapa'l sol ara que'm torno vell! Y després, quan nosaltres no hi serèm ¡que solitari fora'l món pera la nostra Maneleta! Per axò, la filla casada es del marit, y té de dexar pare y mare pera seguirlo.

TAULA

	PÀGS.
Un bon partit	5
¡Regidor!	47
¡Quatre gotetes!	61
L'Habana petita	75
Los xitxarel-los.	105
Lo senyor Joan dels casaments	119
Los petits sayons	139
Una recepta vella	161
Oriental	175
Una reunió del gremi	187
Primavera enganyosa	207
Desvetllament	217
L'estiuet de Sant Martí	233
Corpus.	247
L'arch d'en Mirambell.	259
Abans de la festa	273

1815

PC
3941
V43E8
1906

Vilanova, Emilio
Escenes barcelonines

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY